

เราไม่ลืมจารุพงษ์

ทุกครั้งที่เราเดินเข้าไปในสนาม

ผมยังรู้สึกเหมือนเดินไปบนรอยเลือดของเขา

คล้ายวิญญาณของจารุพงษ์ยังรำลึกเรียกเราอยู่ตลอดเวลา
จา ที่รัก

แม้เราจะจากกันชั่ววันจันทร์

แต่ภาพของคุณจะประทับในหัวใจของเราผู้อยู่หลังไปตลอดกาล

ยิ่งสำหรับชาวธรรมศาสตร์แล้ว

วีรกรรมกล้าหาญของคุณ

ที่ยอมสละชีวิตเพื่อปกป้องชีวิตของผู้อื่น

จะจดจำกล่าวขานไปแสนนาน และจารึกอยู่

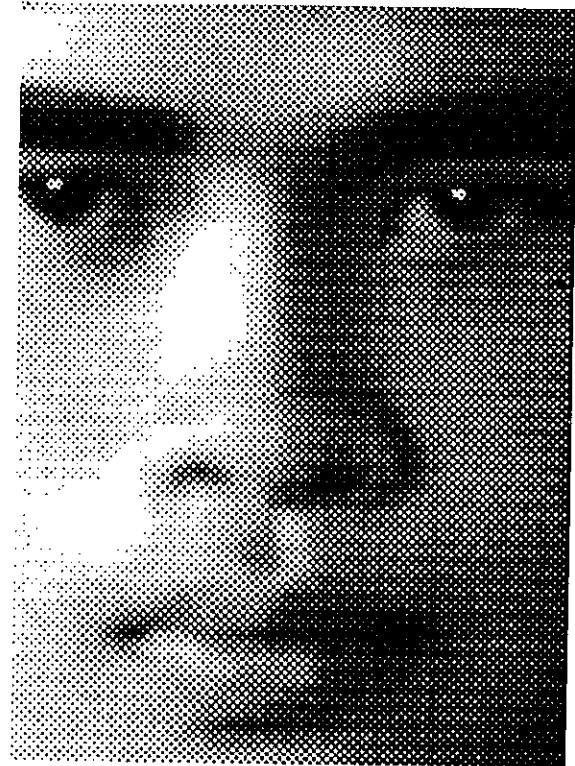
ในประวัติศาสตร์หน้าหนึ่งของมหาวิทยาลัยของเรา

(ส่วนหนึ่งของคำไว้อาลัยจารุพงษ์ ทองสินธุ์

เขียนขึ้นโดยผู้ต้องหาคดี 6 ตุลา คนหนึ่ง

ลงใน "จุลสาร 6 ตุลาคม" สมธ.)

เราไม่ลืมจารุพงษ์

จัดพิมพ์โดย กลุ่มเพื่อนจารุพงษ์

เราไม่ลืมจารุพงษ์

กุลวดี ศาสตรศรี, สุธัชย ยัมประเสริฐ บรรณาธิการ

จัดพิมพ์โดย โครงการกลุ่มเพื่อนจารุพงษ์

พิมพ์ครั้งแรก ตุลาคม พ.ศ.๒๕๓๙

ราคา ๑๐๐ บาท

คำชี้แจงจากผู้จัดพิมพ์

หนังสือ "เราไม่ลืมจารุพงษ์" นี้ เป็นหนังสือที่พิมพ์ขึ้นเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในโครงการรำลึกครบรอบ ๒๐ ปี ของเหตุการณ์ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ ซึ่งเหตุการณ์นั้นเริ่มต้นจากการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยของนักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชนผู้รักความเป็นธรรม เพื่อต้องการสร้างสังคมใหม่ที่ตั้งงามให้เกิดขึ้นในประเทศไทย ซึ่งเกิดขึ้นอย่างเป็นทางการนับตั้งแต่กรณี ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ เป็นต้นมา แต่การต่อสู้นี้ ได้ถูกต่อต้าน คัดค้าน ขัดขวางอย่างหนัก จากกลุ่มชนชั้นปกครองที่สูญเสียผลประโยชน์ จนในที่สุดความขัดแย้งนี้ก็ยุติลงด้วยการปราบปรามอย่างโหดร้ายป่าเถื่อน ในเช้าวันที่ ๖ ตุลาคม ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จนกลายเป็นกรณีนองเลือดครั้งใหญ่ครั้งหนึ่งที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ชาติไทย

หนึ่งในผองเพื่อนนับร้อยชีวิตผู้บาดเจ็บล้มตาย เมื่อเช้าวันที่ ๖ ตุลาคม มีจารุพงษ์ ทองสินธุ์ รวมอยู่ด้วย จากวันนั้นจนถึงวันนี้ เมื่อเหตุการณ์ผ่านไปแล้ว ๒๐ ปี กลุ่มเพื่อนกลุ่มหนึ่งได้เริ่มจับกลุ่มและแลกเปลี่ยนกัน เพื่อจะสร้างกิจกรรมเพื่อระลึกถึงวีรกรรมแห่งการต่อสู้เมื่อวันที่ ๖ ตุลาคมนั้น จึงได้มีการสืบค้นประวัติ เรื่องราว และวีรกรรมของจารุพงษ์ แล้วพิมพ์เป็นหนังสือออกเผยแพร่ โดยมุ่งหวังที่จะเป็นจุดเริ่มต้นในการระลึกถึงวีรกรรมแห่งการต่อสู้ของขบวนการนักศึกษาประชาชนในยุคนั้น ซึ่งยังเต็มเปี่ยมไปด้วยอุดมการณ์ที่จะสร้างสรรค์สังคมใหม่ที่ตั้งงามให้เกิดขึ้นในประเทศไทย

ขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลในการจัดทำหนังสือนี้ทุกท่าน นับตั้งแต่ครอบครัวทองสินธุ์, คุณยุวดี มณีกุล จากหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจรายวัน, คุณสินีทิพย์ ผู้ประสานงานคณะกรรมการประสานงานรำลึก ๒๐ ปี ๖ ตุลาคม, คุณกุลวดี ศาสตรศรี และคุณสุธัชย ยัมประเสริฐ บรรณาธิการผู้เรียบเรียง รวมถึงมิตรสหายของจารุพงษ์ทั้งหลาย ทั้งที่เป็นชาวธรรมศาสตร์ และชาวสถาบันอื่น ๆ ทั้งหมดที่ช่วยทำให้หนังสือเล่มนี้ สำเร็จลงได้

กระนั้นก็ตาม คงจะต้องย้ำในที่นี้ว่า การค้นและเผยแพร่เรื่องของจากรุพงษ์ ทองสินธุ์ มีไข่มุกเพียงที่จะสรรเสริญ จิตใจที่กล้าต่อสู้ของเขาแต่ผู้เดียวเท่านั้น แต่เรามุ่งหวังที่จะให้การดำเนินการนี้เป็นจุดเริ่มต้นแห่งการระลึกถึงวีรกรรมของผู้เสียสละคนอื่น ๆ ซึ่งยังคงเป็นวีรชนนิรนามอยู่จนถึงปัจจุบันอีกด้วย

ด้วยจิตคารวะ

กลุ่มเพื่อนจากรุพงษ์

๖ ตุลาคม ๒๕๓๙

๑

จากรุพงษ์ ทองสินธุ์ คือใคร?

จากรุพงษ์ ทองสินธุ์ อาจไม่ใช่ชื่อนามที่คนทั่วไปคุ้นเคยมากนัก แต่สำหรับในกลุ่มเพื่อนที่ผ่านเหตุการณ์นองเลือด ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ ชื่อของจากรุพงษ์ จะเป็นหนึ่งในชื่อที่ไม่อาจลืมเลือนไปจากใจ เพราะเขาคือคนหนึ่งในจำนวนวีรชนหลายคน ที่ต้องเสียสละชีวิตในกรณีนองเลือดครั้งนี้

จากรุพงษ์ เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ ๒ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เลขทะเบียน ๑๙๙๓๔๒ หลายคนยังจำ จากรุพงษ์ ได้ดีตราบเท่าที่นึกถึงนักศึกษาหนุ่มผู้มีรอยยิ้มแจ่มใส สุภาพ เรียบร้อย จริงใจ และมุ่งมั่น จากบ้านเกิดที่ปักขีไต้มาเล่าเรียนในเมืองหลวง เขาควรจะมีอนาคตอันงดงาม มีบทบาท มีภาระหน้าที่รับใช้และรับผิดชอบต่อสังคม ให้ก้าวรุดไปข้างหน้า ดังที่เพื่อน ๆ ของเขากำลังทำอยู่ในขณะนี้ แต่เหตุการณ์ ๖ ตุลาคม ทำให้จากรุพงษ์ก็ไม่มีเวลาเรียนจนจบ ไม่ได้รับปริญญาและไม่มีโอกาสนำความภาคภูมิใจกลับไปให้พ่อแม่ซึ่งเฝ้านับวันคอยอยู่ที่บ้านเกิดของเขา

สองปี หลังเหตุการณ์ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ เพื่อนรุ่น ๑๙ คนหนึ่ง ได้เขียนเล่าไว้ในหนังสืออนุสรณ์บัณฑิตเนื่องในงานรับพระราชทานปริญญาบัตรนี้ขึ้นว่า

"ฉันไม่อยากจะเชื่อว่า จาจะต้องมาจากพวกเราไปในเหตุการณ์ ๖ ตุลาคม สำหรับคนที่ร่าเริงและเสียสละอย่างจา ไม่น่าจะต้องถูกเข่นฆ่าอย่างทารุณเช่นนั้น ในวันรับปริญญา ฉันพยายามรำลึกถึงคนเหล่านั้น พยายามตอบย้ำความคิดของตนเองว่า ครุขามตัวนี้คืออาการที่เกียรตยศขั้นหนึ่ง เมื่อถอดมันออก ฉันก็คือประชาชนธรรมดาคนหนึ่ง อย่าได้หลงใหลได้ปลื้มจนลืมนึกว่า เราเคยสูญเสียอะไรไป

บ้าง จะมีใครคิดบ้างใหม่ว่า ขณะที่เรากำลังเดินไปเดินมารอบสนามด้วยอาการวิเศษเช่นนั้น ทุกย่างก้าวของเราได้เหยียบย่ำลงไปบนความเจ็บปวดของเพื่อนผู้เสียชีวิตในเหตุการณ์ ๖ ตุลา นับไม่ถ้วน บางคนบ่นว่าเราติดกระดุมคอ ผูกเนคไท รู้สึกร้อนเหลือเกิน แล้วสำหรับเพื่อนคนนี้ละ จารุพงษ์ ทองสินธุ์ เขาจะร้อน อึดอัด คับแค้น แค่นั้น เมื่อถูกผูกคอด้วยผ้าขาวม้าแล้วลากวิ่งไปมากลางสนาม”

วีรกรรมของนักศึกษาที่เสียชีวิตเมื่อ ๖ ตุลาคม ซึ่งรวมถึงจารุพงษ์ ทองสินธุ์ด้วยนั้น ได้กลายเป็นแรงบันดาลใจให้เพื่อนนักศึกษาจำนวนมาก ตัดสินใจเดินทางเข้าสู่เขตป่าเขา เพื่อดำเนินการต่อสู้สานความฝันต่อไป ด้วยจิตมุ่งหวังที่จะสร้างสังคมอุดมการณ์ให้เป็นจริงในประเทศไทยให้จงได้ แม้ว่าเพื่อนอีกหลายคนจะต้องสละชีพลงอีก แต่การต่อสู้นั้นก็มิได้บรรลุลผล สังคมใหม่ก็มิได้ปรากฏเป็นจริง จนท้ายที่สุดกลุ่มเพื่อนจำนวนมากที่เข้าร่วมขบวนการต่อสู้ก็ต้องกลับมาใช้ชีวิตเช่นปกติ ต้องมาต่อสู้ดิ้นรนอยู่ในสังคมเก่าตามอัตภาพ จนกระทั่งเวลาผ่านไปแล้วถึง ๒๐ ปี ในเงื่อนไขทางการเมืองและสังคมที่เปลี่ยนไป เราจึงได้มีโอกาสกลับมารวมตัวกัน ปรึกษาหารือกัน สรุปรบทเรียน และตัดสินใจที่จะหวนรำลึกถึงจารุพงษ์อีกครั้ง

ในบทใหม่โรงของการรำลึกถึงจารุพงษ์ เราจะเริ่มด้วยบทความเรื่อง “การเดินทางแห่งความคิดถึง” ซึ่งจะเป็นจุดเริ่มต้นแห่งการสืบค้น ติดตามด้วย “จดหมาย และบันทึกประวัติของจารุพงษ์” โดยคุณพ่อของจารุพงษ์เอง แล้วต่อด้วยบทความเรื่อง “จารุพงษ์ ทองสินธุ์ บาดแผลที่ไม่จางหาย” ซึ่งเป็นบทความที่เขียนขึ้นจากการสัมภาษณ์คุณพ่อคุณแม่ของจารุพงษ์นั่นเอง

การเดินทางของความคิดถึง

ศรีกัญญา

๑

“ที่ครับ วันที่ ๑๓-๑๔ นี้ ผมจะลงไปเผาศพลุงที่ตะกั่วป่า เสร็จแล้วว่าจะเลยไปเยี่ยมครอบครัวจารุพงษ์ที่สุราษฎร์ครับ”

เด็กหนุ่มวัยต้นยี่สิบซึ่งปลุกปั้น ‘ศูนย์ข้อมูล ๖ ตุลา’ มากับมือ เอ่ยขึ้นเชิงปรึกษาหารือยามสายของเช้าวันหนึ่ง ในมือของเขาถือ-ใบสมัครเข้าศึกษาชั้นปริญญาตรี-เอกสารที่เพิ่งค้นได้จากสำนักทะเบียนและประมวลผลของมหาวิทยาลัยมาอวดด้วยความภาคภูมิใจ ในกระดาษแผ่นเดียวนั้นบอกข้อมูลจำเป็นที่เกี่ยวกับนักศึกษาผู้ถูกยิงตาย ภายใต้มหาวิทยาลัยของเขาเอง เมื่อเช้าวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ นับตั้งแต่วันเดือน ปีเกิด ชื่อบิดามารดา ภูมิลำเนาเดิม และที่อยู่ปัจจุบันครบครัน

“โทรเลขไปก่อนชิคะ เพื่อเขาไม่ว่างหรือไม่อยู่จะได้ไม่คลาดกัน” ฉันทเสนอความคิดเห็นด้วยความรู้สึกที่ยากจะบรรยาย ทั้งดีใจและสะท้อนใจพร้อม ๆ กัน ดีใจที่แม้จะเริ่มต้นจากศูนย์ แต่เราก็ค่อย ๆ ก้าวมาถึงหนึ่งหรือสองแล้ว อย่างน้อยตอนนี้เราก็มีตำแหน่งแหล่งที่อยู่ในการติดต่อ แต่ลึก ๆ แล้วก็อดสะท้อนใจไม่ได้ว่า เราใช้เวลาถึง ๒๐ ปีที่เดียวกว่าจะตามหากันได้ นานถึงเพียงนั้น

“โทรไม่เป็น ผมไม่เคยโทรเลข เคยใช้แต่แฟกซ์” หนุ่มวัยจ๊าบสวนทันควัน ในขณะที่ฉันนั่งกลั่นยืม ในความแตกต่างระหว่างสองนักกิจกรรมวัยใกล้สี่สิบและวัยต้นยี่สิบ คนหนึ่งโตเป็นสาวยุคโทรเลข ยังมีโอกาสทันสมัยรับซองสีเขี้ยว เปิดอ่านข่าวดีข่าวร้ายที่มาถึงครอบครัวอย่าง “แม่...เอ็นิดิตเชียงใหม่” หรือ “ย่าตายกลับบ้านด่วน” ในขณะที่อีกคนหนึ่งแตกเนื้อหนุ่มยุคโทรสาร เราพูดจากันคนละภาษา ตี๋มตำกับสุนทรียรสแห่งยุคสมัยคนละแบบ จะมีอะไรคล้ายกันบ้างเล็ก ๆ ก็คือความผูกพันลึก ๆ ที่เราสองมีต่อเดือนตุลาคม

๒

"เรียนคุณพ่อคุณแม่ที่เคารพ หนูเป็นเพื่อนจาร์พงษ์ขออนุญาตไปเยี่ยมสักครั้งหนึ่ง น้องชายของหนูชื่อป๊อ จะลงไปก่อนวันที่ ๑๓-๑๔ นี้ ถ้าพ่อกับแม่ว่าง ขอความกรุณาโทรกลับที่ ๒๓๔-๘๒๕๐, (๐๑) ๓๕๔-๙๒๓๒ หรือ ๑๕๒ ๑๓๐-๔๘๖"

ฉันคิดว่าหากกระดาษใกล้มือ เขียนข้อความข้างต้นอย่างรวดเร็ว ลอกที่อยู่จากเอกสารที่เพิ่งได้ บ้านเลขที่ ๑๔๘ ต.อโศก อ.พระแสง จ.สุราษฎร์ธานี แนบติดไปด้วย หัวใจสีก ๆ ว่า "จะถึงหรือนี้" ยี่สิบปีผ่านไป พ่อกับแม่อาจจะย้ายไปอยู่ที่อื่นแล้ว ไม่หรรอหน้า ฉันปลอบใจตัวเอง คนรุ่นพ่อกับแม่มักจะอยู่ติดที่ ไม่ค่อยย้ายไปไหน หรือถ้าไม่อยู่จริงก็ค่อยไปตามที่อำเภอ ฉันนึกถึงช่องอาชีพของบิดาที่จาร์พงษ์กรอกว่า รัชการการ ที่ที่ว่าการอำเภอพระแสง "ถ้าหากันไม่เจอจริง ๆ สักวันหนึ่งเราก็จะไปเริ่มต้นที่ตรงนั้น คงจะมีใครสักคนที่พอรู้บ้าง" ฉันให้กำลังใจตัวเองซ้ำแล้วซ้ำเล่า

หนุ่มน้อยวันต้นยี่สิบหยุดชวณหะเลาะชั่วคราว วังตั้งตงลงกระได ไปโทรเลขครั้งแรกในชีวิตของเขาที่ไปรษณีย์หน้าพระลาน ส่วนฉันก็ง่วนกับกองเอกสารตรงหน้าจนป้ายคล้อยไม่ทันได้สนใจว่ามีน้องชายอีกคนหนึ่งมายืนอยู่ข้างหลัง ตะไหล่บอกว่า "โทรศัพท์ของพี่ครับ..จากสุราษฎร์"

พ่อกับแม่ติดต่อกลับมาเร็วกว่าที่คิด เพียงสองสามชั่วโมงให้หลังเท่านั้น ใจฉันเต้นแรงจนต้องสูดลมหายใจเข้าปอดลึก ๆ แล้วพูดซ้ำ ๆ ว่า "หนูเป็นเพื่อนจาร์พงษ์คะ เรียนหนังสือมาด้วยกันที่ธรรมศาสตร์" แต่ เอ...ฟังดูห่างเหินเหลือเกิน เอาใหม่ พูดเป็นภาษาท้องถิ่นดีกว่าเราก็ไม่ใช่คนอื่นไกลเลยไปฝากตัวฝากชีวิตไว้กับข้าวกับน้ำเมืองคนดีอยู่หลายปี "หนูอยู่แถวบ้านล่อง เวียงสระคะ แต่ยังไม่เคยไปพระแสง" ฉันบอกพ่อ

ดูเหมือนว่าพ่อจะนั่งฟังอย่างตั้งใจ ก่อนจะถามกลับด้วยคำถามที่ฉันต้องจดจำไปตลอดชีวิตนี้ "แล้วจาร์พงษ์อยู่ที่ไหนล่ะลูก?" พ่อถามเรียบ ๆ แต่ปิดร่องรอยแห่งความคาดหวังไม่มีดี...ไม่มีดีเลย

รู้ทั้งรู้ที่อยู่แก่ใจ แต่ฉันจะตอบพ่ออย่างไร ฉันกล่าวเท็จกับพ่อไม่ได้ แต่ฉันก็บอก

ความจริงกับพ่อไม่ได้เช่นกัน จาร์พงษ์ไม่อยู่แล้ว ไม่ได้อยู่ที่ธรรมศาสตร์ หรือ ซอกใดมุมหนึ่งของประเทศนี้ที่เราจะตามหาเขาได้ มือเท้าฉนวนเย็นเฉียบ กลั่นก่อนสะอื้นที่แล่นมาเป็นริ้ว ๆ ไว้ที่ลำคอ ก่อนที่พ่อจะได้ยินเสียงร้องให้แทนคำตอบ

โชคหรืออะไรก็ตามแต่ช่วยเอาไว้ โทรศัพท์สายหลุด ใช้เวลาอีกหลายนาทีที่กว่าจะต่อกันได้ใหม่ ให้โอกาสฉันอีกหนึ่งอึดใจที่จะได้ตั้งสติ คราวนี้แม่จะพูดด้วย

"แม่คอยอยู่ข้าง ๆ นี้ หนูพูดกับแม่หน่อยนะลูก" แล้วแม่ก็ถามซ้ำประโยคเดิมเหมือนพ่อถาม

"จาร์พงษ์อยู่ที่ไหนล่ะลูก หนูบอกแม่สิ จาร์พงษ์เขาอยู่ที่ไหน มีอะไรก็บอกกันตรง ๆ อย่าปิดบังแม่เลย มีคนเขามาบอกพ่อว่า จาร์พงษ์เข้าป่า แม่ก็ไปตามหาทุกป่าจนแทบจะเข้าป่าตามลูกไปด้วยแล้ว จาร์พงษ์อยู่ที่ไหนล่ะลูก?" แม่ถามซ้ำ

เข็มนาฬิกา เดินผ่านวันเวลาไปเกือบ ๒๐ ปี แล้ว นาฬิกาติดข้างฝาบ้าน คงจะเปลี่ยนไปแล้วหลายเรือน แต่พ่อกับแม่ก็ยังเฝ้ารอการกลับมาของลูกชายคนหัวปีไม่เลิกรา

๖๓

"ไม่น่าเชื่อเลยคะว่า เหตุการณ์ ๖ ตุลา จะสร้างบาดแผลที่ร้ายลึก ให้กับสังคมไทย อย่างที่เราไม่เคยถึง พ่อเล่าเรื่องพ่อแม่จาร์พงษ์ ทุกคนก็นั่งอึ้งเงิบงันกันไปหมด "พี่จะไปสุราษฎร์เมื่อไหร่คะ บอกหนูด้วยนะคะ" บรรยาการการประชุมกองบรรณาธิการ "จุดประกาย" หนังสือพิมพ์กรุงเทพฯ ถูกถ่ายทอดมาตามสาย คุณยุวดี มณีกุล ผู้สื่อข่าวคนเก่งของหนังสือพิมพ์ฉบับดังกล่าว ซึ่งไปร่วมสัมมนาที่พูดคุยกับเราด้วย และได้รับรู้เรื่องราวของพ่อกับแม่ แล้วเฝ้าติดตามเจาะข่าวอย่างไม่ลดละ

แต่เราชักลั้งเล จะไปพระแสงดีหรือไม่หนอ? พ่อกับแม่แก่มากแล้ว... หลายคนทักทาน... "อาจจะดีกว่า ถ้าท่านจะได้แบกความหวังไว้ในหัวใจนานเท่านาน ว่าสักวันหนึ่งลูกจะกลับมาดีกว่าจะทำให้ท่านได้รับรู้ความจริงเพราะบางครั้งที่ชีวิตก็โหดร้ายเกินกว่าจะเข้าใจได้"

เราจะตัดสินใจอย่างไรดี ไปไม่ไปพระแสง ไป..ไม่ไป ไม่ไป..ไป

“ลองสืบสภาพจากญาติพี่น้องดูก่อนซิ” ทันทีที่พี่ชายใหญ่คนหนึ่งแนะนำ คุณรังสรรค์ ก็รีบโทรศัพท์ถึงนายแพทย์ระวี อดีตหมอเท้าเปล่าที่เวียงสระ กลับมาเรียนจนจบจุฬาย แล้วก็ยังกลับไปวนเวียนอยู่ที่เดิม หมอระวีสืบสภาพในพื้นที่ แล้วรายงานด่วนกลับมาว่า พี่น้องทุกคนของจาร์ดี แต่ “ปิดลับ” กับพ่อแม่มาโดยตลอด ดังนั้นหมอก็คงไม่ค่อยแน่ใจนักว่าเราควรจะไปเยี่ยมหรือไม่?

“จะอย่างไรกันดี?” เรื่องของจาร์ดีถูกหยิบยกขึ้นมาปรึกษาทั้งในวงย่อยวงใหญ่ เราพิมพ์กันว่าเรื่องราวกับนิยายที่เราเพิ่งได้รับรู้นี้เป็นเหมือนยอดภูเขาน้ำแข็งที่แลเห็นได้ ยังมีฐานมหาที่ซ่อนอยู่ใต้น้ำ อีกก่ครอบครวัที่ยังเฝ้ารอลูกอยู่ แล้วเรายังไม่รู้ พี่สุวิทย์ เสียลูกศิษย์จากพระราม ๖ ไปกี่คน แล้วน้อง ๆ ช่างกลจากโรงเรียนอื่น ๆ ละ อีกเท่าไร ใครรู้บ้าง ยังมีผู้ใช้แรงงานที่เราไม่อาจจะหารายชื่อได้ง่าย ๆ เหมือนเดินไปขอเอกสารที่ สำนักทะเบียนมหาวิทยาลัย อีกเท่าไร ชื่ออะไรบ้าง ช่างเป็นปริศนาที่น่ารันทด

เราเคยคิดถึง ๖ ตุลาในหลายมิติ คิดถึงเพื่อน คิดถึงความโหดร้ายอันสุดจะเข้าใจ ได้ที่รัฐใช้ในการปราบปรามประชาชน ผู้มีความคิดเห็นแตกต่าง คิดถึงการฟ้องร้องในเชิงกฎหมายต่อผู้ต้องหา ๖ ตุลา ที่ยิ่งดำเนินคดีก็กลายเป็นว่ายิ่งเปิดโปงพฤติกรรมชั่วของตนเองมากขึ้น

มาวันนี้พ่อกับแม่ชี้ให้เราเห็น ๖ ตุลา จากมุมมองของผู้ให้ชีวิต ชีวิตเล็ก ๆ ที่มีค่า ซึ่งถูกพุ่มพักหิ้งอกงาม เติบโตจากความรักของพ่อกับแม่ เราคิดถึง ๖ ตุลา กับมิติใหม่ ๆ ของการเมืองไทย อย่างการปฏิรูปการเมืองประชาธิปไตย แก่ไขรัฐธรรมนูญ แนวคิดนามธรรมเหล่านี้จะมีความหมายเต็มต้นได้อย่างไร หากใ้การให้คุณค่าต่อชีวิตเล็ก ๆ ชีวิตนิรนาม ที่ถามหาเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งเหล่านั้น

เรื่องของพ่อกับแม่ถูกถ่ายทอดซ้ำแล้วซ้ำเล่าทั้งในวงเล็กใหญ่ อย่างในที่ประชุมองค์กรเจ้าภาพร่วมและคณะกรรมการที่ปรึกษา อาจารย์นิคม จันทร์วิฑูร และคุณทิววัฒน์ มฤคพิทักษ์ เมตตานัก เดินมาจับมือให้กำลังใจ “เรื่องนี่คงต้องพูดกันซ้ำแล้วซ้ำอีก ผู้คนยังไม่รู้จักกันอีกมาก อย่าเบื่อที่จะพูด ที่จะเผยแพร่ออกไปนะครับ” อาจารย์ย้าหนักแน่น อย่างตระหนักในความสำคัญของการกิจ

๔

“เราควรสร้างอะไรสักอย่างเป็นที่ระลึกให้จาร์พงษ์นะ”

“ห้องประชุมเป็นไง”

ฉันได้ยินเสียงกฤษฎณ์กับพรสรวง โยนความคิดกันไปกันมาในสายแดดเข้า กลางขุนเขาของพุดเตย อดสาวเท้าเข้าไปร่วมฟังด้วยไม่ได้ เพราะนึกถึงห้องประชุมสภานักศึกษา ซึ่งเราเคยไปขอใช้เป็นห้องประชุมทุกวันที ๖ เวลา ๖ โมงเย็น และประชุมกลุ่มย่อยต่าง ๆ เพื่อจัดงาน ๖ ตุลา มามากมายหลายครั้ง ห้องประชุมนั้นเก่าคร่ำคร่าและทรุดโทรมเต็มทีแล้ว แต่ที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้น คือ จะเป็นการดีไม่น้อยเลย หากเราจะมีห้องให้จาร์พงษ์อย่างถาวร ในที่ที่เขาเคยนั่งท่องหนังสือ กินอยู่หลับนอน และแม้กระทั่งจากไปในเช้าวันนั้น... ก็ที่ตรงนี้ หอประชุมจาร์พงษ์ ทองสินธุ์ จะเป็นอนุสรณ์สถานแห่งแรกของ ๖ ตุลา แค่นี้คิดเราก็คิดเต็มต้นเสียแล้ว

“แล้วคนอื่น ๆ ละ อนุวัตร อ่างแก้ว ภรณ์ จุลละครินทร์ ไพบูลย์ เลหาหะจระพันธ์ ละ ปัญญา ทองตัน ป้อมเพชร ศิริวรรณ ชูวิทย์ โอวาทวงษ์ ศรีลาวัลย์ เชื้อชาญวงศ์ หาญศักดิ์ แซ่โจ้ว สมหมาย เขียวรุ่งโรจน์ เราจะให้เขาอยู่ที่ไหน?”

“ค่อย ๆ ทำไปที่ละห้องได้ไหม? ปีหน้าหรือปีโน้น

เราคงจะมีห้องอ่านหนังสือ อนุวัตร อ่างแก้ว เป็นที่ระลึกให้รองประธานชมรมวรรณศิลป์ ห้องประชุมอมธ. ชื่อชูวิทย์ โอวาทวงษ์ หรือสร้างห้องทำงานของชมรมพัฒนาสตรีเพื่อเป็นเกียรติแก่ภรณ์ จุลละครินทร์ สมาชิกกลุ่มผู้หญิงสมัยนั้น” หลายคนช่วยกันคิดต่อ

๕

"พี่หลับได้เลยนะคะ พี่วิโรจน์ขับรถให้นักข่าวมาทั่วประเทศแล้ว ไม่ต้องกังวล"

ในที่สุดเราก็ตัดสินใจไปพระแสง รถออกจากหน้าตึกกิจกรรมเที่ยงคืนเศษ เราสองคนซุกตัวอยู่ในกระบะหลังรถ ส่วนคุณเอนนันต์ ช่างภาพ นั่งเป็นเพื่อนพี่วิโรจน์คอยดูเส้นทาง

เรามาถึงสุราษฎร์ตอนสายวันรุ่งขึ้น และถึงจุดหมาย...พระแสง... เมื่อใกล้เที่ยง จงดี มาคอยต้อนรับที่โรงพยาบาลประจำอำเภอ ที่เธอทำงานอยู่

"ชื่อเล่นที่เรียกกันที่บ้าน คือ เกี้ยะคะ" พี่เขาเป็นพี่ชายคนโต ที่เคร่งครัดมีวินัย คอยปลุกน้อง ๆ มาท่องหนังสือ ตั้งแต่ตี ๔ เรายังเด็กก็ตื่นขึ้นมาสัปหงก ง่วงแล้วง่วงอีก..."

"พี่เกี้ยะเป็นลูกที่แม่รักมาก แม่ไม่ค่อยได้อ่านหนังสือ อ่านไม่คล่อง แต่ตั้งแต่พี่เขาไม่อยู่ ในระยะนั้น แม่อ่านหนังสือพิมพ์ทุกฉบับ เพื่อจะตามหาพี่เขา" น้องสาวเล่าต่อก่อนที่เราจะยกขบวนกันไปหาพ่อกับแม่ในสวน "แม่รู้แล้วว่า เราจะมากัน ไม่เหมือนวันที่พี่โทรศัพท์มา แม่นึกว่าเป็นแฟนพี่เกี้ยะ พี่คงจะพาหลานมาราบแม่" จงดีเล่าต่อ

"มึงคิดตันนี้ ลูกเกี้ยะปลูก ต้นเงาะหลังจอมปลวกนั้นด้วย หน้าที่ลูกเกี้ยะสร้าง ช่วยแบกสังกะสีมามุงให้" แม่อวดหน้าที่สร้างด้วยฝีมือลูกชาย

"ทุกปิดเทอม พี่จะพาน้อง ๆ เข้ามาในสวน เล่าให้ฟังว่าพี่ทำกิจกรรมอะไร คิดอะไรอยู่ แล้วก็สอนให้น้องร้องเพลงเพื่อชีวิต อย่างเพื่อมวลชน หรือ ดายสิบเกิดแสน" น้องแจเล่าบ้าง

เราอยู่ในสวนกันจนบ่ายคล้อย จึงเคลื่อนขบวนไปตั้งวงกินไก่ต้มซ่า และแกงส้มปลาช่อนที่แม่เตรียมไว้ให้ พ่อนั่งแกะสะตอ และบอกลูกเนียงคอยส่งให้ทีละเม็ดทีละเม็ด

"เมื่อก่อนเรานั่งกินข้าวกันพร้อมหน้า พ่อกับแม่แล้วก็ลูก ๕ คน พี่เกี้ยะนั่งตรงนี้ คอยตักข้าวให้น้อง" น้องแจเล่าต่อ

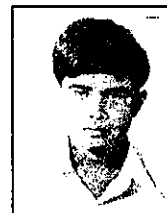
ที่ห้องเรียนเกษียรเจอสภาพ"เก้าอี้ว่าง โต๊ะร้าง น้ำตาริน" ในวงสำหรับกับข้าว ไม่มีคนที่เคยนั่งข้างขวามือของพ่ออีกต่อไป ไม่มีใครตักข้าวให้น้อง

"เสื้อนี้แม่เย็บเองนะลูก" แม่หยิบเสื้อนักศึกษาสีขาว จากกระเป๋าเก่าคร่ำคร่า ที่พ่อไปเก็บมาจากหอพักในกรุงเทพฯ ๓ เดือนให้หลังจากเหตุการณ์ แม่ซักรีดเสื้อทุกตัวเก็บไว้ราวกับสมบัติอันมีค่า ส่วนฉันนั้นแอบจะอมยิ้มกับเสื้อสีส้มลายสก๊อตตัวเก่งที่จำใส่เดินขึ้นลงตึกอมร.อยู่เป็นประจำ และกางเกงนอนตัวโคร่งที่เห็นครั้งไรก็นึกถึงเตียง ๒ ชั้นของพรรคยูงทองใต้ตึกโดมทุกทีชีน่า ถ้าใครแวะไปหาจากดอนสักข้าทำตุ้มก็จะได้เห็นจานู๋กวางเกงนอนตัวนี้ทุกทีไป

น้องแหวน น้องชายอีกคนหนึ่ง วิ่งไปหยิบสมุดบันทึกของพ่อมาให้ น้องเฟรม น้องฟอร์ด นุ่มนอยตัวอ้วนกลมมุก ผมหยิกหยอง คลอเคลียพ่ออยู่ไม่ห่าง หลานทุกคนรู้จัก ลุงเกี้ยะ และเฝ้าถามว่า เมื่อไรลุงจะมาให้เห็นตัวสักที

"จะเปิดบัญชี กองทุนห้องประชุมจารุพงษ์ หรือคะ" ช่วยพิมพ์เป็นจดหมาย หารายละเอียดตามันได้ไหมคะ" ผู้จัดการธนาคาร แนะนำอรุณและขวัญชัยด้วยใบหน้ายิ้มแย้ม

อลงกรณ์ พลบุตร คู่คิด-คู่เถียง ขอบริจาคเป็นประเดิมกลุ่มเพื่อน พี่องชวนกันไปพบคุณบุญญฤทธิ์ เอตให้ออกแบบ ห้องประชุมที่ทันสมัย มีจิตวิญญาณ ถึงตรงนี้ คุณแอนก จากบริษัทอิวแมนิสต์ รับออกแบบนิตยสารการประดับ ผ้าม่าน ส่วน อมร อดีตเลขาธิการนักเรียนคนสุดท้ายจะวางถึงกาวมาควบคุมการก่อสร้างด้วยตนเอง

ของจารุพงษ์ ประจำพรรคยูงทอง จารุพงษ์ค่อย ๆ ก่อตัวขึ้น เพื่อนสถาปนิกมือดีของแปลน แอสโซซิเอตส์ให้การได้หลายลักษณะ และมีจิตวิญญาณ ถึงตรงนี้ คุณแอนก จากบริษัทอิวแมนิสต์ รับออกแบบนิตยสารการประดับ ผ้าม่าน ส่วน อมร อดีตเลขาธิการนักเรียนคนสุดท้ายจะวางถึงกาวมาควบคุมการก่อสร้างด้วยตนเอง

ประชา คิดทำกำแพงแห่งความระลึกถึง(Memorial Wall) ทำจากโปสการ์ดแผ่นเล็ก ๆ แต่ละแผ่น ที่จะประกอบขึ้นเป็นส่วนทั้งหมด ใช้บอร์ดขนาด ๑ x ๒ เมตร ๒๐ บอร์ด และโปสการ์ด ๒,๐๖๐ แผ่น ที่กำหนดรหัสไว้ด้วย ถ้าคุณรีบไปแล้วไม่ส่งกลับ จมูก หรือตาของจารุพงษ์จะโหว่หายไป...คุณจะไม่ร้ายถึงเพียงนั้นเชียหรือ

...มีท เดือน ยู่ และเพื่อนของยู่ นักศึกษารุ่นปัจจุบัน นั่งพับของหุ้มโปสการ์ดทีละซอง ทั้งสองพันซองและแยกเป็นมัด ๆ แจกกระจายออกไป มีหลงทุนทำนิตยสารการเล็ก ๆ ไปตั้งโชว์ที่เทศกาลหนังสือสามัญชนนวิถึการเมืองไทย และใช้หีบรับบัตรเลือกตั้ง เป็นที่รับโปสการ์ด แยกตามรหัส A ถึง F

"พี่ครับ เขามาสร้างห้องประชุมจากรุพงษ์แล้ว". หนูม้วยจำคนเดิมวิ่งมาบอกด้วยความตื่นเต้น ในวันอันน่าเบื่อหน่ายด้วยข่าวลือว่าใครจะเป็นหรือไม่เป็นนายกฯ ฉันเดินไปมองฝา ฝ้าเพดานที่ถูกหรือลงความรู้สึกที่แตกต่างออกไป อดคิดไม่ได้ว่านับแต่นี้ประวัติศาสตร์ ๖ ตุลาคมจะไม่เหมือนเดิมอีกต่อไป ประวัติศาสตร์ที่เคยตกอยู่ในความเงียบ ความมกล้ำกลืน ความอิหลักอิเหลื่อ กำลังถูกเปลี่ยนแปลง กำลังจะถูกหรือและสร้างขึ้นใหม่เหมือนห้องประชุมเล็ก ๆ แห่งนี้

"พี่สังเกตไหม ในงาน ๗ กันยายน รำลึกจากรุพงษ์ ที่พ่อจินดาขึ้นมาร่วมงานด้วยตนเอง พ่อเล่าให้ฟังว่า ขึ้นมาตามหาลูกอย่างไร พ่อพูดยาวมาก แต่ไม่มีสักคำที่พ่อพูดว่า ลูก 'ตาย'แล้ว อย่างมากก็แค่จากไปหรือไม่อยู่" น้องสาวซึ่งรับอาสาทำหน้าที่ระลึกให้ในวาระเปิดห้องประชุม ตั้งข้อสังเกตหลังจากงานที่โรงแรมนิคโก้สิ้นสุดลง เราหาทุนได้หนึ่งแสนบาท แต่ยังมีขาดอีกหลายแสน

"คงเหมือนพี่มั้ง" ฉันตอบน้อง นึกถึงว่าตัวเองก็เหมือนกัน จนบัดนี้ฉันยังไม่เคยตอบคำถามของพ่อกับแม่ เลย ว่าจากรุพงษ์อยู่ที่ไหน? บทสนทนาที่ยังค้างคาอยู่อย่างนั้นจนทุกวันนี้

เหมือนการเดินทางของความคิดถึง ที่ไม่เคยถึงจุดหมาย เดินทางมาไกลเกือบยี่สิบปีและคงยังเดินต่อไปอีกยี่สิบปี หรือกว่านั้น เดินทางมากับช่วงเวลาที่ยาวไกล แต่ก็ยังวนเวียนในสถานที่เดิม ๆ.....ในหัวใจของเรา.....เป็นความคิดถึงที่มีต่อคนเล็ก ๆ ซึ่งยอมแลกแม้ชีวิตเพื่อสังคมเป็นธรรมชาติที่เขาใฝ่ฝัน

ฉันจะยังเก็บความคิดถึงชีวิตที่มีคุณค่า และคุณค่าของชีวิตที่เขามอบไว้ให้...แล้วเดินทางต่อไป

๓๐ กันยายน ๒๕๓๙

จดหมายจากพ่อ

๒๕๒ หมู่ ๑ ต.อ.บ.บ. อ.พระแสง

๙ สิงหาคม ๒๕๓๙

ลูกอุ๊ต ที่รักของพ่อ-แม่

จดหมายของลูก พ่อได้รับแล้ว พร้อมหนังสือที่ระลึกของแม่กานดา ๑ เล่ม พ่อและแม่ตั้งใจเป็นอย่างมากที่เพื่อนของลูกจากรุพงษ์ เขายังมีความคิดถึงเรื่องราวและการทำ งานในอดีต เห็นว่าความมีน้ำใจของเพื่อน ๆ มีค่ายิ่งกว่าทรัพย์สินเงินทอง พ่อ-แม่ จึงขอขอบใจในความคิดนั้น ๆ และได้เขียนเรื่องราวของลูกจากรุพงษ์ พร้อมประวัติของพ่อมาให้ลูกแต่ไม่ค่อยละเอียด เพราะหลักฐานต่าง ๆ อยู่หลายแห่งยังค้นหาไม่ได้ เช่น หลักฐาน ใบทะเบียนโรงเรียนประถม ทะเบียนเล่มแรกของโรงเรียนได้สูญหายเมื่อครั้งวาทภัยภาคใต้ จึงหายังไม่พบ สำหรับประวัตินี้ที่จะทำลงในหนังสือ ครอบรอบ ๒๐ ปี เหตุการณ์ ๖ ตุลาคม หากลูกเห็นว่าควรเพิ่มเติม หรือตัดตอนอย่างไรก็อนุญาตให้ลูกทำได้ไม่ต้องเกรงใจ

ขอส่งความคิดถึงมายังลูก ๆ ในคณะของลูกอุ๊ตที่ไปเยี่ยมพ่อและแม่ถึงบ้านทุก ๆ คน พ่อ-แม่ กำลังเก็บเกี่ยวผลไม่ในสวน ไม่ค่อยได้ไปไหนเลยในช่วงนี้ และหนังสือฝากส่งถึงลูกทงศักดิ์ พ่อได้ส่งไปแล้ว ในที่สุดนี้พ่อขออวยพรให้ลูกอุ๊ตและลูกทุกคนที่เป็นเพื่อนหรือผู้เกี่ยวข้องเช่นคณะหนังสือพิมพ์สารคดี จงมีความสุข ความเจริญ และให้มีความรักสามัคคีกันไว้ในหมู่ในคณะของธรรมชาติด้วย พ่อ-แม่ และทุกคนในครอบครัวสบายดี

รักคิดถึงลูก

จากพ่อ-แม่

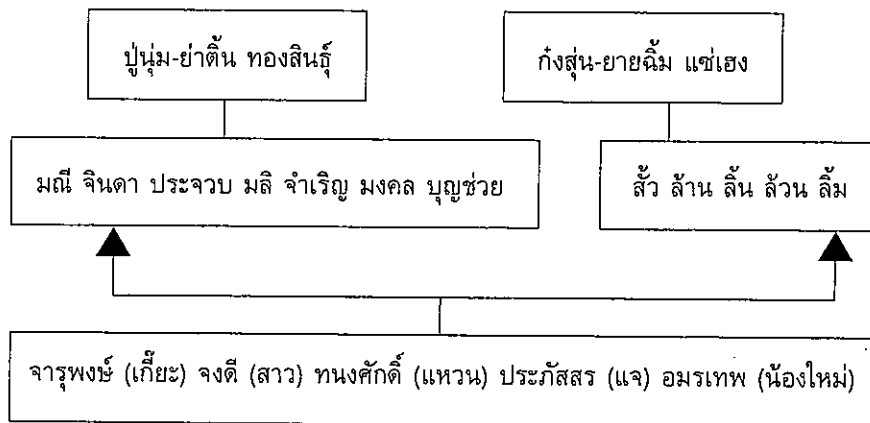
ประวัติลูกจากรุพงษ์ ทองสินธุ์ (ลูกเกี๊ยะ)

จินดา ทองสินธุ์

ลูกเกิดวันเสาร์ แรม ๑๐ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีระกา ตรงกับทางสุริยคติ วันที่ ๗ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๐ เกิดที่บ้านย่านดินแดง บ้านเลขที่ ๑๔๘ หมู่ ๑ ตำบลอินทร์ อำเภอบางเขน กรุงเทพมหานคร (ขณะนี้เปลี่ยนเป็นบ้านเลขที่ ๒๕๒)

ปู่-ย่า ของลูกคือ นายหนุ่ม-นายตัน ทองสินธุ์ มีลูกทั้งหมด ๗ คน ชาย ๕ คน หญิง ๒ คน เรียงตามลำดับดังนี้ นางมณี ดิถพันธ์ (เสียชีวิต) นายจินดา ทองสินธุ์ นายประจวบ ทองสินธุ์ นางมลิ จันสะอาด นางจำเริญ ทองสินธุ์ นายมงคล ทองสินธุ์ และนายบุญช่วย ทองสินธุ์

พ่อเต่า (ก๋ง) - แม่เต่า (ยาย) ยายก๊กสุน - นางจิม แซ่เฮง มีลูกทั้งหมด ๕ คน ชาย ๑ คน หญิง ๔ คน เรียงตามลำดับดังนี้ นายสัว แซ่เฮง นางล้าน แซ่ลิ้ม นางลิ้น นุ่นกุล นางล้วน อนุภักดิ์ และนางลิ้ม ทองสินธุ์

พ่อ-แม่ มีลูกรวม ๕ คน ชาย ๔ คน หญิง ๑ คน ดังนี้ ลูกจากรุพงษ์ (เกี๊ยะ) ลูกจางดี (ลูกสาว) ลูกทนงศักดิ์ (ลูกแหวน) ลูกประภัสสร (ลูกแจ) ลูกอมรเทพ (ลูกใหม่) ลูกจากรุพงษ์ เป็นลูกชายคนแรกของพ่อแม่ จึงเป็นที่หมายมั่นที่สุดในการเป็นผู้ดูแลน้อง ๆ ทุกคน และเป็นตัวอย่างในทุกด้านแก่น้อง เขาศึกษาในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในชั้นปีที่ ๒ เกิดเหตุการณ์ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ ลูกได้หายสาบสูญไปจนถึงบัดนี้ ลูกจางดีศึกษาจนจบพยาบาลศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยมหิดล ลูกทนงศักดิ์ได้ศึกษาจนจบวิทยาศาสตร์มหาวิทาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ลูกประภัสสร ศึกษาจบรัฐศาสตร์ที่มหาวิทาลัยรามคำแหง ลูกอมรเทพคนสุดท้ายจบการศึกษาโรงเรียนนายเรือที่สมุทรปราการ สาขาวิศวกรรมศาสตร์ช่างกล ขณะนี้ลูกทุกคนมีงานทำและมีครอบครัวแล้ว ๓ คน ยังเป็นโสดแต่คนสุดท้ายท้อง เพราะลูกใหม่นี้เขาคลอดทิ้งช่วงจากลูกประภัสสรเป็นเวลา ๙ ปี ลูกจำนวน ๔ คนแรก เกิดห่างกันคนละ ๑ ปีเศษ พ่อแม่คิดว่าหมดแล้ว จนกระทั่งพ่อมีอายุ ๔๗ ปี จึงมีลูกใหม่อีกคนคือลูกอมรเทพ (ลูกใหม่) ขณะนั้นแม่มีอายุ ๓๙ ปี

ลูกจากรุพงษ์ ได้คลอดที่บ้านของพ่อแม่ โดยคลอดกับหมอมดตุณครุภักดิ์ ชื่อนางวิมล (ทางชาวบ้านเรียกหมอดำแย) เมื่อแรกคลอด ร่างกายสมบูรณ์ ผิวขาว หน้าตาน่ารัก คุณตา (ก๋ง) เป็นคนจีน บ้านอยู่ใกล้กัน รักหลานชายคนนี้นักเลยตั้งชื่อเรียกเล่น ๆ ว่า "เค้าเกี๊ยะ" พ่อ-แม่ และญาติก็เลยเรียกตาม แต่เรียกกันแค่พยางค์เดียวคือ "ลูกเกี๊ยะ" หรือ เกี๊ยะ เป็นสำเนียงจีน เล็ก ๆ ลูกจากรุพงษ์เลี้ยงง่ายไม่ค่อยเจ็บป่วย พอเริ่มพูดได้เขาสนใจ อยากรู้จักสิ่งของต่าง ๆ เขาจะตั้งคำถามขึ้นก่อน เช่นเมื่อเห็นนก เขาจะถามว่า "นกไหร" (นกอะไร) พ่อ-แม่จะตอบเขาว่า "นกเขา" แล้ว เขาจะถามว่า "เขาไหร" ตอบว่า "เขาว่า"(เขาชะวา) และว่าไหร ถามจนผู้ตอบจะจนแล้วเขาจึงหยุดถาม ส่วนอาหารชอบรับประทานอาหารประเภทมีรสจัด เช่น ทอด ผัด ต้ม ไม่ชอบรสเปรี้ยวจัด เผ็ดจัด

ลูกอายุได้ ๕ ขวบ เริ่มสอนให้อ่านหนังสือ พยัญชนะอักษรไทย ได้คล่อง อาศัยที่บ้านคุณแม่ของลูกได้เปิดเป็นร้านขายแบบเรียน เครื่องเขียน และอุปกรณ์การศึกษา และแม่เป็นช่างตัดเย็บเสื้อผ้าให้ลูกใส่เองทุกคน แม่ของลูกเป็นคนขยันการทำมาหากิน ต้องทำทุกอย่างเพื่อลูก และสอนลูกให้รู้จักไหว้พระ ผู้ใหญ่ ญาติ ๆ ลูกจากรุพงษ์จึงว่านอนสอนง่าย และมีความจำดี ประกอบกับพ่อเป็นครูประจำบาล ลูก ๆ จึงติดตามไปโรงเรียนบ่อย ๆ

- จึงมีความรอบรู้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ประวัติการศึกษาของลูกมีดังนี้
- ปี ๒๕๐๕ ได้เข้าศึกษาที่โรงเรียนบ้านย่านดินแดง ในชั้นเด็กเล็ก(อนุบาล) โรงเรียนนี้อยู่ใกล้บ้านประมาณ ๒๐๐ เมตร
- ปี ๒๕๐๖-๒๕๐๘ ได้เข้าเรียนที่โรงเรียนเดียวกันต่อในชั้นประถมปีที่ ๑-๔ เลขประจำตัว...
- ปี ๒๕๑๐ ได้เข้าศึกษาที่โรงเรียนพระแสงวิทยา เป็นโรงเรียนประถมปลายในอำเภอพระแสง เรียนได้ชั้นประถม ๕
- ปี ๒๕๑๑-๒๕๑๒ ได้ย้ายโรงเรียนไปเรียนที่โรงเรียนมนานิตานุเคราะห์ในตัวเมืองสุราษฎร์ธานี เป็นโรงเรียนราษฎร์ชั้นนำ สอนประถมปลาย ลูกเรียนในชั้นประถม ๖-๗ เลขประจำตัว... เมื่อจบประถมปลายสอบเข้าเรียนในโรงเรียนชั้นมัธยมประจำจังหวัดสุราษฎร์ธานี
- ปี ๒๕๑๓-๒๕๑๕ เข้าศึกษาโรงเรียนสุราษฎร์ธานี จบชั้นมัธยมต้น (ม.ศ.๓) แล้วพ่อแม่ได้ส่งเข้าเรียนมัธยมปลายที่โรงเรียนในกรุงเทพฯ โดยอาศัยอยู่กับหลานประสิทธิ์ เพชรอนันต์ (ชดะนัยศ น.อ.พิเศษ)
- ปี ๒๕๑๖-๒๕๑๗ เข้าเรียนโรงเรียนวัดสุทธิวาราม จบชั้นมัธยมปลาย (ม.ศ.๕) แล้วสอบเข้าเรียนในชั้นอุดมศึกษาที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยได้ย้ายจากบ้านหลานประสิทธิ์ เพชรอนันต์ มาอยู่หอพักเที่ยงธรรม สีแยกวงเวียนเล็ก ธนบุรี และคุณหญิงกุล บุญประสิทธิ์ เจ้าของหอพักเป็นผู้ปกครอง

ลูกมีอิทธิพลไม่ตรงกับเพื่อน ๆ ในวัยเรียนทุกคน ชอบช่วยเหลือผู้อื่น และรู้จักประหยัดในการใช้จ่าย เพราะแม่คอยสอนเรื่องความขยัน การประหยัด แม่ทำตัวอย่างให้เห็นเสมอ การนุ่งห่มใช้เสื้อผ้าที่แม่ตัดเย็บเองทั้งสิ้น ในเวลาว่างช่วยเหลือพ่อแม่ทำงาน เช่น การช่วยตัดหญ้า ถางหญ้าในสวนผลไม้ และปลูกต้นไม้ เช่น เงาะโรงเรียน แม่เคยพาไปหาหลวงพ่อดคล้ายวาจาสิทธิ์ วัดจันดี อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยพาลูก

จำนวน ๔ คน ไปกราบขอพรจากหลวงพ่ เพราะแม่มีความกลัวลูกจะประสบอันตรายจากภัยต่าง ๆ แต่แล้วก็ยังไม่วายลูกต้องประสบเคราะห์กรรมจนได้ ความหวังความปรารถนาของพ่อแม่เป็นอันตรายน ได้พยายามอดกลั้นอย่างที่สุด แต่บางครั้งบางโอกาสก็อดคิดถึงไม่ได้ พ่อ-แม่คิดว่าลูกได้กระทำในสิ่งที่ถูกที่ควร แต่กาลเวลายังไม่อำนวย ประกอบกับข้อมูลข่าวสารยังไม่พร้อมอย่างปัจจุบันนี้ สิ่งที่ถูกกลับเป็นสิ่งที่ผิดและในขณะนั้นยังเป็นที่ยังเกี่ยวของสังคม พ่อ-แม่ นึกอยู่ในใจแล้วว่าเพื่อน ๆ ของลูกคงจะช่วยเหลือ และลูกยังมีคุณค่าแก่สังคม แก่ประเทศชาติอยู่บ้าง จึงขอฝากความดีความงามในดวงใจของลูกด้วย ในภพชาติที่ลูกกำเนิดเกิดใหม่ หากมีจริงตามหลักพุทธศาสนา ขอดวงวิญญาณของลูกสู่สุคติในทุกภพทุกชาติเทอญ

จารุพงษ์ ทองสินธุ์ บาดแผลที่ไม่อาจหาย*

ยุวดี มณีกุล

อีกเพียงสองเดือน ตุลาคม ก็จะมาเยือนพร้อมกับร่องรอยอดีตที่ไม่รู้จักบดขี้ขึ้นมาในความทรงจำของหลายชีวิตกว่า ๒๐ ปี ที่วันเวลาได้ถมทับประวัติศาสตร์ให้หลับไหลตายดับ

แต่ ณ ที่หนึ่งยังมีเรื่องราวเหตุการณ์ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ ผังอยู่ในความทรงจำของพ่อแม่แม่ชราผู้ใกล้ขีด การรอคอย เยี่ยมญาติสนิท และประทังชีวิต ด้วย 'ความหวัง' หวังนั้นคือ การได้พบหน้าลูกชายคนโตที่หายไป

หายไป ไม่กลับมา

บทที่ ๑ : ลูกอยากได้ดวงจันทร์

ป้ายแก่ของวันปลายเดือนกรกฎาคม พ.ศ.ปัจจุบัน...กลิ่นสาบชาวสวนหอมร่ำมาตามสายลมอ่อน

ชายหญิงสูงอายุกู่หนึ่งเดินเคียงกันมา ในมือถือกระป๋องสีดำเก่าคร่ำคร่าและเครื่องมือทำสวน ช่างในกระป๋องดังกล่าวบรรจุมุ้งคุดที่เพิ่งถูกปลิดจากขั้วต้นได้ไม่นานก่อนหน้านี้ เสื้อเชิ้ตสีน้ำเงินเข้ม กางเกงสีน้ำตาลขุ่น หรือมรองเท้าบูทครึ่งแข้ง คือชุดแต่งกายของคนทั้งคู่

ริ้วรอยบนเนื้อผ้าบ่งบอกถึงวิถีสัมผัสมาชีพที่ผ่านพ้นระยะเวลาอันยาวนาน เจกเช่น ริ้วรอยบนผิวหนังและดวงตาสะท้อนรอยอดีตบางอย่างที่ยังไม่คลี่คลายไปจากชีวิต ทั้งสองหยัดวิญญาณอยู่ในเรือนกายสูงใหญ่ด้วยท่วงท่ากระฉับกระเฉงเยี่ยงชาวสวนทั่วไป

ในตำบลอโศก อำเภอสระแก้ว จังหวัดสุราษฎร์ธานี ไม่มีใครไม่รู้จักชาวสวนชราคู่นี้ ผู้ซึ่งครั้งหนึ่งได้สูญเสียบุตรชายไปในเหตุการณ์ล้อมปราบนักศึกษาที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เมื่อวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ ใคร ๆ ต่างเห็นใจ จินดา และ ลี้ม ทองสินธุ์ และไม่ลืมภาพเด็กชายตัวน้อยของพ่อแม่ที่ชื่อจารุพงษ์ ทองสินธุ์

* บทความนี้ นำมาจาก "จุดประกาย" ในหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ ฉบับวันที่ ๒๑-๒๒ สิงหาคม ๒๕๑๙ ซึ่งผู้เขียน นำข้อมูลมาจากการสัมภาษณ์ บิดาและมารดาของ จารุพงษ์ ทองสินธุ์

เสียงร้องเรียก ลูกเกี๊ยะ ยังกังวานอยู่ในหัวใจพ่อแม่ตลอดครึ่งชีวิตที่เหลือหลังจากนั้น "ตอนลูกเกี๊ยะตัวเล็ก ๆ เขาบอกว่าอยากจะได้ดวงจันทร์ พ่อบอก เอาไม่ได้สูง" พ่อจินดาเล่าถึงลูกชาย คนโตด้วยสำเนียงได้ แหวดตาดิ่งลึกสู่หัวอดีต

คำเรียนชาน ลูกเกี๊ยะ มาจากคำเต็มในภาษาไทยว่า เต้าเกี๊ยะ อาจตั้งให้สมัยแรกเกิด ผู้เป็นแม่แปลความหมายให้ฟังว่าหมายถึงข้าวต้ม

ก่อนหน้านั้น พ่อจินดาเข้ารับราชการเป็นครูเมื่อปี พ.ศ.๒๔๙๓ ได้เข้าพิธีสมรสกับแม่ลิ้มชาวสวนชานนันทเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๙ และในปีถัดมาทั้งคู่ได้พยานรักคนแรกเป็นชาย สองปีให้หลัง ลูกสาว คนที่สองจึงตามมา เช่นเดียวกับลูกชายคนที่สาม วงแหวนที่หิ้งห่างคนรองเพียงสองปี ไม่นานนัก ปี พ.ศ.๒๕๐๕ แม่ลิ้มได้ให้กำเนิดลูกชายคนที่สี่ ลูกแจ หลังจากสี่พี่น้องเติบโตมาด้วยกันอย่างใกล้ชิด พ่อแม่ก็มอบน้องคนเล็กให้เป็นขวัญที่ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๔ ให้ชื่อว่า โหม

"พ่อเป็นครูก็ส่งลูกทุกคนให้เรียนทั้งหมด เราเลี้ยงลูกไม่เคยตีลูกเลย ไม่เคยใช้คำพูด หยาบคายกับลูก แล้วลูกทุกคนไม่เคยทำให้หนักใจ ถ้าดูว่าบ้างก็ไม่เคยเถียง ยิ่งลูกเกี๊ยะช่วยเหลืองานบ้านทุกอย่าง ชำนาญในสวนนี้เขาก็ก่อสร้าง" พ่อจินดาเล่าถึงหน้า เฝิงพักเล็ก ๆ ในสวนผลไม้ที่ยังคงอยู่และใช้การได้ดีในปัจจุบัน

เด็กชายจารุพงษ์ในวัย ๕ ขวบ มีนิสัยรักการอ่านหนังสือเป็นชีวิตจิตใจ ขณะเดียวกันก็ชอบเล่นสนุกกับเพื่อนร่วมวัย เด็กชายไม่เคยพูดว่า โตขึ้นอยากเป็นอะไร แต่ผู้เป็นพ่อแม่มองเห็นอุปนิสัยบางอย่างในตัวลูก

"พ่อรู้ว่าเขาชอบเป็นผู้นำเพื่อน เวลาเล่นก็เป็นคนจัดเขตแบ่งที่ม เขาเป็นนักกีฬาของโรงเรียนด้วย แต่เป็นนักกีฬาที่วิ่งไม่เก่ง เพราะเขาอ้วน เขาชอบอ่านหนังสือ อยู่ชั้น ป.๔

ก็ตื่นมาอ่านหนังสือตั้งแต่ตีสี่ ต้องจุดตะเกียงน้ำมันก๊าดอ่าน เพราะเครื่องปั่นไฟเขาปิดตอนห้าทุ่ม” พ่อจินดา ฉายความเป็นเด็กชายจารุพงษ์ด้วยน้ำเสียงเอ็นดู

แนวของการเป็นผู้นำเริ่มชัดเจนขึ้นพร้อมกับความเจริญเติบโตบนพื้นฐานการอบรมสั่งสอนจากพ่อแม่ให้ลูกรักความเป็นธรรม ไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น และพร้อมช่วยเหลือผู้อื่น พ่อกับแม่ไม่รู้ว่าสิ่งเหล่านั้นจะเพาะบ่มให้ลูกเป็นได้ตั้งใจเพียงใด

ดวงจันทร์บนฟากฟ้ากำลังส่งยิ้มให้เด็กชาย..มันอยู่ไม่สูงอีกต่อไป

บทที่ ๒ : ลูกคือความหวังของแม่

เมื่อความรักความอบอุ่นที่พ่อจินดาและแม่ลิ้มมีให้ลูก ไม่เคยหล่นหายไปสักช่วงเวลา เด็กชายจารุพงษ์จึงเติบโตมาด้วยความมั่นคงทางจิตใจ เป็นเด็กช่างซักช่างถาม มีผลการเรียนอยู่ในระดับดี ไม่เคยมีเรื่องชกต่อยกับเพื่อนเพราะคำสอนของพ่อแม่ที่ว่า “เพื่อนกันเขาไม่รบกัน”

เส้นทางการศึกษาของเด็กชายสู่ความเป็นนายจารุพงษ์ เดินมาสายวิทยาศาสตร์ ตลอดทุกครั้งเมื่อถึงช่วงเวลาปิดเทอม นักเรียนจากสุราษฎร์ธานีนี้จะรีบเดินทางกลับบ้าน ใช้เวลาส่วนใหญ่อ่านหนังสืออยู่ภายในวัดย่านดินแดง ซึ่งอยู่ใกล้บ้าน

นอกจากนี้ยังช่วยพ่อแม่ทำงานบ้านทุกประเภทโดยไม่เกียจคร้าน แม้แต่การทำกับข้าวก็เคยช่วยเป็นลูกมือแม่อยู่เสมอ อาหารจานโปรดของเขาคือ ต้มยำกุ้ง, แกงเขียวหวาน ส่วนขนมหวาน เป็นสิ่งที่ไม่โปรดเท่าที่ควร

ตอนลูกเกียะเข้ามาเรียนในกรุงเทพฯ แม่ก็ทำหมูสามชั้นผัดเกลือส่งทางไปรษณีย์มาให้เขากิน

เมื่อลูกเริ่มเติบโตใหญ่ แม่ลิ้มสั่งสอนลูกชายทุกคนว่า อย่าทำผิดศีล โดยเฉพาะหาก

ลูกรักใคร่ชอบพอใครจะต้องไม่ทำให้ผู้หญิงเสียหายและต้องมีความจริงใจให้อย่างไรก็ตาม แม่ลิ้มย้ำหนักย้ำหนาว่าขอให้ลูกชายเรียนจบเสียก่อนจึงค่อยว่าเรื่องความรัก ที่สำคัญพ่อแม่อยากเห็นลูกในเพศบรรพชิตสักครั้ง

“ลูกเกียะเขาเคยบอกว่า ถ้าเรียนจบธรรมศาสตร์แล้วจะบวชให้ แต่แม่ก็ไม่ได้เห็น” แม่ลิ้ม เอ่ยขึ้นด้วยน้ำเสียงขมขื่น

ระหว่างใช้ชีวิตภายในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ทางบ้านส่งเงินให้ใช้เดือนละสองพันบาท เป็นค่าใช้จ่าย ค่าเช่าหอพัก รวมทั้งค่ากินอยู่ ถือได้ว่า เป็นนักศึกษาจากต่างจังหวัดที่ไม่เดือดร้อนเรื่องเงินมากนัก หยาดเหงื่อจากการทำสวนและค่าแรงรับจ้างเย็บผ้าของแม่ รวมกับเงินเดือนข้าราชการของพ่อหวังเพียงแลกกับความสำเร็จในการศึกษาของลูกในอีกไม่กี่ปีข้างหน้า

แต่ทุกสิ่งทุกอย่างกลับพังทลายลงอย่างไม่ทันตั้งตัว และเป็นสิ่งตอบแทนที่เจ็บปวดที่สุดในชีวิตของพ่อจินดาและแม่ลิ้ม

บทที่ ๓ : คำให้การของความบอบช้ำ

พ่อ - พ่อผิดเองที่สอนให้เขารักความเป็นธรรมต่อทุกคน ถ้าไม่มีความเป็นธรรมตรงไหนให้ไปช่วย แล้วเราก็ต้องมาเสียลูกไปเพราะอย่างนี้

แม่ - ตอนนั้นใจมันกลัว แม่สอนลูกให้เป็นคนดี ตัวลูกไม่เคยเดือดร้อน ไม่เคยลำบาก พอเจอคนอื่นที่เดือดร้อนก็จะช่วยเหลือโดยไม่นึกถึงตัวเอง แล้วลูกก็มาเป็นแบบนี้ เพราะทำความดี แม่เตือนว่าอย่าไปขวาง เพราะกฎหมายอยู่แก่มัน ปีนอยู่แก่มัน ลูกก็บอกว่า เขาไม่ทำแม่เอ๊ย ๆ เขาไม่ทำเด็ก ถ้าเชื่อแม่สักนิดลูกเกียะคงจะไม่ใช่เป็นอย่างนี้ วันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๑๙ ลูกเกียะกลับบ้านบอกว่าวันที่ ๖ ตุลาคม ลูกสอบจะกลับวันที่ ๑๑ ตุลาคม แม่ไม่ต้องเป็นห่วง แม่ตั้งใจในตัวนุ้ย นุ้ยจะไม่ทำให้แม่ผิดหวัง

พ่อ - มาสังเกตว่าเขารู้จักคนมากผิดปกติ มีคนแวะมาบ้านถามถึงลูกเกี้ยวเขาบอกกับลูกตลอดว่าเจอลูกตรงนั้นตรงนี้ คนมักจะบอกกับแม่ มีปาลูกถากัน ผมก็เตือน แต่ลูกเชื่อมั่นตัวเองมาก เขาบอกไม่เป็นไรนี่ยาเอาตัวรอด เวลา แม่ - แม่สับสนมาก เขาบอกเห็นลูกเกี้ยวมากับกลุ่มนักศึกษาที่สุราษฎร์ธานี พ่อไปหาลูกเกี้ยวที่กรุงเทพฯ จะไปพักกับลูกที่หอแถวฝั่งธนฯ บางทีลูกไม่อยู่ไปทำงานที่แม่ถามเขาว่ามากันกี่คน เขาบอกว่า ๗ คน แม่ถามว่าลูกเกี้ยวใส่เสื้อสีอะไรใส่กางเกงสีอะไร มหาวิทยาลัย พ่อก็นอนคอยลูกอยู่ อย่างนั้น ลูกเกี้ยวเคยพาไปธรรมศาสตร์ พาไปกินหอยใส่รองเท้าสีอะไร ใครเห็นก็มาบอก แต่ไม่เห็นตัวสักที มันแค่นานเวลาออกกลางคืน หอดที่ทำพระจันทร์ เขาชอบกินอย่างนั้น เหมือนจิตใจมันร้องขึ้นมาเอง พวกนี้เหมือนเดรัจฉาน ถ้าเขามีคุณธรรมเขาจะไม่ทำ เด็ก

แม่ - ตั้งแต่ไปอยู่วัดสุทฺธิย เขาเขียนจดหมายมาบ้านเดือนละ ๒ ฉบับ ตอนหลัง อยู่ในโรงเรียนธรรมศาสตร์ถ้าไม่ใช่เดรัจฉานทำไมได้ไม่รู้ลูกใครมันลักเอาไป หาไม่เจอเลย เขาเขียนแค่ฉบับเดียวเขาบอกว่านี่ยุ่ง พ่อเขามาก็บอกว่าจะประชุมสัก ๑๐ วันได้ ตอน แม่เก็บหมดหนังสือพิมพ์เวลามีญาติ ๆ หรือเพื่อนบ้านเห็นข่าวเขาก็เอามาให้ ถ้าพบตัวนั้นแม่ไปหาเขาที่กรุงเทพฯ วันที่ ๒๕-๒๗ กันยายน เห็นมีรูปลูกเกี้ยวลงหนังสือพิมพ์ด้วย จริงเขาก็มาบอกทำให้แม่สับสน ไม่รู้ว่าเสียจริงหรือว่ายัง ทุกวันนี้แม่ทำบุญทอดกฐินทุกปี เขาเอาหนังสือไปยื่นให้อะไรไม่รู้ตอนเดือนสิงหาคม แต่จะไม่ทำสังฆทานเลย เหมือนเราคิดจะทำ แต่กลัวลูกจะอยู่

พ่อ - วันที่ ๖ ตุลาคม พ่อเห็นเหตุการณ์ในโทรทัศน์ ได้ยินเสียงปึงดังในธรรม พ่อ - มีข่าวเข้ามาเรื่อยๆ เราไปหากันก็ไม่เจอลูก ผมซื้อหนังสือพิมพ์หมดแทบ ศาสตร์ ก่อนหน้านี้ก็ฟังวิทยุของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย พ่อฟังก็รู้สึกว้าว ทุกฉบับเผื่อจะเจอข่าวของลูก ทางการเขาจะเอาจริงแล้ว วิทยุบอกว่า เฮลิคอปเตอร์ลาดตระเวนแล้ว ลูกเสื้อขาวบ้านมา แม่ - ตอนปี ๒๕๒๔ แม่เคยฝันเห็นเขามาอยู่นอยู่ที่หลังสวน ในฝันเขาอายุ ๑๐ ขุนมนุในสนามหลวงมาต่อด้านนักศึกษาเรียกร้องให้ทางราชการปราบนักศึกษาเพราะนัก กว่าขบ เขาเรียกแม่ครับเรา รู้สึกดีใจ ดีใจ เขาบอกว่า แม่ครับ นุ้ยเป็นคอมฯแล้วนะแม่นะ ศึกษาถูกสถาบันของชาติ แล้วก็รู้สภาพว่านักศึกษาจะแห้ววัพระบรมฯ แต่หนังสือ ถ้าชาติหน้ามีจริงนุ้ยจะเกิดเป็นลูกแม่ใหม่ แล้วจะไม่ให้แม่ผิดหวัง พ่อตื่นขึ้นมาเราก็จีบ พิมพ์บางฉบับก็บอกว่าไม่ได้ทำ พวกลูกเสื้อขาวบ้านมันโกรธ ที่นี้เห็นเด็กนักศึกษาไม่ได้ ปวดอีก ถ้าแม่รู้ว่านักศึกษาไปขึ้นเขาเข้าป่าไหน แม่จะไปหมด ไปมาเกือบ ๖ ป่าได้ เราก็อยากให้เจ้าหน้าที่ฟังรั้วออกมาจะได้ดี นี่คือเรื่องใหญ่รัฐบาลคุมไม่อยู่แล้ว ไม่รู้มีอบฝ่าย เขารอดเครื่องไปไม่กลัวเลย ไปยะลา บัตตานี สตูลนู่นก็มี ไปถามผู้ว่าฯ ว่าเห็นลูกฉันไหม ไหนเป็นฝ่ายไหน สักแปดโมงเช้าวันนั้นเสียงปึงมันดังปึง ๆ ๆ ๆ เขาบอกว่านักศึกษาได้ มีนักศึกษาออกมามอบตัวไหม เขาบอกไม่มี

ฟังประตูออกมาต่อสู้อประชาชนแล้ว เขาขอร้องให้ประชาชนปราบนักศึกษา ที่นี้ก็ขลุมนุละ พ่อ - หลายสิบปีก่อนมีหนังสือมาฉบับหนึ่งไม่ลงชื่อ เขียนว่า กราบเท้าคุณพ่อ แม่ - วันที่ ๒๗ กันยายน แม่ไปแถวสนามหลวงก็เห็นเขาเตรียมเอาขบวนรถยนต์ ที่เคารพ ลูกเป็นเพื่อนของจารุพงษ์ทราบว่าคุณพ่อคุณแม่หาจารุพงษ์อยู่ ไม่ต้องหาแล้ว มากองไว้ พ่อตอนหลังรู้ว่า เขาเผาศพนักศึกษากัน แสดงว่า เขาเตรียมการนานแล้ว จารุพงษ์ไม่มีแล้ว นี่ก็มีส่วนเหมือนกันว่าเขาอาจจริง แต่ถ้าได้ข่าวใครมาบอกเราก็ยัง

พ่อ - วันนั้นเด็ก ๆ ทิ้งบัตรนักศึกษา บัตรประชาชนกันหมด ในตัวแต่ละคนไม่มี ตามหาอยู่ บัตรอะไรเลย เขาเก็บไว้ที่สถานีบุปผาราม พ่อขึ้นไปตามหาลูกเกี้ยวก็ไม่พบ ไปธรรม แม่ - มีอยู่ครั้งหนึ่งหลานชื่อว่าทิง บอกว่าเห็นพี่เกี้ยว แล้วพี่เกี้ยวบอกจู้ ๆ ๆ ศาสตร์มันก็เหมือนบ้านร้าง ประตुरू้วพังหมดไม่มีคนอยู่ ไม่เห็นศพ แต่รอยเผายังเห็นอยู่ อย่าส่งเสียงดังแล้วอย่าไปบอกแม่ นี่ทำให้แม่สับสน ถึงเราไม่ปักใจแต่เราก็ต้องฟัง เกือบ พ่อไปโรงพยาบาลศิริราชเขาเรียงศพไว้ประมาณ ๔ ศพ ทั้งหญิงทั้งชาย แต่ไม่ใช่ลูกเกี้ยว ๑๕ ปี มาแล้วที่ไม่มีข่าว ก่อนหน้านี้มีข่าวมาบ่อย ๆ เวลาไปตามลูกในป่า เราก็บอก พ่อไปตามหาลูกเกี้ยวที่กรุงเทพฯ สามเที่ยว มีจดหมายมาจากนักศึกษาว่าให้ไปดูที่วัดดอน ตำรวจขายแดนว่า ถ้าเห็นลูกเกี้ยวช่วยจับมาเลยแต่อย่างไร อย่าง ลูกแจ นี่เขาเรียนอยู่ราม ยานนาวา ไปถึงศพเขาฝังไปแล้ว แต่ยังมีรูปก็ดูว่าไม่ใช่ลูกเกี้ยว จากนั้นก็มีข่าวคราวเกี่ยว แล้วเขาไปเที่ยวทั่วทุกจังหวัด แม่บอกว่าลูกแจ แม่สั่งนุ้ยสักอย่างทำให้แม่ได้ไหม ถ้านุ้ย

ไปเที่ยวแล้วเห็นพี่เกียะ นุ้ยต่อให้ล้มแล้วมัดเอาใส่รถมาให้แม่เลย เอามาให้แม่เห็นสักที แม่มีความตั้งใจสูงในตัวเขา พอพลาดมันพัง มันพังถึงใจ เรียกว่า ไม่มีชิ้นดี เหมือนเราจะมีได้บันทึกไว้ ยังมีผู้เสียชีวิตอีกมากที่ไม่ปรากฏร่าง นั่นหมายความว่าตามจุดต่าง ๆ สร้างบ้านสักหลัง ต่อเติมมาตลอดพอมันพังก็หมดทุกอย่าง แม่ก็ไม่สนใจอะไรอีก ส่วนแม่องแผ่นดินไทย-สังคมพุทธ ยังมีพ่อแม่ที่เฝ้าคอยลูกอีกมาก ก็ปล่อย หนานี้ปลวกกินไม้ แม่ก็ปล่อย อยากรกินได้กินไป

แม่ - มาคิด ทำไมคนอื่นเขาถึงได้ลูกมา ของเราไม่มี ขนาดลอยน้ำอยู่ในแม่น้ำ เจ้าพระยาเขายังได้มา เขายังเอาศพมาได้ เขาเอาลูกเราไปทิ้งไหน เขาฆ่าของเราแล้ว เขาตั้งให้เราไปเอากียะดี คนมันเลวไม่นึกถึงหัวอกคนอื่น พ่อแม่ลงทุนไปตั้งใจให้ลูกเป็นคนดี ให้ลูกอนาคตสดใส นี่คือการตั้งใจของพ่อแม่ แต่เขาทำลายเรา ให้ทุกข์กับเรา เขาก็อว่ามีอำนาจเขาก็ทำได้ แม่ไหว้พระแล้วแข่งอยู่ทุกวัน แข่งพวกมันที่ทำลูก

พ่อ - ตอนหลังเพื่อนเขาบอกว่าลูกเกียะมีชื่อจัดตั้งว่า "อำนวยการ" แล้วมีภาพเด็ก นักศึกษาถูกเชือกลากคอ คนบอกว่า เป็นลูกเกียะ พ่อกับแม่ก็เห็นแต่ไม่ใช่ลูกเกียะแน่นอน ลูกเกียะหุ่ยวหน้ารูปไข่เหมือนพ่อ แต่คนนั้นเขาทุกลมหน้ากลม ถึงเดี๋ยวนี้พ่อก็ไม่ได้ไป แจ็งอำเภอลูกสาปสูญ ในทะเบียนบ้านยังมีชื่อเขาอยู่ ว่าไปแจ็งสักที เพราะมาคิดถึง ลูก ๆ คนอื่นจะลำบาก เกี่ยวกับมรดกอะไรที่พ่อก็

พที่ ๔ : จารุพงษ์สถิตย์ในดวงใจดวงจันทร์

เรื่องราวของ จารุพงษ์ ทองสินธุ์ อาสาสะท้อนนิยาม ๖ ตุลาคม ได้อีกประการ หนึ่งในฐานะ ๒๐ ปี แห่งการรอคอยของพ่อแม่ผู้สูญเสีย ขณะที่ชีวิตสงบของผู้สูงอายุกับ กุหลาบเล็ก ๆ ยังคงคลุกคลีอยู่กับเรือกลสวนของตัวเองกว่า ๒๓ ไร่ และเพื่อความ รุ่งจำถึงลูกสุดที่รักจักได้คงอยู่ในนรินทร์

ถ้อยคำประโลมใจของพ่อจินดา และแม่ลิ้ม ทองสินธุ์ ในวันที่คือการทำใจว่า เป็น เรื่องของเวรกรรม แต่หากใครสักคนแจ้งข่าวพบเห็นจารุพงษ์ ทองสินธุ์ แน่نون ว่าภาพ ร่องชายชราวัย ๗๒ ปี และหญิงคู่ทุกข์วัย ๖๔ ปี ตะบึงรถมอเตอร์ไซค์ เข้าป่าหาลูกคง กิดขึ้นอีกครั้ง

แม้ที่สุด ทั้งสองจะยอมรับว่า ลูกคงเสียชีวิตแล้ว แต่ความหวังครั้งสุดท้ายคือได้ เห็นร่างไว้วิญญาณของลูก ตราบไคยยังไม่ได้พบ พ่อจินดาและแม่ลิ้มยังคงรอคอยต่อไป

นี่เป็นเพียงครอบครัวหนึ่งผู้สูญเสียจากเหตุการณ์ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ ประวัติศาสตร์หน้านั้น ยังมีผู้เสียชีวิตอีกมากที่ไม่ปรากฏร่าง นั่นหมายความว่าตามจุดต่าง ๆ

ณ ดวงจันทร์บนโพ้นฟ้า ดวงวิญญาณของผู้สละชีพคงรับรู้

ประวัติการศึกษาของจารุพงษ์ ทองสินธุ์

ใบสมัครเข้าศึกษาชั้นปริญญาตรี

ชื่อ JARU PONG THONGSIN เลขที่ 109342
 วิชา ศึกษาศาสตร์ ประเภท ปริญญาตรี
 สาขา ศึกษาศาสตร์ ภาค ปกติ ค่า

๑. ชื่อ จารุพงษ์ ทองสินธุ์ น.ศ. ๒๕๐๐
 ตำบล วังน้ำเขียว อำเภอ วังน้ำเขียว
 จังหวัด นครราชสีมา เขต วังน้ำเขียว ถนน พหลโยธิน
 ๒. ภูมิลำเนาเดิม บ้านเลขที่ ๑๕๘ เขต วังน้ำเขียว
 อำเภอ วังน้ำเขียว จังหวัด นครราชสีมา
 ๓. ที่อยู่ติดต่อได้ทันที บ้านเลขที่ ๑๕๘ เขต วังน้ำเขียว อำเภอ วังน้ำเขียว
 ตำบล วังน้ำเขียว อำเภอ วังน้ำเขียว จังหวัด นครราชสีมา
 ๔. ที่นํารับ ม.ศ. ๘ (ศึกษาศาสตร์) อำเภอ วังน้ำเขียว จังหวัด นครราชสีมา
 จังหวัด นครราชสีมา ปีที่ ๑ เริ่ม ๒๕๐๑ จบ ๒๕๐๓
 เลขที่ใบสมัคร ๕๕๕๕๕๕๕๕
 ๕. งานที่รับศึกษา ศึกษาศาสตร์ จังหวัด นครราชสีมา
 สถานที่รับศึกษา วิทยาลัยครูนครราชสีมา จังหวัด นครราชสีมา
 ๖. งานที่รับศึกษา ศึกษาศาสตร์ จังหวัด นครราชสีมา
 สถานที่รับศึกษา วิทยาลัยครูนครราชสีมา จังหวัด นครราชสีมา

ข้าพเจ้าขอรับสาขา ศึกษาศาสตร์ ในเขตที่ วังน้ำเขียว เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
 ในขณะเรียนเป็นหลักสูตรที่ ศึกษาศาสตร์ หรือสาขาอื่นที่ วังน้ำเขียว และในชั้น
 ที่ ๑ เริ่มเรียนเมื่อวันที่ ๒๕๐๑ จบการศึกษาเมื่อวันที่ ๒๕๐๓ มีผลคะแนนเฉลี่ย ๒.๕๐
 และได้รับปริญญาตรี ศึกษาศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์
 เมื่อวันที่ ๒๕๐๓ ที่ วังน้ำเขียว ผู้สมัคร

วันที่ _____

สำหรับเจ้าหน้าที่ต้นฉบับเขียน

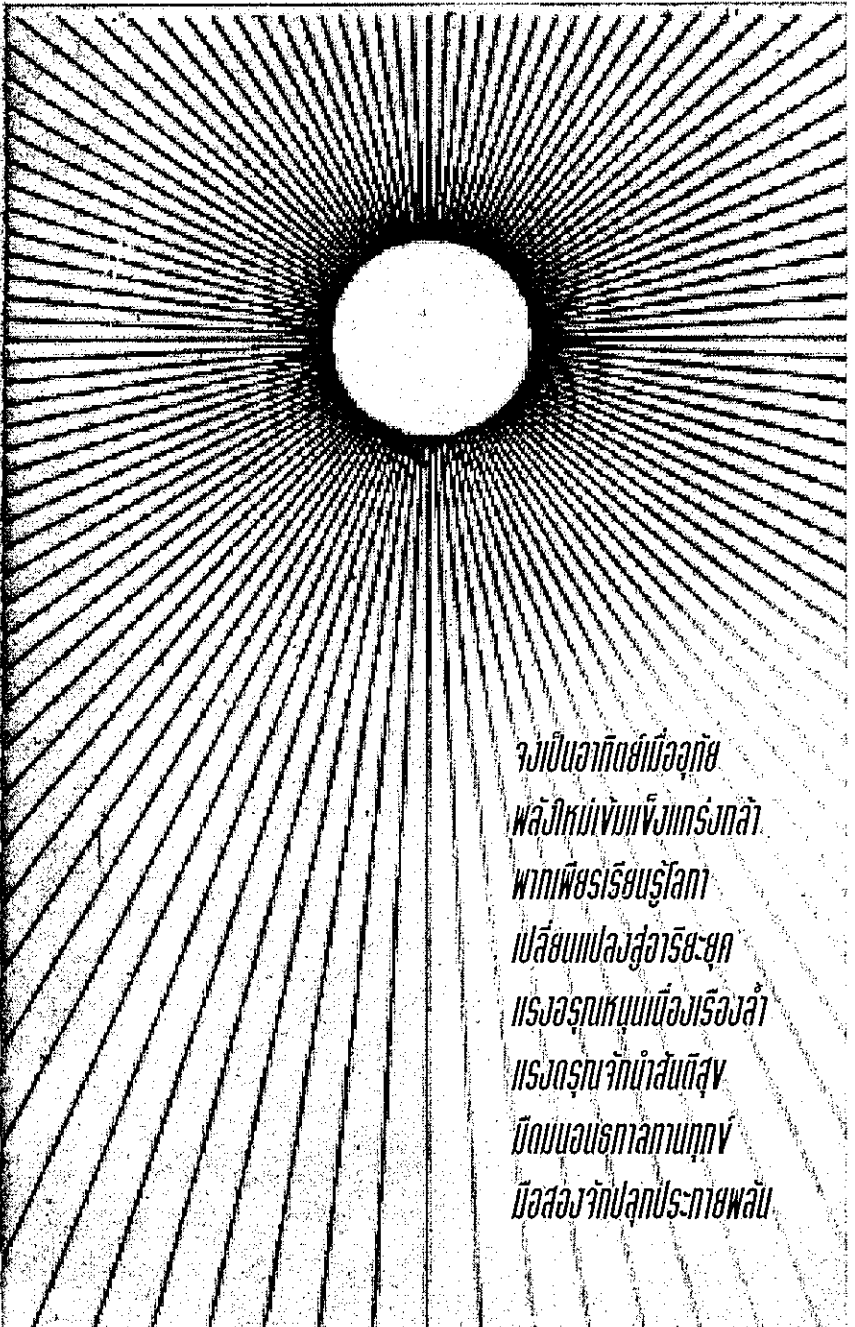
ใบสมัคร ๒๕๐๓ ใบสมัครปีระชาชน หรือใบสมัครฉบับอื่น

ใบสมัครสอบคัดเลือก ใบสมัคร

ลงชื่อ _____
 วิชา _____
 วันที่ _____

ทะเบียนนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ในวันเริ่มศึกษา ที่โรงเรียนมัธยมศึกษาเดิมหรือที่โรงเรียนที่ใหม่ โดยมีประจักษ์ศิลปาคม
 ที่โรงเรียนมัธยมศึกษาเดิมหรือที่โรงเรียนที่ใหม่ โดยมีประจักษ์ศิลปาคม จังหวัดบุรีรัมย์ หลังจากนั้นเข้าสอบที่
 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาในเขตวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา ในปี พ.ศ. ๒๕๐๓ สอบผ่านจึงเข้าศึกษาที่
 วิทยาลัยครูนครราชสีมา และได้รับปริญญาตรีด้วยเกียรตินิยมอันดับ ๑ ในปี พ.ศ. ๒๕๐๓

วงเป็นอาทิตย์เมื่ออุทัย
 พลึงกลมเฝ้ามองกรังกล่า
 พากเพียรเรียนรูโลก
 เปลี่ยนแปลงสู่อารยะยุค
 แรงอรุณทนนื่องเรืองล้ำ
 แรงอรุณจักนำสันติสุข
 มีดมนอนธกาลานทุกว
 มีอสงจักปลุกประกายพลน

๒

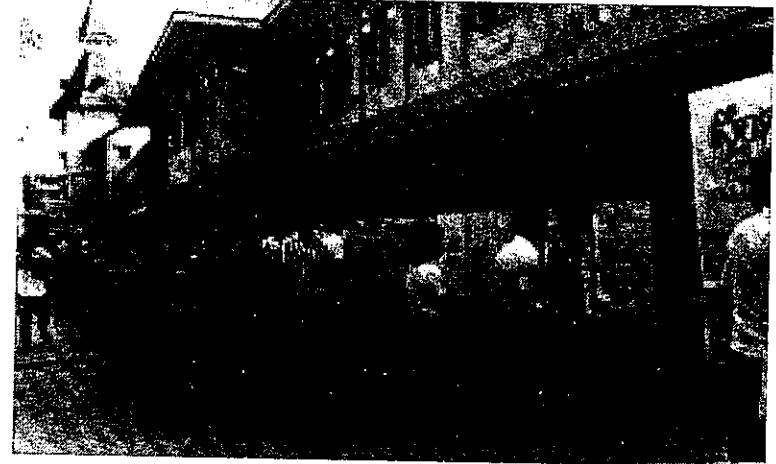
ชีพนี้เพื่อมวลชน

ต้นเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๘ ลมร้อนยังไม่คลาย ลมฝนกรายมาบ้างแล้ว
ปิดภาคเรียนใหม่ปีนี้นักศึกษาหน้าอ่อนใสในเครื่องแบบใหม่เอี่ยมสร้างชีวิตชีวาในมหา
วิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้มากที่สุดทีเดียว บรรยากาศในพ.ศ.นี้ของมหาวิทยาลัยอวอลไปด้วย
กิจกรรมเพื่อประชาชน ชมรม ชุมนุม และพรรคนักศึกษาต่างๆพากันเปิดรับสมาชิกเพื่อน
หมั่นกันอย่างคึกคัก

เด็กโตมทั้งสองชั้นเป็นที่ตั้งของการพรรคนักศึกษาหลายพรรค เช่น พรรคยูง
ทอง พรรคพิทักษ์ธรรม และชมรมต่างๆหลายชมรมด้วย ดังนั้นจึงมีนักศึกษาเดินขึ้นลง
กันขวักไขว่ตลอด และสลบด้วยเสียงคุยกันสรวลเสเฮฮา บางคนก็หัวเราะลั่นขณะคุยกับ
เพื่อนๆด้วยเรื่องที่ถูกใจ บางคนก็นั่งอ่านหนังสือ ทำหน้านี้อย่างสนอกสนใจ โดยไม่รู้สีก

รู้สมถึงเสียงที่รบกวนโสตประสาทเลย หลายคนช่วยกันยกป้ายกระดานข่าว หรือบอร์ดข่าวลงมาจากชั้นล่าง เพื่อนำไปตั้งเรียงรายไว้ริมทางเดินข้างตึกโดม แลเห็นยาวพืดไปจนถึงลานโพธิ์ บอร์ดเหล่านี้พวกเขาช่วยกันเขียนเพื่อสื่อสารให้เพื่อนนักศึกษาได้ทราบเนื้อหาเป็นข่าวการเมือง หรือข่าวที่มีสาระเพื่อประชาชน บ่อยครั้งเป็นการ วิเคราะห์สถานการณ์ทางการเมืองเพื่อสร้างกระแสความสนใจ หรือเพื่อแสดงท่าทีคัดค้านการกระทำของรัฐบาลในเรื่องที่สำคัญ นักศึกษาที่ทำบอร์ดข่าวนี้นี้ฝีมือมาก ทั้งการใช้ถ้อยคำสำนวนที่กระชับได้ใจความ รวมถึงการออกแบบในสไตล์แปลกตาทันสมัยเรียกความสนใจได้จากนักศึกษาและประชาชนที่ผ่านไปมาในมหาวิทยาลัยเป็นอย่างมาก เรียกได้ว่าบรรยากาศทั่วทั้งมหาวิทยาลัยเต็มไปด้วยความคึกคักของกิจกรรมที่นักศึกษาทำ ทุกช่วงเที่ยงองค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หรือที่เรียกกันสั้นๆว่า อมธ. จะมีการส่งกระจายเสียงจากตึกอมธ. โดยฝ่ายแสงเสียง เป็นการอ่านข่าวที่น่าสนใจของนักศึกษาและข่าวทั่วไป รวมทั้งเปิดเพลงที่มีเนื้อหาเพื่อชีวิตในท่วงทำนองไพเราะดังกังวานไปทั่ว ทั้งเพลงเพื่อมวลชน เพลงกรรมาชน เพลงโลกที่สาม หรือเพลงนกสีเหลือง เพลงข้าวคอยฝน เป็นต้น ซึ่งล้วนแต่บอกเล่าความเป็นจริงของปัญหาของคนยากคนจนซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของเรา และยังรวมไปถึงปัญหาประเทศเพื่อนบ้านชาวอินโดจีนที่ถูกแทรกแซงโดยจักรพรรดินิยมอเมริกา เมื่อฟังบ่อยๆเข้าบรรดานักศึกษาระบบธรรมศาสตร์ก็ร้องฮัมตามไปได้โดยอัตโนมัติ ยามบ่ายเมื่อว่างจากชั่วโมงเรียนแต่ละคนก็มุ่งมายังชุมนุม ชมรมหรือพรรคนักศึกษาที่ตนเองเป็นสมาชิกเพื่อประชุมงานบ้าง ทำงานบ้าง เขียนบอร์ดข่าวบ้าง หรือไม่ก็นั่งอ่านหนังสือที่ตนเองชอบ ที่ชอบก็พากันมาคว่ำตะกร้อไปตั้งวงเตะ ที่ชอบฟุตบอลก็มาคว่ำลูกบอลจากห้องของชมรมไปเล่นในสนามฟุตบอลกันอย่างสนุกสนาน พวกเขาล้วนกระฉับกระเฉง มีชีวิตชีวา ไม่มีใครมานั่งจ่อมจมซึมเศร้า โลกของเขาคือเยาวชนผู้ได้เปิดโลกทัศน์ของตัวเองกว้างขึ้นไปจากครอบครัวพ่อแม่ โรงเรียนมัธยม หรือคุณครูประจำชั้นที่เข้มงวดกับวินัยนักเรียนคนเก่า มาสู่การเรียนในระบบมหาวิทยาลัยที่นักศึกษาเมื่ออิสระเสรี กล้าพูด กล้าคิด กล้าทำ มีกิจกรรมเพื่อส่วนรวมมากมายให้พวกเขาเลือกเดินเข้าไปหา นั่นคือการก้าวเดินสู่ประชาชนผู้ทุกข์ยากส่วนใหญ่ของสังคมนั่นเอง

วันหนึ่งของต้นปีการศึกษา ๒๕๑๘ พรรคยูงทองก็ได้สมาชิกพรรคเพิ่มอีกหนึ่งคน เขาเป็นชายหนุ่มร่างสันหัด ผิวคล้ำ ตาคมและเปล่งประกายจรัส ร่างกายกำยำด้วยกล้ามเนื้อแลดูแข็งแรง คงเพราะได้มีโอกาสใช้แรงงานมาบ้าง สำเนียงพูดฟังว่าเป็นคนต่างจังหวัดจากบักซ์ได้ แต่ก็ไม่ถึงกับออกสำเนียงทองแดงมากมายอะไรนัก เขามีความสนใจในกิจกรรมของพรรคยูงทองอย่างมาก พยายามแลกเปลี่ยนกับนักศึกษารุ่นพี่ที่เป็นกรรมการพรรคอย่างกระตือรือร้น เขาชื่อ จารุพงษ์ ทองสินธุ์ เพื่อนเรียกเขาในชื่อเล่น ๆ ว่า 'จ' บ้าง 'จ' บ้าง สมาชิกพรรคยูงทองรุ่นใหม่ที่เขาพรรคพร้อมๆกัน และจัดว่าเป็นรุ่นใหม่ไฟแรงมีหลายคน เช่น อลงกรณ์ วิกร ขวัญชัย สิทธิชัย และจารุพงษ์ เป็นต้น กิจกรรมสำคัญของพรรคยูงทองที่ทำอยู่อย่างเอาจริงเอาจังขณะนั้นคือการออกค่ายชาวเขา ในชื่อโครงการว่า ค่ายพัฒนาชาวเขา รูปแบบคือพาสมาชิกพรรคที่สมัครเป็นชาวค่ายไปยังหมู่บ้านชาวเขาในภาคเหนือที่ทุรกันดาร สอนหนังสือให้เด็ก ๆ หรือสร้างห้องสมุด สร้างอาคารเรียน มีสมาชิกสมัครกันอย่างคึกคัก เพราะเป็นการออกค่ายชนบทที่ได้สัมผัสธรรมชาติที่สวยงามของขุนเขาป่าไม้ของภาคเหนือ อากาศก็เย็นสบาย ราวเป็นการท่องเที่ยวปนการออกค่ายในค่าใช้จ่ายที่แสนต่ำ ทำให้คนรุ่นใหม่กลุ่มนี้พยายามคิดที่จะเปลี่ยนแปลงรูปแบบค่ายพัฒนาชาวเขานี้ให้มีผลโดยตรงต่อการพัฒนาทั้งชาวค่ายและชาวเขา

พัฒนาชาวค่ายให้เป็นคนหนุ่มสาวที่มองความแค้นด้วยโอกาสของชาวเขาว่าเป็นปัญหาที่แก้ได้โดยการเปลี่ยนโครงสร้างการบริหารให้มีนโยบายที่เป็นธรรมอย่างเป็นจริงต่อชาวเขา พัฒนาความเป็นอยู่ให้มีมาตรฐานที่สูงขึ้น ไม่ใช่การไปสร้างวัตถุก่อสร้างบางอย่างไว้ในแต่ละปีแล้วก็ถูกทิ้งร้างเพราะไม่มีเจ้าหน้าที่หรืออาสาสมัครไปประจำอยู่ หรือไม่ดูแลโดยหน่วยงานของรัฐบาลอย่างเอาใจใส่ สำหรับการพัฒนาชาวค่ายนั้นคือพัฒนาให้ชาวค่ายเป็นผู้ที่เรียนรู้คุณค่าของการใช้แรงงาน และพัฒนาความคิดของชาวค่ายให้เกิดความสนใจที่จะทำกิจกรรมเพื่อประชาชนในเรื่องอื่น ๆ นอกไปจากงานค่าย ส่วนชาวเขาจะได้รับการพัฒนาความคิดและทัศนคติที่คนเมืองผู้มีโอกาสสูงกว่าในสังคมได้มาเรียนรู้ปัญหาของพวกเขาเพื่อที่จะแก้ได้อย่างตรงเป้าได้ผล และได้สัมผัสกับทำที่ที่ให้เกิดริเริ่มและเคารพชาวเขา ไม่มีการดูถูกเหยียดหยามที่ชาวเขาเคยได้รับจากคนเมืองส่วนใหญ่มาตลอดชีวิตของพวกเขา

นอกจากงานค่ายพัฒนาชาวเขาแล้ว กลุ่มคนหนุ่มรุ่นใหม่ซึ่งมีจารุพงษ์ร่วมอยู่ด้วยได้พากันเรียกร้องให้กรรมการพรรคที่เป็นรุ่นพี่รับกิจกรรมทั้งหลายของพรรคยูทองให้เข้ากับสถานการณ์การเมืองของประเทศ ให้สามารถเป็นกิจกรรมที่สร้าง"คน"ได้ ไม่ใช่กิจกรรมที่เน้นการ"ให้" รุ่นพี่ในพรรคยูทองที่เป็นผู้เอาการเอางานของพรรคมาก่อนไม่เข้าใจแนวคิดใหม่นี้ จึงมีการแลกเปลี่ยนทัศนคติกันอย่างเคร่งเครียดรุนแรงหลายครั้ง ขวัญชัยกับสิทธิชัยมักใช้ท่าทีแลกเปลี่ยนแบบใจร้อนทำให้รุ่นพี่เกิดความรู้สึกด้าน แต่จารุพงษ์มีท่าทีการแลกเปลี่ยนที่อ่อนโยนมากกว่าจนในที่สุดเมื่อถึงกลางปี ๒๕๑๘ กิจกรรมของพรรคยูทองแทบจะเปลี่ยนโฉมใหม่หมด ถือได้ว่า

กลุ่มคนหนุ่มรุ่นใหม่ซึ่งมีจารุพงษ์ร่วมอยู่

จารุพงษ์เป็นตัวแทนของกลุ่มคนรุ่นใหม่ยูทองที่เข้ากับพี่ๆ ได้ดีที่สุดในเรื่องการเลือกตั้งคณะกรรมการพรรค ขวัญชัยเป็นเลขาธิการ สิทธิชัยรับหน้าที่ฝ่ายวิชาการ จารุพงษ์เป็นฝ่ายปฏิบัติการพิเศษ คือเป็นตัวแทนของพรรคยูทองในงานเคลื่อนไหวประสานงานนอกพรรค หลังจากที่สนิทสนมกันมากขึ้นในภายหลัง ขวัญชัยได้ถามจารุพงษ์ว่า ทำไมจึงเลือกสมัครเป็นสมาชิกพรรคยูทอง แทนที่จะเป็นพรรคพลังธรรมซึ่งเป็นพรรคนักศึกษาที่มีการเคลื่อนไหวการเมืองมากกว่า จารุพงษ์ตอบว่า พรรคพลังธรรมมีคนเก่งคนที่เราร้องอยู่มากแล้ว ส่วนพรรคยูทองยังเล็กและขาดคนทำงาน มันท้าทายมากกว่า

ปลายเดือนมิถุนายนของปีนั้น มีการเลือกตั้งสมาชิกสภานักศึกษาตัวแทนชั้นปีที่ ๑ ผู้สมัครของพรรคยูทองลงสมัคร ๕ คน คือ อลงกรณ์ วิกร ขวัญชัยสิทธิชัยและจารุพงษ์ หลังการลงสมัครก็มีงานรับน้องใหม่ของชาวธรรมศาสตร์ราว

กลางเดือนกรกฎาคม เรียกกันว่างานรับเพื่อนใหม่ จัดในรูปแบบของการออกค่ายนักศึกษาไปสัมผัสความทุกข์ยากของชาวนาที่อำเภอ แสงหา จังหวัดอ่างทอง น้องใหม่ตัวขาวๆ หน้าใสๆ ต้องไปช่วยชาวนาทำนาในฤดูการผลิตพอดี ช่วยไถนา ดำนา ได้รู้จักว่านี่คือต้นข้าว ต้นอ่อน ๆ ที่ชาวนาเรียกว่าต้นกล้า ผลของการช่วยทำนาครั้งนี้ ไม่ใช่หน้าที่มีแถวของต้นกล้าเขียวอ่อนมักเป็นแถวโย้เย้ โดยฝีมือของนักศึกษาน้องใหม่ แต่เป็นความคิดที่ได้เพาะกล้าในหัวใจของเยาวชนทุกคนแล้ว พวกเขาได้สัมผัสกับโคลนเลนที่ชาวนาต้องสัมผัสให้เกิดเป็นัญญาหารเลี้ยงผู้คนทั้งสังคม ได้สัมผัสกับแรงกายและหยาดเหงื่อที่หลังริน นี่คือการคุณค่าของการใช้แรงงาน พร้อมๆ ไปกันนี้มีการสัมมนาถึงงานกิจกรรมของชาวธรรมศาสตร์ และการเสนอความคิดให้เพื่อนใหม่เป็นเยาวชนที่มีอุดมคติ มอง

โลกและสังคมอย่างเป็นจริง ทำชีวิตของตนเองให้มีคุณค่า เปรียบดัง “จงเป็นอาทิตย์เมื่ออุทัย พลังใหม่เข้มแข็งแกร่งกล้า พากเพียรเรียนรู้โลกา เปลี่ยนแปลงสู่อารยะยุค...” งานรับเพื่อนใหม่นี้จัดโดยอมร. และมีกลุ่มกิจกรรมนักศึกษา และพรรคนักศึกษาช่วยกันอย่างแข็งขัน เพื่อนใหม่หลายคนเมื่อกลับมาแล้วรู้สึกว่าได้เปิดโลกทัศน์ของตัวเองกว้างขึ้น หลายคนยอมรับว่าพวกเขาไม่เคยทราบถึงปัญหาความทุกข์ยากของประชาชนผู้ด้อยโอกาสในชนบทเช่นชาวนานี้มาก่อนเลย ในระหว่างการรับเพื่อนใหม่มีการเปิดให้มีการหาเสียงจากผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นตัวแทนนักศึกษาชั้นปีที่ ๑ ด้วย เมื่อกลับมาจากค่ายรับเพื่อนใหม่จึงเป็นการเลือกตั้ง ผลปรากฏว่าตัวแทนพรรคยูงทองในชั้นปีที่ ๑ ทั้ง ๕ คน สอบตกหมด

ถึงแม้จะสอบตกแต่พวกเขาก็มิได้ท้อถอย กลับเป็นโอกาสดีให้หันมาปรับปรุงพรรคยูงทอง โดยสมาชิกที่เป็นนักศึกษาระดับปีที่ ๑ ทำงานกันอย่างเร้าร้อน หาหนังสือใส่ห้องสมุดมากขึ้นเพราะสมาชิกเริ่มสนใจใช้บริการยืมหนังสือมากขึ้น พวกเขาช่วยกันทำปกหุ้มหนังสือเอง ทำงานบอร์ดข่าวกันอย่างฉับไวทันสถานการณ์ งานหาเงินทุนเพื่อดำเนินกิจกรรมของพรรคก็สำคัญ เช่น ช่วยกันขายน้ำ ขายลูกชิ้นปิ้ง ขายเทปเพลงขายหนังสือ ขายถ้วยจับ เวลาที่มีการชุมนุมทางการเมืองในมหาวิทยาลัย หรือในงานประเพณี เช่น งานลอยกระทงรักไทย ปี ๒๕๑๘ นั้นด้วย

พอปลายปีการศึกษา ๒๕๑๘ พรรคยูงทองส่งผู้สมัครลงเลือกตั้งองค์การนักศึกษา (อมร.) ร่วมกับพรรคพลังธรรม ซึ่งจรรยาพงษ์ได้รับเลือกในตำแหน่งสถาบันสัมพันธ์ คือเป็นตัวแทนของธรรมศาสตร์ในการร่วมประชุมหารือหรือเคลื่อนไหวใดๆกับองค์กรภายนอก เช่น แนวร่วมต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ หรือ ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย เป็นต้น

การเมืองในช่วงระหว่างปี ๒๕๑๘ ต่อเนื่องถึงปี ๒๕๑๙ ล้วนรวมศูนย์การเคลื่อนไหวอยู่ที่ขบวนการนักศึกษา ปัญหาราคามลพิษตกต่ำของเกษตรกร ปัญหาการถูกกดขี่ขูดรีดแรงงานอย่างไม่เป็นธรรมของกรรมกร ปัญหาวัฒนธรรมไทยถูกทำลายโดยกระแส

ตะวันตก ปัญหาอิทธิพลของจักรพรรดินิยมอเมริกาแทรกแซงอธิปไตยในไทยและอินโดจีน ปัญหาทุนผูกขาดต่างชาติมาดักดวงทรัพยากรธรรมชาติของไทยอย่างผิดกฎหมายด้วยความคบคิดร่วมมือกับข้าราชการกังฉินบางคน เรื่อยไปจนถึงปัญหาในการดำเนินเผด็จการที่ปกครองประเทศชาติประชาชนแบบโกงกินกันอย่างสุบเลือดสุบเนื้อ และอื่นๆอีกมากมายหลายปัญหา เรียกได้ว่านักศึกษาที่ทำงานกิจกรรมช่วงนั้นไม่มีว่างกันเลย ไปสเตอร์หรือคัทเอาท์สวย ๆ ขึ้นพริบทั่วเมือง กระแสที่ประชาชนสนใจคือการเรียกร้องให้สังคมไทยเป็นธรรม อยู่ร่วมกันอย่างสันติ ลดช่องว่างระหว่างชนชั้น และเรียกร้องให้ประเทศชาติมีเอกราชอธิปไตยอย่างแท้จริง

จรรยาพงษ์ทำงานได้ทุกอย่าง อย่างเร้าร้อนดึกดึก ที่ไม่เคยทำก็หัดทำและทำได้ดี เช่น การเขียนบอร์ดข่าวได้รวดเร็วสวยงาม ความมีชีวิตชีวาของเขาทำให้เพื่อนร่วมงานพลอยกระฉับกระเฉงไปด้วย บ่อยครั้งที่พวกเขาต้องกินนอนอยู่ที่พรรคยูงทองกันทีละสี่ห้าวัน พยายามดัดแปลงตนเองให้มีชีวิตอยู่ประหยัดเรียบง่าย พวกเขาหุงข้าวกินเอง ซื้อมันกับข้าวอย่างประหยัด กับข้าวยอดนิยมนของพวกเขาคือผักกาดดองกระป๋อง ไข่เจียว ไข่เค็ม พวกเขาใช้ชีวิตร่วมกันในมิตรภาพที่ถ้อยทีถ้อยอาศัยห่วงใยกัน ในพรรคยูงทองจะมีเตียงไม้สองชั้น มีหม้อหุงข้าว ถ้วยชาม ปะปนไปกับเอกสาร หนังสือ กระดาษเขียนบอร์ด ชั้นหนังสือของส่วนที่ทำเป็นห้องสมุด มีโต๊ะตัวใหญ่ตั้งอยู่กลางห้อง สำหรับนั่งประชุมปรึกษาหารือ สำหรับนั่งทำการบ้าน สำหรับนั่งอ่านหนังสือ ทุกอย่างนี้ถูกจัดวางอย่างเป็นระเบียบ สะอาด แม้จะเป็นสถานที่ที่คับแคบก็ตาม จรรยาพงษ์มักกลับหอพักฝั่งธนบุรีโดยการเดิน เขาบอกว่ามันเป็นการฝึกฝนตนเองให้ประหยัดอดทน และระหว่างเดินก็ได้คิดอะไรต่ออะไรไปด้วย เขากลับหอพักเพื่อซักเสื้อผ้า จัดเก็บข้าวของ ทำการบ้าน รอรับจดหมายจากทางบ้าน และมีเวลาที่สงบๆเพื่อเขียนจดหมายถึงพ่อแม่และน้องๆ

ปลายเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๘ หลังจากจัดงานรำลึกเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ แล้ว พรรคยูงทองได้จัดให้มีการสัมมนาผู้ปฏิบัติงานที่เขาเขียว จังหวัดชลบุรี มีเพื่อนุช อากาศเป็นวิทยากร นำเสนอในหัวข้อของชีวิตเยาวชนและการอุทิศตนเองเพื่อประชาชน ช่วงนั้นปิดภาคเรียนแล้ว จึงจัดค่ายพัฒนาชาวเขาขึ้น ใช้รูปแบบการฝึกฝนตนเองอย่าง

เข้มข้น ช่วยเขาทำไร่ทำกลางแดดเปรี๊ยะที่ร้อนระอุ อาหารก็เตรียมไปอย่างง่าย ๆ เช่น ผักกาดกระป๋อง ปลากระป๋อง เพราะไม่ต้องการสิ้นเปลืองกับเรื่องเหล่านี้ มีสมาชิกไปค่ายนี้ประมาณยี่สิบกว่าคน เป็นการฝึกอย่างเข้มจนหลายคนตัวดำเกรียมมือไม่พอง เพราะไปจับจอบจับเสียมกลับมาเลย แต่ทุกคนก็ภูมิใจกับค่ายนี้มาก

ภาพอันคุ้นตาที่เพื่อนๆ เห็นคือจากรุพงษ์ผู้ว่องไว ร่าเริง เขามักจะวิ่งไปวิ่งมาระหว่าง ตึกอมธ. กับพรรคยูงทองที่ตึกโดมเสมอ ยามเย็นถ้าว่างก็ชวนเพื่อนๆ เอาลูกฟุตบอลที่เก็บไว้โน้พรรคมาเตะเล่นในสนาม หรือไมก็นั่งพูดคุยกับเพื่อนๆ ที่ริมสนามฟุตบอลหน้าตึกอมธ. จารุพงษ์มักคุยให้เพื่อนฟังว่าเขาปรารถนาจะให้พ่อแม่ และน้องๆ ซึ่งเป็นผู้ที่รักความเป็นธรรมอยู่แล้วได้มีโอกาสทำงานหรือเสียสละเวลากับกิจกรรมเพื่อประชาชนอย่างเขาด้วย เมื่อกลับไปเยี่ยมบ้านตอนปิดเทอมก็ชอบไปนั่งคุยแลกเปลี่ยนทัศนะทางการเมืองกับเพื่อนบ้าน และเล่าให้น้องๆ ฟังถึงงานค่าย และปัญหาต่างๆ ของประชาชน จารุพงษ์ผูกพันกับครอบครัวมาก จะทำอะไรก็คิดถึงความรู้สึกของพ่อแม่ คงเป็นผลมาจากการอบรมเลี้ยงดูอย่างใกล้ชิด ความอบอุ่นนี้จึงเป็นผลเผื่อแผ่ให้จากรุพงษ์เป็นผู้ที่รักและเห็นอกเห็นใจผู้ที่ลำบากกว่า ประกอบกับการเข้าร่วมเคลื่อนไหวทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นที่การชุมนุมของชาวนา การขับไล่ฐานทัพ การออกค่ายชนบท กรณีเรือรบมาเยาเกซของอเมริกันที่น่านน้ำไทยเพื่องานจารกรรมในเขมร การเคลื่อนไหวทางการเมืองเหล่านี้ ทำให้ข้อมูลต่างๆ ของปัญหาซึมซับในจิตใจของจากรุพงษ์ทีละน้อย ทีละน้อย สถาบันการศึกษาอย่างมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งมีสภาพการเรียนร่วมกับ

การทำกิจกรรมโดยไม่เคร่งครัดในเรื่องวินัยที่หยาบหยาบ มีแต่บรรยากาศของเสรีภาพอันสมกับนักศึกษาซึ่งอยู่ในวัยที่มีพลังก็มีส่วนช่วยให้จากรุพงษ์และเพื่อนๆ ที่ทำกิจกรรมเป็นคนหนุ่มสาวที่มีคุณค่า พวกเขารักธรรมชาติเพราะธรรมชาติสอนให้เขารักประชาชน

ช่วงทำงานองในการทำงานของจากรุพงษ์ที่เพื่อนๆ ประทับใจคือ บุคลิกที่สู้ไม่ถอย การแลกเปลี่ยนทัศนะทางการเมืองกับเพื่อนที่ไม่เห็นด้วย จารุพงษ์จะไม่ทอดทิ้งที่จะหาข้อมูลมาสนับสนุนเหตุผลของเขา แต่ก็ด้วยท่าทีที่สุภาพจนเพื่อนๆ ต้องเห็นด้วยในที่สุด หลายครั้งที่จากรุพงษ์ต้องเป็นตัวแทนนักศึกษาในนามศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยไปยื่นหนังสือประท้วงหน่วยงานที่กระทำสิ่งที่ทำลายผลประโยชน์ของประชาชน เช่น การยื่นหนังสือประท้วงการลงข่าวทำลายขบวนการนักศึกษาประชาชนอย่างปิดเป็นต่อ หนังสือพิมพ์ดาวสยาม บุคลิกที่องอาจไม่ยอมทอดทิ้งต่อปัญหาของเขาทำให้เพื่อนๆ นานานามเขาว่า “จ๋า สิบล้อ”

จากรุพงษ์หรือ จ๋า ของเพื่อนสนใจที่จะทำ และจะเป็นทุกอย่างที่เห็นว่ามีความสำคัญด้วยความที่ชอบการชุมนุมจึงหัดวาดหัดเขียนการชุมนุมการเมืองเป็นเรื่องสั้นๆ ให้เพื่อนให้น้องอ่าน เขาอยากพูดเก่งคือพูดได้เนื้อหาสาระ กระชับ ได้ใจความ มีสำนวนโวหารคมคาย จึงหัดฝึกพูดโดยมีพี่อู๊ดเป็นคุณครู เขาอ่านหนังสือมาก อ่านทั้งวรรณกรรมเพื่อชีวิต หรือเรื่องกำลังภายในของจีน จารุพงษ์บอกว่ามันมีสำนวนโวหารและข้อชวนคิดมากมาย เขาอ่านไล่มาตั้งแต่ชีวิตคนเยาวชนของบรรจง บรรเจิดศิลป์ งานเขียนของคาริล ยิบราลด์ เรื่อยไปจนถึงงานแปลทฤษฎีการเมืองของนักปราชญ์สำคัญๆ เมื่อทำงานเพื่อประชาชนมากขึ้น หนังสือที่จากรุพงษ์หยิบมาอ่านเสมอคือสรรนิพนธ์ของเหมาเจ๋อตุง เพราะเขาเห็นว่าป็นงานเขียนที่มีหลักคิดสำหรับงานสร้างสังคมอุดมคติเชิงสังคมนิยม มีข้อสรุปการทำงานที่ขบวนการประชาชนควรเรียนรู้อยู่มาก

กิจกรรมการเมืองที่เข้มข้นยอมทำให้การเข้าห้องเรียนน้อยลงไป ช่วงใกล้สอบจะเห็นนักศึกษาจับกลุ่มติวหนังสือเตรียมสอบทั่วไปหมด จารุพงษ์และเพื่อนๆ จัดตารางติวเช่นเดียวกัน พวกเขาผลัดกันไปอ่านคนละวิชาแล้วคนนั้นก็จะเป็นผู้ติววิชานั้นให้คนอื่นๆ

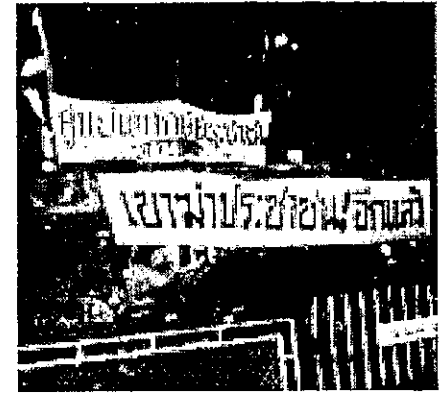
ด้วยวิธีนี้ทำให้พวกเขาสามารถทำข้อสอบได้อย่างสบาย และวิชาที่เรียนในปีหนึ่งมักเป็นวิชาบังคับพื้นฐานซึ่งยังอาศัยความรู้ในระดับมัธยมปลายได้ รวมถึงประสบการณ์ตรงที่พวกเขาได้พบจากการทำงานเพื่อประชาชนทำให้พวกเขาสามารถตอบคำถามในวิชาสังคมศาสตร์ได้เป็นอย่างดี

คนหนุ่มสาวที่มีอุดมคติในช่วงนั้นให้ความสำคัญกับเรื่องชีวิตศรัทธาหรือการใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่าต่อสังคมเป็นอย่างมาก พวกเขามีจริยธรรมมากพอ เรียกร้องตัวเอง อดทน กล้าเผชิญความลำบาก แยกกันทำงานที่ลำบากกว่า ประหยัด สุภาพเรียบร้อย รมัตถะวังต่อความรักระหว่างหนุ่มสาว เรียกได้ว่ามักจะไม่สนใจที่จะหาคู่อรักหรือแฟน ทุกคนทำงานร่วมกัน เรียนด้วยกัน ด้วยสัมพันธภาพแบบเพื่อนที่ไม่มีช่องว่างในเรื่องเพศ บางคนก็เรียกร้องตัวเองให้มีชีวิตที่เรียบง่ายเกินไปจนกลายเป็นความมั่งกายนี่มี หลายคนไม่ใส่ใจกับสุขภาพและความสะอาดก็มีบ้างแต่ก็ส่วนน้อย จารุพงษ์นั้นมีความเป็นระเบียบมาก เสื้อผ้าที่เพื่อนเห็นใส่เสมอๆคือ เสื้อขาวเล มีชิบหน้า แขนยาว สีดำบ้าง สีเทาบ้าง ใส่คู่กับกางเกงยีนส์ มีผ้าขาวมาติดตัว ไม่คาดเอวก็โพกศีรษะ

จารุพงษ์ร่าเริง แจ่มใส มีชีวิตชีวา รักเสียงเพลง เขามักเปิดเทปฟังเพลงเพื่อชีวิตพร้อมกับร้องคลอตามเทป อย่างมีความสุขแม้ขณะทำงาน เช่น เขียนบอรรถชวาก็ตามตามชมรมและพรรคนักศึกษา รวมถึงบนตึกอมธ. มักมีเครื่องดนตรี เช่น เม้าท์ออแกน, ขลุ่ย หรือกีตาร์ ซึ่งพวกเขามีไว้เพื่อเล่นดนตรี ร้องเพลงยามว่าง นับเป็นชีวิตการทำงานที่น่าสุขใจไม่น้อยสำหรับหนุ่มสาว

ในท่ามกลางกระแสการเมืองที่เริ่มร้อนระอุขึ้นนับตั้งแต่ช่วงต้นปี ๒๕๑๙ จารุพงษ์ก็เหมือนเพื่อน ๆ คนอื่นที่ไม่ค่อยได้กลับบ้านหรือหอนัก พวกเขาต้องนอนในธรรมศาสตร์บ่อยครั้งขึ้น การชุมนุมทางการเมืองในช่วงนี้มักมีความรุนแรงเกิดขึ้นทุกครั้งโดยการก่อกวนของกลุ่มอันธพาลการเมืองอย่างกระหิงแดง บางครั้งถึงกับมีนักศึกษาประชาชนเสียชีวิต เช่น มีการขว้างระเบิดใส่ขบวนนักศึกษาประชาชนหน้าสยามแลคควอร์ ขณะจะเดินไปที่สถานทูตอเมริกันเพื่อเรียกร้องให้ขับไล่ฐานทัพทำให้มีผู้เสียชีวิต ๔ คน และมีผู้ได้รับ

บาดเจ็บจำนวนหนึ่ง ซึ่งหนึ่งในผู้ได้รับบาดเจ็บ คือ คุณमारศรี หรือพี่เล็ก ซึ่งเป็นสมาชิกพรรคยูงทองด้วย นอกจากนั้นยังมีการขว้างระเบิดใส่การประชุมที่บริเวณอนุสาวรีย์ทหารอาสาให้นักศึกษาบาดเจ็บ ๔-๕ คน เมื่อพระราชพิธีประกาศกลับเข้าไทยเกิดการชุมนุมคัดค้าน ครั้งนั้นก็มีการยิงเข้ามาในมหาวิทยาลัยและขว้างระเบิดใส่ให้นักศึกษาเสียชีวิตถึง ๒ คน นักศึกษาจึงมักจัดเวรยามเดินตรวจตราบริเวณมหาวิทยาลัยหรือที่ชุมนุมเสมอ เราเรียกเพื่อนๆที่ทำหน้าที่นี้ว่าพวกการ์ด

เดือนสิงหาคมต่อเดือนกันยายน ๒๕๑๙ ขบวนการนักศึกษาตั้งเครือข่ายมากับสถานการณ์การเมือง เพราะกลุ่มผู้มีอำนาจโหมสร้างข่าวใส่ร้ายขบวนการเพื่อประชาชน มีการจัดตั้งอบรมชาวบ้านผู้รักชาติให้เข้าใจนักศึกษาผิด ๆ กระแสการรัฐประหารเริ่มเกิดขึ้นไปทั่ว มีข่าวลือเรื่องการปรับคณะรัฐมนตรี แสดงว่าฝ่ายชนชั้นปกครองเองพยายามแย่งชิงอำนาจกัน การชุมนุมคัดค้านทุกครั้งจะทำด้วยความรอบคอบ ประชุมปรึกษาหารือไตร่ตรองกันอย่างดีที่สุดถึงผลเสียผลดี การออกค่ายชนบทของนักศึกษามักถูกโจมตี ใส่ร้าย ก่อกวน หรือขับไล่โดยกลุ่มชาวบ้านขวาจัด เช่น พวกลูกเสือชาวบ้าน มีการลอบสังหารผู้นำประชาชน นักวิชาการ ผู้นำนักศึกษา ผู้นำกรรมกร ผู้นำชาวนาชาวไร่ถี่มากขึ้น การออกไปปิดโปสเตอร์ของนักศึกษามักถูกทำร้ายโดยอันธพาล การทำงานกิจกรรมการเมืองทั้งหลายในขณะนั้นราวกับจะอยู่ในภาวะที่ไม่ปลอดภัย แต่คนทำงานทุกคนก็ยังมีความตั้งใจต่อสู้ ยอมเสี่ยงอันตราย หรือยอมตายก็ได้หากสิ่งที่เราจะทำนั้นเพื่อประชาชน

จารุพงษ์มักพูดถึงอันธพาลการเมืองทั้งหลายอย่างโกรธแค้น เขารู้สึกว่าทำไมขบวนการนักศึกษาที่ทำกิจกรรมเพื่อสังคมเพื่อประชาชนกลับถูกรังแก การชุมนุมอย่างสงบของ นักศึกษา ประชาชน ตามสิทธิของระบอบประชาธิปไตยถูกคุกคามก่อกวน อำนาจความยุติธรรมของรัฐบาลไม่เคยปกป้องผู้สุจริตอย่างเราได้เลย เพื่อนหลายคนเริ่ม

หาซื้อปืนพกพร้อมใบอนุญาตมาเตรียมไว้เพื่อป้องกันตัว และเพื่อหาความปลอดภัยในชีวิตให้ตัวเองแทนที่จะหวังพึ่งผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ มีการแบ่งหน้าที่ในการสำรวจตรวจตราอย่างเข้มงวดมากขึ้นเพื่อความปลอดภัย จารุพงษ์เองก็ต้องช่วยผลัดเวรกับเพื่อนๆ ในธรรมชาติหลายครั้ง หน้าที่นี้เสี่ยงต่อชีวิตมากต้องอาศัยจิตใจที่กล้าเสียสละจริงๆ ในขบวนการนักศึกษาช่วงนั้นจึงมีแนวคิดเรื่องการเสียสละหรือการตายเพื่อประชาชน หรือตายอย่างมีคุณค่า เปรียบกันว่าการตายเพื่อประชาชนนั้นหนักกว่าภูเขา

เดือนกันยายน กระแสการก่อรัฐประหารกระจายไปทั่ว ทหารราชย์ถนอม ก็บวชเป็นเนรเอาผ้าเหลืองของศาสนาบางหน้าเพื่อเล็ดรอดเข้าเมืองไทยแม้จะมีเสียงคัดค้านไม่ยอมรับจากประชาชนก็ตาม งานผลิตโปสเตอร์ และปิดโปสเตอร์คัดค้านและเปิดโปงความอับยศของกลุ่มทหารราชย์ที่เคยกระทำไว้กับประชาชนคนไทยเมื่อครั้งเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ต้องกระทำกันอย่างรวดเร็วและหนักมาก มีการสร้างข่าวโจมตีขบวนการนักศึกษา จารุพงษ์และเพื่อนๆ จากศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาต้องเปิดแถลงข่าวกับสื่อมวลชนเพื่อแสดงข้อเท็จจริงถี่ยิบ ทุกคนรู้สึกได้ถึงความไม่ชอบมาพากลของสถานการณ์การเมืองขณะนั้นว่าไม่เป็นผลดีต่อประชาชนแน่ การชุมนุมคัดค้านการกลับมาของทหารราชย์ครั้งนี้จำเป็นต้องกระทำเพื่อแสดงท่าทีที่ต่อต้านเผด็จการแต่ก็ยังรีรอเพราะไม่มั่นใจในเรื่องความปลอดภัยของประชาชนที่จะมาร่วมชุมนุม ขณะเดียวกันประชาชนก็เรียกร้องขานรับว่าต้องชุมนุมคัดค้านอย่างถึงที่สุด แม้กลุ่มยูวสงฆ์ก็แสดงการคัดค้านด้วยการยื่นหนังสือถวายต่อสมเด็จพระสังฆราชเพื่อให้นิมนต์พระธนอมออกจากประเทศ

เพื่อความถูกต้อง การชุมนุมจึงเกิดขึ้นในเย็นวันที่ ๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ที่สนามหลวง โดยการนำของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาและแนวร่วมต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ

กระแสการต่อต้านทหารราชย์ถนอมนี้ขานรับกันไปใหญ่ประชาชนผู้รักความเป็นธรรมทั่วประเทศ เริ่มมีการชุมนุมตามจังหวัดต่าง ๆ ที่นครปฐม พนักงานการไฟฟ้า ๒ คน ชื่อวิชัย และชุมพร ได้ออกไปปิดโปสเตอร์ขับไล่ทหารราชย์แล้วถูกฆาตกรซึ่งปรากฏใน

ภายหลังว่าเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจ ๕ นาย รุมซ้อมอย่างทารุณจนเสียชีวิตแล้วนำเขาทั้งสองคนไปแขวนคอ พอทุกคนได้ข่าวก็ยิ่งประณามโจมตีเรียกร้องให้รัฐบาลจัดการกับผู้กระทำผิดในคดีนี้ ที่ธรรมศาสตร์นักศึกษาชุมนุมนาฏศิลป์และการละครจึงนำเรื่องนี้มาแสดงเป็นละครให้นักศึกษาชมที่ลานโพธิ์ในช่วงเที่ยงวันของวันที่ ๔ ตุลาคม เพื่อแสดงให้เห็นถึงความโหดเหี้ยมที่ประชาชนได้รับ และเป็นการเรียกร้องให้นักศึกษาดสอบมาร่วมชุมนุมต่อต้านการกลับมาของทหารราชย์ถนอม พอถึงตอนเย็นด้วยความเกรงว่าประชาชนจำนวนมากที่ชุมนุมอยู่ที่ท้องสนามหลวงจะไม่ปลอดภัยจากการก่อวินาศกรรมของกลุ่มอันธพาลการเมืองทั้งหลาย จึงมีการย้ายการชุมนุมมาที่สนามฟุตบอล มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ทางมหาวิทยาลัยได้ประกาศปิดมหาวิทยาลัยทันที

ในส่วนของพรรคยูงทองได้ตกลงให้ขวัญชัยร่วมอดอาหารประท้วงทหารราชย์ร่วมกับนักศึกษาอื่น ๆ และกลุ่มญาติวีรชน ๑๔ ตุลา โดยเริ่มตั้งแต่วันที่ ๒ ตุลาคม จารุพงษ์นั้น มีหน้าที่ประสานงานในส่วนของ อมร. ซึ่งหนักมากอยู่แล้วในสถานการณ์เช่นนี้

รุ่งเช้าของวันอังคารที่ ๕ ตุลาคม หนังสือพิมพ์แทบทุกฉบับพาดหัวข่าวรายงานการชุมนุมของประชาชน และพูดถึงการแสดงละครแขวนคอที่ลานโพธิ์ แต่หนังสือพิมพ์ดาวสยามกลับรายงานข่าวแบบบิดเบือนว่านักศึกษาหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ โดยการตกแต่งฟิล์มให้ใบหน้าของผู้แสดงเหมือนกับเป็นพระพักตร์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้าชาย ในตอนเย็นถึงกับมีหนังสือพิมพ์ดาวสยามที่พิมพ์เป็นหนังสือพิมพ์หน้าเดียวลงรูปผู้เล่นละครที่ถูกแต่งฟิล์มไว้แล้วพร้อมข้อความบิดเบือนใส่โคล้ให้เข้าใจขบวนการนักศึกษาอย่างผิดถึง ๑ ล้านฉบับ

ออกจำหน่ายและแจกฟรีไปทั่วกรุงเทพฯ วิฑูยานเกราะที่ดำเนินรายการข่าวโดย พันโทอุทรา สนิทวงศ์ก็รายงานข่าวแบบบิดเบือนนี้เช่นกัน พร้อมทั้งพูดจาปลุกกระดมชักจูงให้ประชาชนเข้าใจผิดคิดว่าเป็น

ความจริง เข้าใจคิดว่านักศึกษาจะทำลายล้างชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการชุมนุมต่อต้านพระถนอมนั้นเป็นเพียงข้ออ้าง ช่วงเย็นถึงค่ำของวันที่ ๕ นี้เองได้มีการเคลื่อนไหวกองกลุ่มประชาชนชาวจัดตั้งลูกเสือชาวบ้าน ชมรมวิทยุเสรี กระทั่งแดง ฯลฯ กันอย่างตึกคักโดยการชักจูงเหมือนกับการสั่งการของวิทยุยานเกราะ รวมทั้งฝ่ายขวาจัด เช่น ทมยันตี ดร.อุทิศ นาคสวัสดิ์ เป็นต้น มีการนัดลูกเสือชาวบ้านและผู้รักชาติทั้งหลายให้มาชุมนุมที่ลานพระบรมรูปทรงม้าตั้งแต่คืนวันที่ ๕ เพื่อจัดการกับนักศึกษาและประชาชนที่ชุมนุมต่อต้านพระถนอมอย่างสงบในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

อมธ. ศูนย์นิสิตฯ และแกนนำนักศึกษานัดประชุมด่วนช่วงค่ำเพื่อกำหนดท่าทีต่อสถานการณ์ที่ถูกปิดเบือนความจริงนี้ หลังจากนั้นมีการแถลงข้อเท็จจริงให้สื่อมวลชนทราบโดยการนำผู้จัดท่าละคร ผู้แสดงละครมาตอบข้อซักถามของสื่อมวลชนเป็นการแสดงความบริสุทธิ์ใจ มีการพยายามติดต่อกับรัฐบาล ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช เพื่อขอคำปรึกษาหาวิธีการที่จะทำให้ประชาชนทั้งหลายทราบถึงข้อเท็จจริง อันเป็นการหลีกเลี่ยงความรุนแรงของประชาชนกลุ่มขวาจัด ซึ่งอาจจะกระทำกับนักศึกษาประชาชนที่ชุมนุมในธรรมศาสตร์ได้

การประชุมหารือของแกนนำนักศึกษา ได้ข้อสรุปประมาณห้าทุ่ม ว่าควรจะสลายการประชุมในเวลาเช้าตรู่ ขณะพระออกบิณฑบาต หากให้ประชาชนออกจากธรรมศาสตร์ในเวลาตึกเช่นนี้ อาจไม่ปลอดภัย จากการรวมกลุ่มกระทั่งแดง และลูกเสือชาวบ้านที่เริ่มรวมตัวกันที่หน้ามหาวิทยาลัยและบริเวณลานพระบรมรูปทรงม้าแล้ว

การประชุมในคืนนั้น ตั้งเวทีอยู่ในสนามฟุตบอล ค่อนไปทางตึกโดม หันหน้าไปทางหอประชุมใหญ่ ผู้ชุมนุมเป็นนักศึกษาและนักเรียนเป็นส่วนใหญ่ พวกเขา นั่งกันอยู่เกือบเต็มสนาม ตั้งอกตั้งใจชมรายการบนเวที ซึ่งมีการต่อต้านเผด็จการ มีการแสดงลำตัดและนาฏศิลป์ของนักศึกษา สลับไปกับการแสดงดนตรีเพื่อชีวิตของวงดนตรีต่าง ๆ หลายวงหลายคนทราบแล้วว่าเหตุการณ์ข้างนอกไม่ปลอดภัย จึงตัดสินใจอยู่ร่วมชุมนุมกับเพื่อน ๆ คนที่อ่อนเพลียก็เอนตัวลงนอนกับพื้นสนาม เนื่องจากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ เริ่มสลับแล้ว จึงมีการจับกลุ่มกันนั่งตีวงหนังสือเตรียมสอบอยู่ริม ๆ สนาม

นักศึกษาจากศูนย์ครูฯ ที่มาร่วมชุมนุม มักมีหน้าที่ดูแลสวัสดิการด้านน้ำดื่ม และอาหารของผู้ชุมนุมเสมอ เราเอาเงินทุนจากการขายของของแต่ละกลุ่ม และเงินบริจาคเพื่อกิจกรรมมาเป็นค่าใช้จ่ายในการไปซื้ออาหารสดมาให้ศูนย์ครูฯ ด้วยความไม่สันตติจิตเจเนของคนหนุ่มสาว บางครั้งเราได้รับประทานข้าวสุกปนดิบปนแฉะ และกับข้าวง่าย ๆ อย่างผัดผักกาด หรือผัดผักคะน้าเปล่า ๆ เราก็รับประทานประทังความหิวกันไปได้อย่างมีความสุข เพราะผู้ชุมนุมทุกคนต่างก็มีใจร่วมกัน ทุกคนช่วยกันทำหน้าที่ต่าง ๆ ความลำบากเช่นนี้ถือว่าเป็นสิ่งเล็กน้อย และเอามาพูดกันเป็นเรื่องสนุกสนาน

ในการชุมนุมที่ผนึกใจร่วมกันเป็นหนึ่งเดียวนั้น มีเพื่อน ๆ จากหลายส่วน หลายองค์กรทำหน้าที่ปกป้องอันตรายให้ พวกเขามีทั้งหญิงและชาย แบ่งจำนวนคนไปประจำยังจุดล่อแหลมต่าง ๆ เช่น บริเวณประตูหน้าหอประชุมใหญ่ ประตูด้านท่าพระอาทิตย์ ประตูด้านหอประชุมเล็ก และประตูด้านท่าพระจันทร์ อยู่ประจำกัน จุดละ ๕-๖ คน นั่งคุยกันไปด้วย พร้อมกับสังเกตความเคลื่อนไหวที่ผิดปกติไปด้วย ทุกคนทั้งอ่อนเพลีย และตั้งเครียดกับสถานการณ์ในคืนนี้ที่ไม่น่าไว้วางใจได้เลย

พอถึงเที่ยงคืนเศษ ๆ กลุ่มกระทั่งแดงที่อยู่หน้ามหาวิทยาลัยก็เริ่มปฏิบัติการร้ายเอาไม้และก้อนหินขว้างปาข้ามรั้วมาที่หน้าหอประชุม พร้อมกับร้องตะโกนด่าหอ ยั่วยุอย่างหยาบคาย ทำทางแต่ละคนมองแล้วไม่ใช่ผู้รักชาติ รักประชาธิปไตยเลย เหมือนกับอันธพาลผู้ร้ายมากกว่า ฝ่ายรักษาความปลอดภัยของที่ชุมนุมพยายามอดกลั้นไม่ตอบโต้ อย่างไรก็ตาม พวกมันเห็นเรานิ่งเฉย จึงรื้อคัทเอารถของอมธ. ที่ติดอยู่ริมรั้วมาเผาพร้อมกับรถเข็นของแม่ค้าสนามหลวงที่จอดอยู่บริเวณนั้น ในที่สุดก็ปืนเข้ามาเผาป้อมยามของมหาวิทยาลัยที่อยู่ติดกับประตูใหญ่ด้วย พวกเราได้ถอยเข้ามาตั้งมั่นอยู่ริมสนามฟุตบอลใกล้กับตึกเรียนคณะนิติศาสตร์ และบริเวณมุมของหอประชุมใหญ่ที่อยู่เลยเนินหน้าหอประชุมลงมาตกลงกันว่าเราจะไม่ตอบโต้ใด ๆ จนกว่าจะเห็นว่าอาจเป็นอันตรายร้ายแรงมากขึ้นกับที่ชุมนุมหลายคนทนไม่ไหวบ่นพึมพำ ต้องแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างหนัก จึงสงบลงบ้าง แสงไฟโหมไหม้ป้อมยามมองเห็นวูบวาบได้ชัดเจน แล้วพวกมันก็เริ่มยิงปืนใส่พวกเรา 3-4 นัด ผู้ที่คุมเวทียู่เริ่มบอกให้ที่ชุมนุมทำใจเย็น ๆ อย่าตระหนกเสียขวัญ หรือโกรธแค้นผู้

ที่มาก่อนวัน ฝ่ายรักษาความปลอดภัยทำที่กำบังกระสุนของฝ่ายตรงข้ามด้วย โต๊ะไม้ขาไขว้ที่นักศึกษาใช้นั่งพักผ่อน และแผ่นซีเมนต์ปิดท่อระบายน้ำ

บนอมร.หลายคนต้องวิ่งวุ่น หรือกันหลายยกเพื่อแก้สถานการณ์อันเลวร้ายนี้ จารุพงษ์วิ่งไปมาเพื่อประสานงานกับเวทีและแกนนำ บางครั้งก็ไปหาเพื่อนที่รักษาความปลอดภัยแต่ละจุด เพื่อดูว่าสภาพเป็นอย่างไรบ้าง เราประเมินกันว่ารัฐบาลคงสลายการชุมนุมของเราด้วยการล้อมทางเข้าออกมหาวิทยาลัยแล้วจับพวกเราทั้งหมด ผู้นำนักศึกษาพยายามต่อโทรศัพท์ขอคำปรึกษาจากเลขานุการของนายกรัฐมนตรี ได้ความมาให้แกนนำของศูนย์กลางนิสิตฯ ไปพบนายกรัฐมนตรีที่บ้านพักซอยเอกมัยโดยด่วน แต่เราก็ออกจากมหาวิทยาลัยไม่ได้ พบว่ามีกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายปฏิบัติการพิเศษ และจากตำรวจพลร่มด้วย วางกำลังไม่ให้คนเข้าออกมหาวิทยาลัยแล้ว

เวลาประมาณ ๕ นาฬิกา ๔๕ นาที หรือเกือบหกโมงเช้า ท้องฟ้าสว่างเรืองโร่ ฝ่ายตำรวจจึงยิงระเบิดเอ็ม ๗๙ เข้ามาตกกลางสนามฟุตบอล มีอยู่หนึ่งลูกที่ต้านไม่ทำงาน ตกอยู่กลางสนามหญ้า พวกเราถอยกันเป็นวง จ้องมองดูลูกระเบิดนั้นด้วยความรู้สึกที่ยากจะบรรยาย มันเป็นสีทองแดงส่องประกายลือแสงอาทิตย์แรกของวันนั้น ส่วนลูกที่ระเบิดนั้นได้คร่าชีวิตนักศึกษาในทันทีถึง ๔ ชีวิต และบาดเจ็บเลือดอาบอีกสิบกว่าคน พวกเราช่วยกันลำเลียงเพื่อนผู้เคราะห์ร้ายไปยังได้ฤกษ์ติดคณะแพทยศาสตร์และการบัญชี เพราะที่นั่นเป็นที่ตั้งของหน่วย พมช. หรือ หน่วยพยาบาลเพื่อมวลชน ซึ่งเป็นนักศึกษาแพทย์และนักศึกษาพยาบาลจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เช่น มหิดล ศิริราช จุฬาย ในการประชุมทุกครั้ง หน่วยพมช.จะเตรียมอุปกรณ์ปฐมพยาบาลปฏิบัติหน้าที่เสมอ เตรียมพร้อมทั้งสถานการณ์ฉุกเฉินรุนแรง เพราะการประชุมทุกครั้งในช่วงหลังนี้ มักเกิดอันตรายจากการกระทำของกลุ่มवादจัดกระหิงแดง หรือนาวพลในคราบของอันธพาล แต่เช้าวันนี้ ทุกมือของนักศึกษาแพทย์และพยาบาลไม่มีว่าง ต่างหยิบจับผ้าห้ามเลือด กรรไกร พลาสเตอร์ และขวดยา บ้างก็แท่งเข็มฉีดยาให้นำเกลือกับผู้บาดเจ็บ เป็นการประทะประหังอาการให้ก่อนจะถึงโรงพยาบาล บางคนวิ่งไปโทรศัพท์เรียกรถพยาบาล มีรถมารับผู้บาดเจ็บเหล่านี้ไปได้ชุดเดียว ส่วนที่เหลือรถพยาบาลถูกห้ามเข้า พวกเราช่วยกันหารถเพื่อส่งคนเจ็บโดย

ด่วนที่สุด แต่ก็ถูกปิดล้อมห้ามออก เราจะอย่างไรดีในภาวะเช่นนี้ ในที่สุดก็มีความคิดว่าต้องไปทางนี้ หาเรือข้ามฝั่งไปโรงพยาบาลศิริราช ผู้บาดเจ็บถูกหามและประคองไปนอนอยู่ที่ท่าหน้า แล้วพยายามเรียกให้เรือแถวนั้นมารับ แต่ก็ไร้ผล เพราะเจ้าหน้าที่ตำรวจน้ำ แล่นเรือมาแล้วกระจายเสียงห้ามชาวบ้าน และชาวเรือให้ความช่วยเหลือพวกนักศึกษา

เกือบเจ็ดโมงเช้า กระสุนชุดแรกถูกยิงมาเป็นท่าใหญ่ จากตึกในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่อยู่ชิดกำแพงธรรมศาสตร์ แล้วก็ตามมาอีกเป็นระลอก ๆ ทำให้เพื่อน ๆ ที่ทำหน้าที่รักษาความปลอดภัยบริเวณหน้าหอประชุมใหญ่ ไม่สามารถรักษาชีวิตตัวเองได้ พวกเขาเสียสละชีวิตอยู่บริเวณนั้นอย่างเกลื่อนกลาด บางร่างนอนบิดตัวตะแคง ตาลืมค้างเบิกโพลงราวกับยังตกใจไม่เชื่อว่ากระสุนปืนทั้งหลายมาจากกำลังตำรวจ ทหาร มีอยู่ ๔-๕ คน นอนตายในสภาพที่ทับร่างบนร่างเพื่อน มีบางคนถอยมาได้ถึงตึกนิติศาสตร์แล้วก็ถูกยิงล้มลงนอนเจ็บนอนตายอยู่บนถนนหน้าตึก เพราะกลุ่มกระหิงแดงอาวุธครบมือ เริ่มบุกเข้ามาถึงหน้าหอประชุมใหญ่แล้ว ธงชัย ผู้อยู่บนเวทีร้องตะโกนผ่านไมโครโฟนขอร้องให้เจ้าหน้าที่หยุดยิง เขาพูดซ้ำ ๆ จนเป็นเสียงที่ก้องในโสตประสาทของผู้ชุมนุมปะปนไปกับเสียงปืน แต่มันไม่ได้ก้องไปถึงจิตใจของเจ้าหน้าที่ผู้เหนียวไกปืนเลย

ในที่สุดผู้ชุมนุมในสนามฟุตบอล ต้องหลบกระสุนเข้าไปยังตึกเรียนต่าง ๆ รอบสนาม ผู้ที่เข้าตึกโดมได้ ก็ไปถึงประตูท่าพระจันทร์ได้ แต่แล้วก็ถูกห้ามไม่ให้ออก จึงถอยร่นมาบริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยา ผู้ที่หลบเข้าตึกนิติศาสตร์แล้วก็ต้องออกมาอีก เพราะเจ้าหน้าที่ตำรวจเริ่มรุกมาใกล้ จึงหนีต่อมาที่ตึก อมร.แล้วไปที่ตึกคณะวารสารฯ ต่อไปจนถึงตึกโดม แต่ส่วนใหญ่ก็ไม่สามารถหนีไปได้เช่นนี้ จึงมาหลบกันอยู่ในตึกวารสารฯจนแน่น เพราะถ้ามองมาทางหน้าตึกต้องถูกยิงแน่ ผู้ที่หลบเข้าตึกบัญชีจะหลบเคลื่อนต่อไปยังตึกโดมนั้นทำไม่ได้เลย เพราะเจ้าหน้าที่ตำรวจจะตมยิงเข้าใส่ทั้งปีนกล และปืนไร้แรงสะท้อนพวกเขาทั้งกลัวและเสียขวัญ นักศึกษาถูกยิงบาดเจ็บและเสียชีวิตบริเวณหน้าตึกเรียนต่าง ๆ ขณะกำลังหลบกระสุนอยู่เป็นจำนวนมาก

ผู้ที่หลบมาจนถึงริมแม่น้ำเจ้าพระยาได้แล้ว ช่วยกันพั่งรั้วตาข่ายหลัก แล้วลงสู่แม่น้ำค่อย ๆ เดินในน้ำมาจนถึงท่าพระจันทร์ และท่าเรืออื่น ๆ บริเวณนั้น บางคนหลบไปตาม

ได้ถูกร้านค้าริมน้ำ ไปจนถึงตลาดพระเครื่องก็มี จากนั้นก็หลบตามบ้านประชาชนผู้มีน้ำใจ
ละแวกนั้น แต่ในที่สุดก็ถูกตำรวจจับกุมได้เป็นส่วนใหญ่

ที่ตึกอมธ. นักศึกษาหลายคนยังไม่ได้หลบหนี จารุพงษ์คอยวิ่งขึ้นลงไล่ให้เพื่อน ๆ
รีบหนีไปให้หมด ขณะที่เพื่อน ๆ ทะยอยลงจาก
ตึก จารุพงษ์จะคอยยืนคุ้มกันให้ หลังจากที่แน่ใจว่าไม่มีใครเหลืออยู่แล้ว เขาวิ่งไปทางตึก
นิติศาสตร์เพื่อที่จะไปนำผู้บาดเจ็บที่นั่งจมกกอง
เลือดอยู่มา แต่ยังไม่ทันถึง จารุพงษ์ก็ถูกยิงล้ม
ลง

กระทั่งแดงผู้กำลังกระหายเลือด เริ่ม
ตะลุยกเข้ามาพร้อม ๆ กับเจ้าหน้าที่ตำรวจ
ไล่เข้ามาถึงหน้าตึกนิติศาสตร์ แบ่งกำลังไปค้น
หานักศึกษาที่หลบซ่อนอยู่ตามตึกต่าง ๆ พวก
มันจุดกระชาก ทุบต้อย เตะต้อยอย่างทารุณ บ้าง
ก็ลากศพนักศึกษาที่ตายมานานอนเรียงบนสนาม
แล้วเตะ กระเท็บ ใช้ลิ้มไม้ตอกอก เป็นภาพของการทารุณเหมือนสัตว์นรกและเลวร้ายจน
สุดจะเอ่ย หนึ่งในบรรดาหนุ่มสาวที่เสียชีวิตแล้วยังถูกกระทำทารุณ แม้จะเป็นร่างไร้วิญญาณ
คือจารุพงษ์ ทองสินธุ์ ผู้ที่กระทั่งแดงเอาผ้าขาวม้าคู่กายของเขามาพันเป็นเกลียว ผูกเป็น
เงื่อนรอบคอแล้วลากเขาไปมาในสนาม

ดวงใจเสรีชนที่แสนบริสุทธิ์ของหนุ่มสาวนักศึกษาที่มุ่งมั่นทำกิจกรรมเพื่อ
ประชาชนให้บรรลุถึงการสร้างสังคมที่เป็นธรรมและดีงาม ไม่เคยคาดคิดเลยว่าความ
รุนแรงจากอำนาจรัฐ และประชาชนกลุ่มขวาจัดจะรุนแรงผิดมนุษย์ถึงปานนี้ จนกระทั่งวัน
พุธที่ ๖ ตุลาคม ได้มาถึง เธอและเขาจึงตระหนักได้ว่าอำนาจที่ชนชั้นปกครองหวงแหน
ต้องแลกกับชีวิตและเลือดเนื้อของผู้บริสุทธิ์ เธอและเขาได้ทราบอีกว่าแผนการปราบปราม

ครั้งนี้ได้ถูกเตรียมการมาอย่างดีและประสานงานกันอย่างเป็นระบบ เริ่มตั้งแต่การสร้าง
ข่าวใส่ร้ายกรณีแสดงละครแขวนคอที่ลานโพธิ์ แล้วปลุกระดมลูกเสือชาวบ้าน และ
ประชาชนขวาจัดกลุ่มต่าง ๆ ให้มารวมตัวกันสร้างพลังกดดันรัฐบาลพลเรือนของม.ร.ว.
เสนีย์ ปราโมช ให้จัดการปราบปรามนักศึกษาที่ชุมนุมในธรรมศาสตร์ ขณะที่รัฐบาล
พยายามติดต่อกับจะเรียกแกนนำนักศึกษาเข้าพบก็ถูกยึดอำนาจ ดังนั้น บรรดาตัวแทนนัก
ศึกษาเหล่านั้นจึงถูกจับกุมทันทีที่ถึงบ้านพักของนายกรัฐมนตรีโดยที่ยังไม่ได้พบนายทนาย
การกระจายเสียงดำเนินรายการปลุกระดมประชาชน โดยพันโทอุทธร สนิทวงศ์ฯ ทาง
สถานีวิทยุยานเกราะตลอดคืน และบังคับให้สถานีวิทยุอื่น ๆ หยุดดำเนินรายการตามปกติ
เพื่อถ่ายทอดเสียงจากสถานีวิทยุยานเกราะเพียงแห่งเดียว ก็เป็นการแสดงว่านี่คือ
แผนการอันชั่วร้ายชนิดหนึ่งของผู้มีอำนาจขณะนั้น เพื่อให้การดำเนินยุทธการฆ่าหมู่นัก
ศึกษาในวันที่ ๖ ตุลาคม เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของแผนการยึดอำนาจ ซึ่งปรากฏในเวลา
ประมาณหกโมงเย็น เป็นประกาศของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินฉบับที่ ๑ นำโดย
พล.ร.อ.สฤษดิ์ ชลออยู่ ความว่า บัดนี้คณะผู้มีอำนาจกลุ่มใหม่ ได้ยึดอำนาจจากรัฐบาล
พลเรือนเรียบร้อยแล้ว

จารุพงษ์และเพื่อน ๆ ที่เสียชีวิตในเหตุการณ์ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ นับเป็นการอุทิศ
ชีวิตเพื่อสังคมส่วนรวมอย่างมีคุณค่าและเต็มใจที่พร้อมจะพบกับความตายหรือความบาด
เจ็บจากการต่อต้านเผด็จการ อุดมคติในการยอมเสียสละได้แม้ชีวิตของพวกเขาเป็นสิ่ง
จริงแท้ที่พวกเขาสัมผัสได้แล้ว แต่สังคมปัจจุบันยังไม่อาจล่วงถึงปณิธานของผู้เสียสละ
ครั้งนี้เลย

รำพึงจากวิญญาณ

เธอไม่ตาย เธอไม่มีวันตาย
 ไซ้ เธอบอกฉันเมื่อวันนั้น
 และเธอก็จากไปอย่างรวดเร็ว
 เร่งร้อนจนไม่มีเวลาขีดเลือดบนร่างฉัน
 แม้แต่ผ้าผูกคอที่มันลากฉันไป
 ก็ยังไม่ได้แก้ม
 โลดแล่นไปด้วยหัวใจที่ร้อนแรง
 และวิญญาณฉันก็ติดตามเธอไปทุกหนแห่ง
 เพื่อวันหนึ่งผ้ามัดคอที่ศพฉัน จะได้รับการปลดเปลื้อง
 วันนี้ ฉันกลับมาเดี่ยวตาย
 ไปเยี่ยมร่างกายอันผุเปื่อยของฉัน
 แก้มผ้ามัดคอให้ที่ลี
 ฉันพูดไม่ออก เพราะผ้านั้นผูกอยู่บนคอฉันเอง
 รอบข้างวังเวง ไม่มีที่แหวของเธ

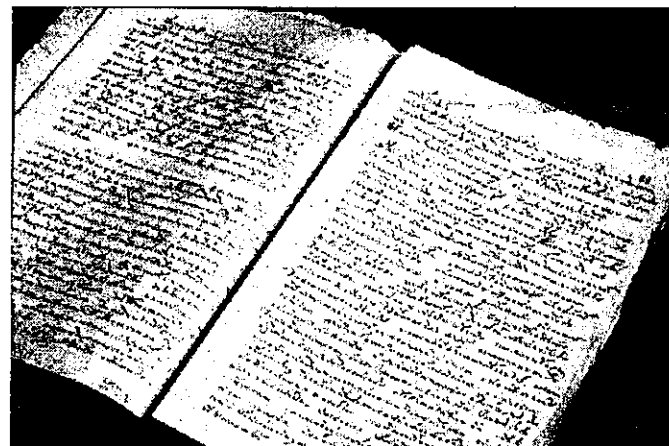
วิญญาณ เดี่ยวตาย

๖ ตุลาคม ๒๕๒๕

๓

รอยอาลัย

จนกระทั่งถึงวันนี้ ๖ ตุลาคม ๒๕๓๙ จารุพงษ์ ทองสินธุ์ ได้จากไปแล้วถึง ๒๐ ปี
 แต่ความระลึกถึงและความอาลัยรักก็ยังคงอยู่ เริ่มต้นจากความรักและความกังวลของพ่อ
 และแม่ผู้เป็นบุพการี ซึ่งสะท้อนให้เห็นได้จากบันทึกของคุณจินดา ทองสินธุ์ ผู้บิดา จาก
 นั้นก็คือความอาลัยรักจากบรรดาน้องของจารุพงษ์ และท้ายสุดคือการแสดงความอาลัย
 จากเพื่อนที่มุ่งจะสานต่ออุดมการณ์ของจารุพงษ์ ให้อย่างยืนสืบไป

บันทึก ๖ ตุลาคม : พลิกแผ่นดินตามหาลูก

จินดา ทองสินธุ์

เมื่อลูก ๆ เติบโตใหญ่ ทุกคนต่างมีความฉลาดเท่าเทียมกัน เพราะพ่อแม่รักและพยายามให้เล่าเรียนตามความสามารถ ลูกจากรุทม์ ลูกจงดดี และทองศักดิ์ ประภัสสร ก็เข้าเรียนกันตามลำดับ แต่ขณะลูกทั้งสี่เรียนอยู่ในชั้นประถมปลาย มัธยมต้น มัธยมปลาย กันนั้น ลูกอมรเทพยังเรียนอยู่ชั้นอนุบาล ในปี ๒๕๑๙ ที่โรงเรียนบ้านดินแดง ลูกประภัสสร เรียนชั้น ม.ศ.๑ ที่โรงเรียนสุราษฎร์ ลูกทองศักดิ์เรียนชั้น ม.ศ.๒ ลูกจงดดีเรียนชั้น ม.ศ.๕ ที่โรงเรียนสุราษฎร์ธานีเหมือนกัน ส่วนลูกจากรุทม์ก็กำลังเรียนอยู่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นนักศึกษาปีที่ ๒ คณะศิลปศาสตร์ ในปีนี้อง เหตุการณ์ที่ไม่คาดฝัน ได้อุบัติขึ้น ซึ่งนำความวิปโยคมาสู่ครอบครัวของข้าพเจ้า อย่างที่จะหาเหตุการณ์ครั้งไหนมาเปรียบเทียบมิได้ มันทั้งแสนจะปวดร้าวจิตใจจนแทบจะอดกลั้นไว้ได้ หรือจะเรียกว่าบัดนี้พ่อแม่และแม่ของลูก ๆ ได้ตายแล้วทั้งเป็นและจะตายจนกว่าจะเรียกร้องความสูญเสียนั้นกลับคืนมา

เช้าวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ เวลาประมาณ ๙.๐๐ น.เศษ วิฑูฯ แห่งประเทศไทยได้กระจายข่าวว่ามีกรจลาจลขึ้นในแผ่นดิน เสียงประกาศและเสียงปืนที่รัวถี่ยับเป็นระลอก ๆ ทุกคนต่างตระหนกตกใจ เพราะเหตุการณ์นี้ได้เกิดขึ้นแล้วภายในบริเวณมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ข่าวประโคมว่าได้มีผู้ก่อการจลาจลเป็นนักศึกษาไทย และพวกคนฉวยที่จับกลุ่มอยู่ในธรรมศาสตร์ ตั้งแต่วันที่ ๒ ตุลาคม ๒๕๑๙ เป็นต้นมา ได้ยิงปืนออกมาจากภายในทำให้ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทหาร และผู้รักชาติล้มตายหลายคน และเสียงวิฑูฯ ก็เร่งเร้าให้ประชาชนช่วยกันฉีกกำลังเพื่อระงับเหตุการณ์ และช่วยกันกำจัดโดยทุกวิถีทาง จนเกิดการประหารชีวิตนักศึกษาที่หนีเอาตัวรอดออกมาภายนอกบริเวณมหาวิทยาลัยช่วยกันทุบตีและผูกคอตายในสนามหลวง มีหน้าข่าวการทุบตียังไม่หน้าใจ ยังได้จับมัดนำไปเผาทั้งเป็นหรือเรียกว่าตายไม่ทันนั่นเองการเผานี้กระทำกันที่ชุมชนคือข้างสนามหลวง

นั่นเอง โดยใช้ยางรถยนต์ที่ชำรุดมากองแล้วเอาศพตั้งจุดไฟเอาน้ำมันรด ไฟลุกไหม้ไหม้เกรียมเป็นตอตะโก และอีกรายหนึ่งช่วยกันจับมัดใช้เชือกแขวนคอ โยงขึ้นไปผูกกับกิ่งมะขามแล้วประชาชนผลัดกันเข้าไปทุบตี ทั้ง ๆ ที่นักศึกษาหนีได้สิ้นชีวิตไปแล้ว แต่ความโกรธของปวงชนยังไม่เหือดหาย ถึงกับใช้เก้าอี้ไปรุมตีศพกัน เป็นภาพในหน้าหนังสือพิมพ์มันเป็นเหตุการณ์ที่ทิ่มแทงเข้าหัวใจของบิดามารดา นักศึกษาที่ส่งลูกให้มาร่ำเรียนในสถาบันที่สูงอย่างบอกไม่ถูก ถ้าฝูงชนเหล่านั้นช่วยกันคิดสักนิดหนึ่งว่า เขาก็เป็นพ่อหรือแม่คนหนึ่งของลูก การกระทำอย่างนั้นมันออกจะรุนแรงในศีลธรรมและวัฒนธรรม ซึ่งคนไทยได้นับถือศาสนาพุทธอยู่ ก็ละดราวดอกกลงได้บ้าง

แต่แล้วครั้นเวลาประมาณเย็น ๆ วิฑูฯ ได้ประกาศยุบรัฐบาลสมัย ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี และตั้งคณะปฏิรูปปกครองบ้านเมืองขึ้นใหม่โดยพล.ร.อ.สงัด ชลออยู่ เป็นหัวหน้าคณะปฏิรูปฯ ยกเลิกรัฐธรรมนูญ ประกาศกฎอัยการศึก และประกาศกฎหมายการกระทำอันเป็นภัยสังคม แม้ว่ากำลังกระทำกัน หรือที่กระทำอยู่ก่อนประกาศนั้น ถือว่าเป็นความผิด ทางเจ้าหน้าที่บ้านเมืองเข้าทำการจับกุมพวกจลาจลภายในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และได้เกิดการปะทะกันอย่างขนาดหนัก ทำให้ตัวตึกอาคารหลายหลังได้รับความเสียหายยับเยินเพราะนักศึกษาต่างก็วิ่งหลบกระสุนกันซุกมุน ส่วนมากจะวิ่งขึ้นไปบนตึก เจ้าหน้าที่ก็ไล่ยิงเข้าไป บางคนก็หนีเอาตัวรอดอย่างไม่คิดชีวิต แต่หนทางที่จะหนีออกนั้นยากเหลือเกินเพราะประตูทุกประตูถูกปิดตาย ข้าประชาชน ลูกเสือชาวบ้าน ตำรวจทหารได้เรียงรายอยู่ภายนอก ยากที่จะหนีออกมาได้ มีอยู่ทางเดียวคือด้านริมแม่น้ำเจ้าพระยา นักศึกษาส่วนหนึ่งก็กระโดดลงน้ำ เพื่อว่ายข้ามขึ้นฝั่งอีกฝั่งหนึ่ง แต่ทว่าความหวังน้อยเหลือเกิน เพราะทหารเรือและตำรวจน้ำได้เรียงรายใช้ปืนคอยยิงสกัดไว้ บางคนถูกกระสุนปืนในแม่น้ำจมหายดิ่งลงไป บางคนดวงตึกก็สามารถหนีรอดไป บางคนหนีลงทางปล่องร่อนน้ำคลานออกทางลำน้ำเจ้าพระยา แต่จะหนีเล็ดลอดไปได้ไม่กี่คน ส่วนใหญ่ก็ยอมจำนนต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ และถูกจับกุม แต่เจ้าหน้าที่เป็นส่วนน้อย จำเป็นต้องใช้มาตรการเด็ดขาดในการจับกุมโดยให้นักศึกษาทุกคนถอดเสื้อออกให้นอนคว่ำหน้าลงกับพื้นใครคนใดไม่ปฏิบัติตามก็ต้องได้รับโทษอย่างหนัก หรือถึงตายได้ในขณะนั้น เมื่อได้กวาดต้อนนักศึกษาลงมารวมกลุ่มตามบริเวณตึกแล้ว ห้ามมิให้เคลื่อนไหวใด ๆ โดยนั่งเอา

มือประสานคอกัมหน้าอยู่เป็นชั่วโมง ๆ ในระหว่างนั้นมีการทำความสะอาดภายใน เก็บสิ่งของที่ตกหล่น ส่วนมากก็เป็นบัตรประจำตัวนักศึกษา บัตรประชาชน ซึ่งนักศึกษาจะต้องควักออกทิ้งเกลื่อนสนาม เพราะถ้าติดอยู่เกรงว่าจะถูกฝูงชนประชาชนทัณฑ์ หลังจากทำความสะอาดแล้ว เจ้าหน้าที่จะต้องนำรถยนต์ไปบรรทุกพวกจลาจลเหล่านั้นซึ่งนับเป็นพันคน แยกย้ายไปกักขังตามสถานที่ต่าง ๆ ตามที่ได้กำหนดไว้

ในตอนนีทางเจ้าหน้าที่รัฐบาลต้องกระทำงานอย่างหนัก เพราะส่วนหนึ่งต้องนำนักศึกษาที่บาดเจ็บถูกกระสุนยังไม่ตายไปส่งโรงพยาบาลต่าง ๆ และเก็บศพนักศึกษาประชาชนที่ตายไปส่งสถานที่เก็บศพ ส่วนผู้ที่ถูกจับก็ต้องรีบส่งไปกักขัง และต้องระวังเหตุการณ์จะเกิดขึ้นในระหว่างทาง จึงต้องจัดเจ้าหน้าที่ตำรวจคุ้มกันเป็นระยะ ๆ ไป นักศึกษาและประชาชนที่ถูกจับกุมครั้งนี้ประมาณ ๓,๐๐๐ คนเศษ ต้องแยกย้ายไปกักขังไว้ถึง ๓ แห่งด้วยกัน คือที่โรงเรียนพลตำรวจ จังหวัดนครปฐม ชลบุรี และบางเขน เมื่อนักศึกษาและประชาชนถูกนำไปกักขังแล้ว ภาระหน้าที่หนักของเจ้าหน้าที่คือการประชาสัมพันธ์การจัดทำรายชื่อเพื่อประกาศ อะไรต่อมิอะไรบอกไม่ถูก และเหตุการณ์แทรกซ้อนเกิดขึ้นทุกระยะ เช่นมีข่าวว่าจะมีการแย่งชิงนักศึกษารั้ง และมีความกลัวว่าจะมีการก่อวินาศกรรมตามสถานที่ราชการ หรือที่สำคัญ ๆ แม้ว่าจะประกาศกฏอัยการศึกแล้วก็ตาม แต่ความร้ายยังไม่เกิดขึ้น แม้ประชาชนที่ไปรวมกลุ่มกัน จะแยกย้ายกลับบ้านเรือนแล้ว แต่ทหารก็ต้องออกรักษาการตามสถานที่ราชการและที่ชุมนุมชนทั่วไปในกรุงเทพฯ ทางราชการประกาศมิให้คนออกนอกบ้านทันที

ในด้านพ่อแม่ของนักศึกษาทั้งที่อยู่ส่วนกลาง และในชนบท ต่างก็ตระหนกตกใจกันเป็นกำลังต้องวิงวอนลูกของตัวเองกันจ้าละหวั่น ที่อยู่ไกล ๆ พ่อจะวิงวอนได้ในวันเกิดเหตุหรือหลังวันเกิดเหตุเล็กน้อย แต่ที่อยู่ไกล ๆ ชีต้องจับพาหนะรถยนต์ รถไฟ แล้วแต่หนทางไหนจะสะดวกที่สุด ข้าพเจ้าเป็นพ่อของลูกคนหนึ่งที่ถูกเรียนอยู่ในสถาบันที่เกิดเหตุด้วย ยิ่งมีความเป็นห่วงนับพันทวีคูณ ได้ปรึกษากับภรรยาแล้วจับรถไฟจากสถานีบ้านสี่มุมเข้าสู่กรุงเทพฯ ในวันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๑๙ เวลา ๑๖.๐๐ น. ขณะที่นั่งมาบนรถไฟได้พบปะเพื่อนฝูงที่มาจากทางใต้ ส่วนมากก็เป็นไปในทำนองเดียวกัน คือไปเยี่ยมลูกหลาน และเป็นห่วงลูกหลานกันทั้งนั้น ต่างคนต่างนั่งมองหน้ากันด้วยความเศร้าสลดใจจนพูดอะไรไม่

ออก เพราะไม่รู้ว่าเป็นเรื่องร้ายเป็นมาอย่างไรจึงได้เกิดอาเพศขึ้นเช่นนี้ แต่ข้าพเจ้าเองพอจะรู้เรื่องเดิมแห่งที่มาของเรื่องนี้เป็นพื้นฐานอยู่แล้ว เพราะได้ติดตามข่าวหนังสือพิมพ์อยู่เสมอ นับตั้งแต่จอมพลประภาส จารุเสถียร กลับเข้ามากรุงเทพฯ ครั้งหนึ่ง จนนักศึกษาไม่พอใจได้เกิดการเดินขบวนขับไล่ จนในที่สุดรัฐบาลหาทางออกโดยส่งจอมพลประภาส จารุเสถียรออกไปนอกประเทศอีกครั้ง ส่วนเหตุที่กลับมาของบุคคลสำคัญดังกล่าว โดยอ้างเหตุว่าป่วย จะกลับมารักษาตัวที่เมืองไทย จะป่วยจริงป่วยเท็จประการใด ถือว่าเป็นเรื่องของการเมือง ข้าพเจ้าไม่ค่อยคิดใจ

ต่อมาไม่กี่เดือน จอมพลถนอม กิตติขจร ก็กลับมาในรูปของการบวชสามเณรจากต่างประเทศมาเลย และได้เข้าอุปสมบทที่วัดบวรนิเวศ โดยอ้างว่าจะได้อยู่ใกล้ชิดกับบิดาที่กำลังป่วย และไม่ขอเกี่ยวข้องกับการเมืองอีกต่อไป จะประกอบแต่ความดีในทางพุทธศาสนา นั้นก็เป็นไปในทางส่วนตัวหรือการเมืองก็ยากที่จะวิเคราะห์แต่การกลับมาของจอมพลถนอม กิตติขจรนี้ นักศึกษาส่วนใหญ่ก็ไม่พอใจ มีการจับกลุ่มต่อต้านต่าง ๆ นา ๆ จนเกิดการรวมตัวของนักศึกษา ถึงแม้ไม่ได้เคลื่อนไหวออกภายนอกก็ตาม แต่ทว่าเหตุการณ์ภายในกำลังคุกรุ่น และเพิ่มปริมาณขึ้นจนเป็นที่น่ากลัวของเจ้าหน้าที่บ้านเมือง มีการละเล่นละคร มีการอภิปราย อะไรต่อมิอะไรดีขึ้นเรื่อย ๆ ประกอบกับก่อนหน้านี้ไม่กี่เดือน นักศึกษาที่ต่อต้านจอมพลถนอม กิตติขจรกลับมา ถูกแขวนคอตายถึง ๒ คน ที่นครปฐม นี่เป็นชนวนหนึ่งให้นักศึกษาเกิดความเดือดร้อนแค้นเคืองรัฐบาล เมื่อทางราชการไม่สามารถหาตัวคนผิดได้ นักศึกษาก็เอาเรื่องนี้ไปแสดงละคร และเรื่องการบวชเณรกลับมาของจอมพลถนอม กิตติขจรด้วย ในช่วงนั้น หนังสือพิมพ์ซึ่งมีบทบาทสำคัญยิ่งในการสื่อสารมวลชนจะเป็นหนังสือพิมพ์ฉบับไหนไม่ทราบ ได้ลงภาพข่าวนักศึกษาแสดงละครการแขวนคอแทนที่ภาพจะเป็นการแขวนคอกนักศึกษที่นครปฐม กลับเป็นภาพของสมเด็จพระเจ้าฟ้าชายอันเป็นการดูหมิ่นพระเกียรติอย่างยิ่ง ทำให้ประชาชนลุกฮือขึ้น และวิทยุกองทัพบกก็เริ่มปลุกให้ประชาชนตระหนักถึงความรักชาติ บรรดาลูกเสือชาวบ้าน ประชาชน ก็เฮโลกันไปล้อมรอบสถานที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ดังกล่าว จนเกิดเรื่องตามเหตุการณ์นี้ขึ้น นี่คือชนวนแห่งที่มาของเรื่องร้ายดังกล่าว

ขณะรถไฟเคลื่อนเข้าถึงสถานีกรุงเทพฯ ในตอนเช้าของวันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๑๙

ข้าพเจ้าก็ไม่รีรอรีบขับรถไปหาลูกที่หอพักเที่ยงธรรม วัดบุปผาราม ธนบุรี ขณะนั่งบนรถก็คิดอยู่อย่างเดียวว่า ถ้าไปถึงหอพักให้เห็นหน้าลูกที่รักสุดหัวใจของพ่อเท่านั้นจะเสียเงินเสียทองเท่าไรไม่ต้องเป็นห่วงละ เมื่อรถแท๊กซี่เข้าถึงประตูบ้านพักเป็นเวลาเช้าตรู่ เจ้าของหอพักเพิ่งลุกขึ้นเปิดประตู แต่บรรยากาศในหอพักนักศึกษาในวันนั้นผิดกับวันก่อนหรือครั้งก่อน ๆ ที่ข้าพเจ้ามา ตั้งแต่ลูกมาอยู่หอพักแห่งนี้ประมาณ ๒ ปีเศษ นับครั้งไม่ถ้วนที่ข้าพเจ้าได้มาเยี่ยมลูก ทุกคนในหอพักในวันนี้นั่งต่างก็มองหน้ากัน และเงียบสงัด ไม่เสียงจ้อแจ้ว หรือแม้แต่เสียงวิทยุ ข้าพเจ้าก็เกิดความวิปลาสในใจทันที ขณะนั้นมองหน้าต่างหอพักที่ลูกอยู่ปิดตาย แต่ใจหนึ่งยังคิดว่าลูกกำลังนอน จึงรีบขึ้นไป แต่ที่ไหนได้ เมื่อเห็นประแจติดประตูไว้อย่างแข็งแรงได้แต่ลอดมองดูจากข้างฝาเข้าไปภายในได้ตลอด ไม่เห็นลูกเลยแม้แต่เงา ตอนนั้นจิตใจของข้าพเจ้าเหมือนจะหลุดลอยออกจากร่าง เข้าอ่อนริบกำวลงจากหอพัก ขณะลงบันได มีนักศึกษาที่พักอยู่ห้องใกล้ ๆ กันเดินสวนทางขึ้น ข้าพเจ้าบอกว่ามาหาลูกจากรุงฯ เพียงเท่านั้น นักศึกษาคนนั้นน้ำตาไหลพรากบอกว่าจากรุงฯ เขาไม่กลับมาหอพักตั้งแต่วันก่อนเกิดเหตุ ๑ วัน คือวันที่ ๕ ตุลาคม ๒๕๑๙ เมื่อเสียงนี้แว่วเข้าสู่ข้าพเจ้า ทำให้อัจฉริยะไม่รู้จะว่าอะไรอีก จึงรีบพุ่งไปยังบ้านเจ้าของหอพัก พอท่านเจ้าของหอพักเห็นเข้าท่านก็ทักก่อนทันที เพราะท่านเป็นคนใจบุญสุนทาน ท่านเป็นที่รักและสนิทสนมกับข้าพเจ้ามาก ท่านเชิญให้นั่งและหาน้ำชามาให้ดื่ม ข้าพเจ้าเหงื่อแตกทั้ง ๆ ขณะนั้นเวลาประมาณ ๗.๓๐ น. เท่านั้น ข้าพเจ้าก็บอกไปว่าไม่ต้องลำบากครับ ผมเป็นห่วงลูกจึงทราบข่าวแล้วรีบมาทันที

ท่านเจ้าของบ้านก็เริ่มต้นว่า จากรุงฯ เขาคงไม่เป็นไรกระมัง เพราะเขาประเบรียวมาก คงเอาตัวรอด และเขามีความฉลาดไหวพริบว่องไวเสียด้วย แม้ว่าการพูดของเขาเป็นการปลอบใจข้าพเจ้า แต่ข้าพเจ้ายังอดใจหายใจคว่ำไม่ได้ กำลังคิดต่อไปว่าจะไปตามหาเขาที่ใด จึงได้รับคำบอกเล่าจากเจ้าของบ้านต่อไปว่า "จากรุงฯ เขาออกจากหอไปก่อนวันเกิดเหตุ แล้วไม่กลับมาเลย คงมีภาวะภายในธรรมศาสตร์กระมัง" แต่จะติดตามไปดูก็ไม่ได้ เพราะทหารได้ปิดธรรมศาสตร์ห้ามมิให้ใครเข้าออกเลย เพราะเขากำลังกวาดล้าง และค้นหาอาวุธ และหนังสือพิมพ์ลงข่าวว่าเป็นขุมกำลังสะสมอาวุธไว้มากมาย ข้าพเจ้าก็มีดีเหมือนแปดด้าน พอเด็กหนังสือพิมพ์หอบหนังสือพิมพ์มาหอบเบื้อเรือ ข้าพเจ้ารีบซื้อจะ

ก็ฉบับนับไม่ถ้วน แต่เอาทุกฉบับที่เขาเอามา แล้วเปิดดูแต่ข่าวนักศึกษาที่บาดเจ็บกระจายอยู่โรงพยาบาลต่าง ๆ อ่านพลาถกวางนาพลาถกอย่าให้มีชื่อลูกจากรุงฯอยู่เลย เมื่ออ่านจบทุกฉบับ เจ้าของบ้านก็พูดว่า ไม่ต้องอ่านรายชื่อหรอก เพราะท่านให้เด็กในหอพักตระเวนไปดูตามโรงพยาบาลต่าง ๆ ที่มีนักศึกษาได้รับบาดเจ็บ ไม่มีลูกจากรุงฯเลย

ลูกคิดว่าเมื่อไม่มีในโรงพยาบาล แล้วข้าพเจ้าจะไปหาลูกที่ไหนละ แต่นึกขึ้นว่า จะต้องไปปรึกษากับน้องชาย ซึ่งเป็นหลานของภรรยา รับราชการเป็นนายเรือโทบ้านอยู่บางแค เผื่อจะมีอะไรดี ๆ บ้าง จึงตัดสินใจแล้วรีบยกมือไหว้เจ้าของบ้าน ทันใดนั้นคุณลุงเจ้าของบ้านบอกว่าเอาอย่างนี้ซึ่งบางที่หลานชายจากรุงฯอาจจะติดไปอยู่ในที่คุมขังตามกลุ่มต่าง ๆ เพราะวันนี้เวลา ๙.๓๐ น. เขาจะประกาศรายชื่อที่สถานีตำรวจขนส่งนครบาลกับที่พญาไท ลองไปดูรายชื่อเสียก่อน ไม่ต้องรอข่าวหนังสือพิมพ์ ข้าพเจ้านึกขึ้นได้ทันทีหันมองนาฬิกาก็เพิ่ง ๘.๒๐ น. กว่าจะไปถึงที่ประกาศรายชื่อคงจะพอดี หรือสายนิดหน่อยเมื่อรำลาคคุณลุงเสร็จจึงขับรถแท๊กซี่ไปสถานีตำรวจขนส่งนครบาล เมื่อไปถึง ที่ไหนได้ นึกว่าเราจะได้ไปถึงก่อนคนอื่น ๆ แต่ที่ป้ายประกาศมีพ่อแม่ญาตินักศึกษาอื่นออกกันเป็นปึกใหญ่แล้ว มีคนอาสาขึ้นอ่านรายชื่อที่ปิดกับกำแพงวัดให้อย่างดัง ๆ ข้าพเจ้าก็รีบแทรกเข้าไปใกล้ ๆ เผื่อว่าจะดูรายชื่อที่เขาอ่านผ่านไปแล้ว จะได้ละเอียดยิ่งขึ้น ดูตั้งแต่แผ่นที่ ๑-๒-๓ จนถึงแผ่นที่ ๘ แล้วก็ไม่มีรายชื่อลูกจากรุงฯอยู่เลย พอถึงแผ่นที่ ๙ เห็นรายชื่อหลานคนหนึ่งเข้า เขาคือ สุพจน์ อนุภักดิ์ หมายเลข ๑๑๔ สถานที่กักขังคือ โรงเรียนพลตำรวจนครปฐม รีบเอากระดาษมาจดเลขที่เสร็จแล้วก็ดูและฟังรายชื่อที่เขาอ่านอยู่ คนอ่านต้องผลัดเปลี่ยนกันอ่าน เพราะแดดก็เริ่มร้อนจัด และอากาศของคนหนาแน่นเช่นนั้น บางคนถึงกับเป็นลมก็มี ญาติของนักศึกษาบางคนเป็นคนท้องแก่บ้าง เป็นคนแก่บ้าง และมีหน้าซ้ำบางคนพาเด็ก ๆ ซึ่งยังเล็ก ๆ ติดตัวไป เด็กเหล่านั้นยืนตากแดดจนหน้าแดงก่ำ นัยน์ตาของทุกคนบอกถึงความทุกข์ยากอย่างแสนสาหัส คนที่พบรายชื่อลูกของตนต่างก็ตอกตีใจส่วนผู้ที่ไม่พบก็เสียใจและบ่นพึมพำ และบางคนก็ตรงออกด้วยความเหนื่อยใจเต็มประดาเมื่อจบรายชื่อประมาณ ๓,๐๐๐ คนเศษ ไม่มีชื่อลูกสุดที่รักของข้าพเจ้าเลย รีบขับรถกลับย้อนไปที่หอพักอีกครั้ง เพื่อจะจัดประตูเข้าไปดูในห้องนอนว่าลูกจะเขียนจดหมายหรือบันทึกอะไรบ้าง

เมื่อถึงหอพักประมาณเที่ยงวันเศษ คุณลุงเจ้าของหอพักก็แสนจะเป็นห่วงถามขึ้นว่า ได้ผลประการใดบ้าง ข้าพเจ้าก็บอกไปว่าไม่มีรายชื่อของลูกหรือลูก สองของหอพัก เมื่อถึงประตู กุญแจที่ใส่ไว้ก็เป็นกุญแจกล แต่จำได้ว่าเมื่อวันก่อนที่มาเยี่ยม ลูกเคยบอกได้ไว้ให้ จำได้เพียงเลข ๒ แถวบน ส่วนแถวล่างลืมเสียแล้ว ลองหันตัวเลขตามไค้ดสองแถวแรก แล้วก็หัวแถวที่สามไปเรื่อย ๆ บังเอิญลูกกุญแจก็หลุดออกมา โล้งออกไปที่ รีบเข้าไปดูในห้อง เห็นผ้าผ่อนของลูกที่ใส่แล้วยังไม่ได้ซัก แขนงไ้ที่ราว และที่นอนปูผ้าคลุมอย่างเรียบร้อย บนโต๊ะหนังสือมีหนังสือก็มีหนังสือปากกา และเครื่องใช้ทุกอย่างอย่างอยู่ครบครัน ค้นดูจดหมายก็ได้พบเพียงแค่ซองเปล่า แต่จำหน้าซองถึงข้าพเจ้าอยู่ ๑ ซอง แต่ในซองจดหมายไม่มีจดหมายอยู่เลย ส่วนเอกสารต่าง ๆ ของเขาหลายชิ้นอยู่ในย่ามที่ใส่อยู่เป็นประจำ ข้าพเจ้ารีบคว้าขึ้นมาดูจนเกลื่อนทุกชิ้นก็ไม่มีร่องรอยทิ้งไว้เลย รีบดับบันทึก ข้างในสมุดบันทึกเล่มเล็ก ๆ เห็นข้อความตอนหนึ่งไม่ลงวันที่ จะบันทึกไว้เมื่อไหร่ก็ไม่ทราบ แต่มันเข้ากับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นพอดี จำได้ว่าในบันทึกนั้นเขาได้บรรยายไว้ว่า

“เขาราดปืนใส่เราผู้รักชาติ รักประชาธิปไตย จนล้มลุกคลุกคลานอย่างไร้ความปราณี เลือดของเพื่อนที่หยดลงพื้นดิน จะไม่มีวันสูญหาย เพื่อนเอ๋ย เราอยู่หลังจะพยายาม แก่ແค้นแทนเพื่อนให้จงได้”

ซึ่งข้าพเจ้าคิดว่าบันทึกนี้จะต้องเขียนภายหลังเหตุการณ์ ลูกคงกลับหอพักครั้งหนึ่งแล้วรวบรวมเสื้อผ้าที่จำเป็นรีบหนีไปโดยไม่ให้ใครได้พบหน้า เมื่อค้นหาหลักฐานอื่น ๆ ไม่พบแล้ว ก็รีบใส่กุญแจและฝากสิ่งของไว้กับเจ้าของหอพัก ทั้ง ๆ ที่คุณลุงต้องการให้พักอยู่ที่นั่นชั่วคราว แต่ข้าพเจ้าไม่อาจจะพักนอนในห้องของลูกได้ เพราะไม่สามารถทำจิตใจให้สงบได้ ต้องเห็นเสื้อผ้าและของใช้แล้วนึกถึงภาพลูกขณะที่ไม่มีเรื่องราว พ่อเคยมาอยู่หลับนอนอย่างมีความสุข แต่เหตุการณ์เรื่องนี้เกิดขึ้นพ่อจะมีความสุขได้อย่างไร จึงรีบขับรถไปหาน้องชายที่บ้านบางแค ถึงบ้านบางแคในตอนบ่าย และพบน้องชายแล้วระบายความในใจให้น้องฟัง และน้องชายก็เล่าเรื่องราวทั้งหมดให้ฟังอีกตลบทหนึ่ง เพราะเขาอยู่ที่กรมอุทการเรือและเห็นเหตุการณ์โดยตลอด ขณะที่น้องชายเล่าให้ฟัง จิตใจของข้าพเจ้ากระวนกระวายจนบอกไม่ถูก ทั้งเสียใจและทุกข์ระทม คิดถึงลูก คิดถึงแม่ของลูกจะเผ้าคอยอยู่ทางบ้านซึ่งมีความทุกข์ใจยิ่งกว่าข้าพเจ้าเสียอีก เพราะข้าพเจ้าทราบอย่างชัดเจน

ว่า ลูกผู้ชายคนแรกนี้เป็นลูกหัวแก้วหัวแหวนของแม่ และแม่มีความภูมิใจอย่างยิ่งที่ลูกสอบเข้ามหาวิทยาลัยได้ เมื่อมากลับกลายเป็นอื่นไปเช่นนี้ เสมือนหนึ่งใครกระชากดวงใจให้หลุดไปจากอกนั่นเอง

ข้าพเจ้าบอกน้องชายว่าจะออกข้างนอกประตูเดียวเดียวกลับมาจะค้างคืนที่นี้เอง ความจริงข้าพเจ้าต้องการออกไปหาสุราดื่มเพื่อระงับความทุกข์ เพื่อว่าจะมีความสุขและเพลิดเพลินไปสักชั่วขณะเท่านั้น เมื่อออกไปถึงหน้าตลาดก็รีบไปที่ไปรษณีย์ ส่งโทรเลขถึงบ้านฉบับหนึ่งบอกให้แม่ของลูกทราบว่า ยังไม่พบลูกชาย จะกลับบ้านในวันที่ ๑๐ ตุลาคมเสร็จแล้วรีบกลับบ้าน พร้อมกับแวะดื่มเหล้าเสียหน่อย เหลือจากดื่มก่อนขวิดรีบห่อกระดาษหีบรักแร้แล้วพากลับบ้าน และดูเหมือนคืนนั้นน้องชายก็พยายามเอาใจข้าพเจ้าจัดอาหารให้รับประทานเป็นอย่างดี และซื้อเหล้ามาให้ทานอีก ๑ แบน ทั้ง ๆ ที่เขาก็ไม่ดื่มเหล้าเลย ข้าพเจ้ารู้สึกมีเมามาจนแทบจำสติไม่ได้ ไม่รู้ว่าขึ้นไปนอนชั้นบนได้อย่างไร มีหน้าทำนอนผิดที่นอนเสียด้วย คือไปนอนที่นอนของแม่ยายของน้องชายเสียอีก และใครมายกไปนอนที่ไหนก็จำไม่ได้เลย นี่แหละเขาว่าความเมาจำสติไม่ได้ มันจริง เสียด้วยนอนหลับจนรุ่งเช้า เมื่อตื่นขึ้นมาทบทวนความจำดู แล้วรู้สึกอายเจ้าของบ้านเต็มประตู

เมื่อทานอาหารเช้าเสร็จก็ชวนน้องชายนายเรือโทคนนั้นไปนครปฐม ตั้งใจเพื่อเยี่ยมเยียนหลานภรรยาที่ถูกคุมขังอยู่ โดยนำรถส่วนตัวของน้องชายไป เราออกรถจากบางแคพุ่งตรงไปตามเส้นทางถนนเพชรเกษม คุยกันพลางในรถ ความจริงน้องชายเขาไม่ค่อยเต็มใจในการไปเยี่ยมหลานคนนี้เท่าไรนัก แต่มีความเกรงใจข้าพเจ้าผู้ที่เขานับถือเท่านั้นจึงจำยอมไป เพราะเขาพูดออกมา ข้าพเจ้าอ่านออกว่า เขาไม่พอใจที่พยายามห้ามปรามแล้วหลานคนนั้นไม่เชื่อฟัง อยากให้ติดคุกติดตะรางให้รัฐรเสียสักครั้ง ข้าพเจ้าก็พูดกลาง ๆ ว่า ความคิดเห็นของเด็กสมัยนี้ ยากที่เราผู้ใหญ่ไปคัดค้านหรือขัดขวางได้ อย่างไรก็ตามแต่เป็นเพียงหลานเลย ต่อให้เป็นลูกของเราเองก็เถอะ มันแสนจะลำบาก แต่เมื่อถูกเข้าแล้วจำเป็นจะต้องช่วยเหลือต่อไป พ่อแม่ใครก็ยอมรักลูกเป็นธรรมดา แม้ว่าลูกจะผิดชอบชั่วดีก็ตัดไม้ขาด ขณะรถยนต์วิ่งมาถึงสวนสามพรานซึ่งใกล้นครปฐมเกิดอุบัติเหตุสายพานหลุด ต้องหยุดข้างถนนทำการเปลี่ยนสายพานใหม่ บังเอิญสายพานชำร่วยติดรถมาหนึ่งสาย แต่เครื่องมือเปลี่ยนขีไม่มี ดูเหมือนมีประจำตายอยู่หนึ่งอันเท่านั้น เรา

พยายามเปลี่ยนและแก้ไขขณะร้อนแดดจนเหงื่อไหลไคลย้อย ประมาณครึ่งชั่วโมง น้องชายบ่นอยู่เรื่อย ตั้งแต่ขับรถมาไม่เคยเป็นอย่างนี้สักที ข้าพเจ้าพยายามปลอบใจอยู่ข้าง ๆ อย่าวาแต่รถเลย คนเราถึงเวลาจะเสียหายก็ไม่คาดคิดเหมือนกัน เป็นธรรมดาของโลก

เมื่อเปลี่ยนสายพานเสร็จรีบขับไปถึงโรงเรียนพลตำรวจ รถจอดที่หน้าประตู ขณะนั้นพ่อแม่ญาติของนักศึกษาอื่นออกกันแถวยาวยื้อ เพราะการเข้าไปเยี่ยมจะต้องเข้าคิวไปแจ้งชื่อเสียก่อน และมีเพียงประตูเดียว คนเป็นร้อยเป็นพันคนต้องยืนรอกกลางแดด คนแก่ คนหญิงและเด็กเล็ก ๆ ที่ติดตามไปก็ต้องยืนตากแดด เจ้าหน้าที่ตำรวจเขาไม่ผ่อนปรนประการใด กว่าจะได้ลงชื่อคนหนึ่งประมาณห้าหรือสิบนาที เจ้าหน้าที่บอกว่าวันนี้จะเยี่ยมได้ประมาณ ๒๐ คนเท่านั้น และจะหมดเวลาแล้ว ต้องมาดูตอนบ่ายสองโมงอีกครั้งหนึ่ง ข้าพเจ้าอยู่กลางแถว คิดว่าคงไม่ถึงเราแน่ ๆ ทำอย่างไรจะได้เยี่ยมหลานละ เพราะที่ต้องเยี่ยมด้วยตนเอง จะได้ไถ่ถามถึงลูกชายจากรุงฯ เพราะหลานคนนี้อยู่ด้วยกันแน่นอน เจ้าหน้าที่เขามองพ่อแม่ของนักศึกษาว่าเป็นพวกของผู้ก่อการร้ายทั้งนั้น ไม่คิดว่าพ่อของลูกบางคนทำงานราชการเป็นถึงนายอำเภอ ผู้ว่าราชการจังหวัด และครู หรือตำแหน่งอื่น ๆ อีกอีกก็เพราะคิดว่าการที่มีความสามารถสูญเสียให้ลูกจำเรียนถึงชั้นมหาวิทยาลัยนั้น ต้องมีความสามารถเอาการทีเดียว ข้าพเจ้าน้อยใจหลายประการ น้อยใจในความไม่เข้าใจของคนไทยด้วยกัน น้อยใจว่าในเมื่อผู้ใดมีอำนาจอย่างใดก็ใช้อำนาจนั้นจนเกินขอบเขตการแสดงออกของเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้น้อย ประหนึ่งว่าขณะนั้นเขาเป็นผู้มีอำนาจอธิปไตยจะทำอย่างไร จะพูดจะทำอย่างไรเป็นเอกสิทธิ์ทุกประการ ไม่นึกว่าคำพูดและการกระทำนั้นจะเป็นการทิ่มตำเข้าขั้วหัวใจของใครสักเพียงใด ข้าพเจ้ายังไต่ยินเสียงซู่ตะคอกว่า “ไม่ต้องแข่งกัน พวกเอ็งเป็นพ่อแม่ของพวกจลาจล ผู้ก่อการร้ายทั้งนั้น ไม่สอนลูกสอนหลานสมน้ำหน้าใจละ” โอ้! คำพูดเช่นนี้ไม่ได้นึกเลยว่าผู้พูดเคยได้รำเรียนมา และเป็นที่รักของพ่อแม่เช่นเดียวกัน ถ้าใครเขาไปว่าพ่อแม่ของผู้พูดเช่นนี้จะเจ็บแสบขนาดไหน

ข้าพเจ้ายืนอยู่ ๒ ชั่วโมงเศษ เห็นท่าว่าจะไม่ได้เข้าเยี่ยมแล้ว จึงเดินตรงไปหาเจ้าหน้าที่ตำรวจ พร้อมกับพนมมือไหว้ แล้วพูดว่า คุณตำรวจครับ กระผมขอความกรุณาช่วยนำจดหมายฉบับนี้ ให้กับนักโทษจลาจลหมายเลข ๑๑๔ กอร้อยที่ ๕ ได้ไหมครับ เพราะผมจะต้องรีบกลับ วันนี้เห็นจะเยี่ยมไม่ทันแล้วครับ เจ้าหน้าที่ตำรวจคนนั้น

ดูท่าทางเป็นคนดีและไม่เบ่ง สุภาพเรียบร้อย เขาบอกว่า ไม่เป็นไรลุง ผมจะจัดการให้ ข้าพเจ้านึกถึงเจ้าหน้าที่ตำรวจคนนั้นมาก ถ้าเจ้าหน้าที่เป็นอย่างนี้ทุกคนหรือเป็นส่วนมาก จะทำให้ตำรวจกับประชาชนเป็นมิตรกันดี

ในจดหมายฉบับนั้นข้าพเจ้าเขียนสั้น ข้อความว่า “แจ้งหลานรัก นำมาเยี่ยม เข้าไม่ได้ ต้องกลับบ้าน จะมาใหม่ ขอให้หลานอย่าคิดอะไรให้มาก จากนี้” แล้วลงชื่อข้าพเจ้า หลานชายคนนี้เขามีชื่อเล่นๆที่บ้านว่า “แจ้ง” ความจริงเขาชื่อ สุพจน์ อนุภักดี ส่งจดหมายเสร็จแล้วรีบออกจากคิว แล้วเดินย้อนกลับ กว่าจะออกถึงประตูนอกกินเวลาตั้งหลายนาที เพราะคนยืนรอและอัดแน่นเข้ามาทุกที ที่ไม่สามารถทนร้อนได้ก็เป็นลมไปก็มี ต้องพุงกายหามไปปฐมพยาบาลก็มี และข้าพเจ้าทราบจากพ่อแม่ของนักศึกษาว่าบางคนต้องนอนเฝ้าที่ประตูนั้นเอง เพราะในวันรุ่งขึ้นกลัวจะไม่ได้ยื่นเข้าคิว บางคนมาสามวันแล้วยังไม่ได้เยี่ยมลูกเลย อนิจจา! พ่อแม่ของลูกที่แสนจะทรมาณร่างกาย มันเป็นการสมน้ำหน้าของคนที่ยังไม่มีลูก หรือมีลูกแต่ไม่ถูกจับกุมคุมขัง ความจริงเหตุการณ์เช่นนี้จะถูกเข้ากับคนในเวลาใดก็ได้ ซึ่งสุภาชีวิตเขาเขียนไว้ว่า ไม่ล้มข้ามได้ แต่คนล้มอย่าเพิ่งข้าม

เมื่อออกมาถึงรถยนต์ก็บอกน้องชายว่าให้น้องชายนำรถกลับบ้านแต่คนเดียว ข้าพเจ้าได้ขับรถไปกรุงเทพฯ-หาดใหญ่ที่สถานีนครปฐม ถึงสุราษฎร์ธานีตอนเช้าเวลา ๗.๐๐ น. ขณะนั่งในรถไฟนั้นไม่มีเวลาใดที่จะอดคิดถึงลูกไม่ได้ เห็นเด็กกรู่นราวคราวเดียวกันยิ่งทำให้คิดถึงมากขึ้น นึกถึงสภาพที่ลูกเคยกลับบ้านพร้อมกันกับพ่อ ดูเหมือนจะมีความสุขใจอย่างยิ่ง ถ้าเห็นลูกซื้อของกินบนรถ แมตตนเองไม่ได้กินก็รู้สึกอึดในใจอยู่เสมอ ถึงสถานีสุราษฎร์ก็แวะลงจบบรรณดเข้าตัวเมืองตลาดบ้านดอนเพราะลูกสามคนพักอยู่ที่บ้านของลูกที่โรงเรียนการช่าง เมื่อถึงบ้านพักได้พบลูก ๆ กำลังนั่งอยู่ในห้องกับแม่และลูกคนเล็ก พอเห็นหน้าแม่ของลูก และลูก ๆ อดจะน้ำตาคลอเบ้าทีเดียว พูดได้คำเดียวว่าไม่พบลูกจากรุงฯเท่านั้น แม่และน้อง ๆ ต่างน้ำตาไหล ไต่ยินแต่เสียงแม่พูดกับลูก พลาญลูบหลังลูกแหวนและลูกแจ แล้วดึงมากอดไว้ แล้วสั่งเสียอะไรต่าง ๆ นา ๆ ในทำนองอย่าให้ลูกทั้งสี่คนเป็นไปอย่างพี่ชายอีก เท่าที่การสูญเสียลูกชายไปนี้แสนจะอาลัยเป็นที่สุด น้ำตาของข้าพเจ้าดูกลับไหลท่วมหัวใจจนเต็มปรี

นั่งคุยกันระหว่างพ่อแม่และลูก ๆ แล้ว เห็นจะต้องกลับบ้านที่พระแสง ลูกแจ

สงสารแม่เป็นกำลัง และบอกแม่ว่า เขาไม่สามารถจะเรียนที่โรงเรียนสุราษฎร์ธานีของลับไปเรียนโรงเรียนพระแสงวิทยา เพราะอยากอยู่กับแม่ อยากอยู่ร่วมกับพ่อ สงสารแม่มาก ข้าพเจ้าก็ไม่คัดค้านประการใด เขาก็เตรียมผ้าผ่อนและเครื่องเรียนได้กลับบ้านพร้อมกัน ส่วนลูกสาวและลูกแหวนยังคงเรียนอยู่ที่เดิม ข้าพเจ้าได้แต่ปลอบใจลูก ๆ ว่า ตั้งใจเรียนเถิดลูก ไม่ต้องเป็นห่วงอะไรให้มากมาย จะเสียการเรียน เราได้จ้บรยนต์จากบ้านจนถึงพระแสงในวันนั้น พอถึงพระแสง ไปรษณีย์ก็นำโทรเลขไปให้ เป็นโทรเลขที่ข้าพเจ้าโทรจากกรุงเทพ นั้นเอง ทั้ง ๆ ที่รู้ว่าเป็นโทรเลขของตนเอง แต่ใจหนึ่งยังคิดว่า เป็นโทรเลขของลูกกระมัง จึงรีบคลี่ดู เห็นข้อความที่ตนโทรมาก็รีบเก็บไว้ทันที เพื่อนบ้านญาติพี่น้องก็มาห้อมล้อมได้ถามถึงเรื่องลูกทั้งนั้น ข้าพเจ้าก็ได้เล่าให้ฟังตามที่ประสบเหตุการณ์มา ดูเขาเหล่านั้นสงสารข้าพเจ้ากับแม่ของลูกเป็นกำลัง โดยเฉพาะคุณพ่อคุณแม่ของข้าพเจ้าก็นั่งเฝ้าให้กำลังใจแก่ข้าพเจ้าและแม่ของลูกเกือบทั้งวันทั้งคืน เราพูดอะไรไม่ถูก คิดอะไรไม่ออกไม่รู้จะทำประการใด

พอตอนบ่ายวันนั้น พี่สาวซึ่งเป็นแม่ของสุพจน์ก็มาที่บ้าน เขาเป็นห่วงทั้งลูกทั้งหลายของเขา ได้ไต่ถามพอรู้ว่าลูกของเขาถูกคุมขังอยู่ ส่วนหลานไม่รู้หายไปไหน ก็มีความทุกข์ใจเช่นเดียวกับข้าพเจ้า ข้าพเจ้าก็บอกว่า คิดอ่านเรื่องประกันให้สุพจน์ออกมาก่อนเถิด เพราะสุพจน์คงลำบากแน่ที่ถูกคุมขัง เพราะได้ข่าวจากเพื่อน ๆ ที่ได้ประกันตัวออกมาว่า ถูกเจ้าหน้าที่ซ้อมอย่างทารุณ ยิ่งถ้าเป็นนักศึกษารัฐศาสตร์ยิ่งถูกซ้อมขนาดหนัก บางคนถึงกับเป็นโรคจิตไปเลยก็มี แม้ว่าเป็นเพียงแต่ข่าว จะเท็จจริงอย่างไรไม่ประจักษ์ แต่ก็อดสงสารหลานชายไม่ได้ แต่การที่จะประกันตัวออกมานั้น หนังสือพิมพ์ก็ลงข่าวให้ญาติของนักศึกษาที่ถูกกักขังอยู่นำหลักทรัพย์ หรือเงินสดไปประกันรายละเอียดสามหมื่นบาท เมื่อคิดกันเสร็จจะหว่างญาติ ๆ ของข้าพเจ้า ต่างให้ความเป็นกันและกัน เพราะเราจะหาเงินสดจำนวนสามหมื่นบาทเพียงคนสองคนนั้นหาไม่ได้ จึงรวบรวมเงินสดที่ดินและน.ส.สามได้จำนวนสามแปลงเป็นที่สวนของข้าพเจ้าแล้วกำหนดจะเดินทางเข้ากรุงเทพฯต่อไป

ข้าพเจ้าไหนต้องไปปฏิบัติราชการที่อำเภอ จะต้องส่งใบลา เมื่อผู้บังคับบัญชาอนุญาตแล้ว ก็รีบเดินทางเข้ากรุงเทพฯอีกเป็นครั้งที่สอง ความจริงข้าพเจ้าเฝ้าการนั่งรถไประยะทางไกลเป็นวัน ๆ คืน ๆ แต่เป็นการจำเป็นจึงไม่รู้สึกรำเหนืออะไร ถึง

กรุงเทพฯจ้บรยนต์แท้ก็ไปที่หอพักลูกอีก นึกว่าเป็นเวลาหลายวันแล้ว จะมีข่าวดีบหน้าประการใดบ้าง แต่เมื่อลุงเจ้าของหอพักตอบว่ายังไม่ได้รับข่าวอะไรเลย ข้าพเจ้าได้แต่เหลือบมองหน้าต่างห้องนอนของลูก แล้วเวลาเจ้าของบ้านตรงไปที่โรงพักชนะสงคราม เพื่อทำเรื่องราวประกันตัวหลานชายทางโรงพักชนะสงครามบอกให้ไปยื่นประกันที่โรงพักพญาไท เราจะไปไหนก็พบปะพ่อแม่ ญาติของนักศึกษาที่เกี่ยวกับขวัจไขว่ เพื่อขอประกันลูกหลานกันทั้งนั้น ข้าพเจ้าไปหาเจ้าหน้าที่ตำรวจจะขอประกันตัว แต่เจ้าหน้าที่บอกว่าวันนี้หมดเขตการประกันตัวแล้ว เมื่อคืนเขาทำกันตลอดเกือบรุ่งเพราะเป็นวันสุดท้ายของเจ้าหน้าที่ตำรวจ และในวันสุดท้ายนี้ เขาเรียกเงินสดประกันรายละเอียดหนึ่งหมื่นบาทเท่านั้น ข้าพเจ้าใจหายวาบ รู้สึกว่าเป็นการผิดหวังเสียทั้งนั้น และตำรวจ บอกว่าคุณลองไปที่ศาลอาญาขอประกันตัวที่นั่นได้

ขณะข้าพเจ้าและมีญาติของนักศึกษาอยู่จังหวัดตรังสามสี่คน ซึ่งเขาก็ไปประกันทางตำรวจไม่ทันเหมือนกัน จึงจ้บรยนต์รวมกันไปศาลอาญา เราไปถึงศาลในเวลาเกือบสี่โมงเช้า สำหรับญาติและคนอื่น ๆ เขามีหลักฐานสมบูรณ์ แต่ข้าพเจ้าลี จ่าศาลบอกว่าโฉนดและนศ.๓ นอกเขตเทศบาล ทางศาลไม่รับเป็นหลักทรัพย์ประกันได้ คราวนี้เราจะทำอย่างไรละ จะวิ่งไปหาเงินทองจากใครที่ไหนได้ เพราะระยะทางจากกรุงเทพฯกับสุราษฎร์ธานี ตั้งหลายร้อยกิโลเมตร แต่อย่างไรก็พยายามลองดู โดยขอคำร้องประกันมาเขียนเพื่อให้ทางศาลสั่ง เพื่อขอคดีจะได้ประกัน พอเขาให้คำร้องแล้ว ทางศาลอาญาแนะนำว่าให้นำไปให้ผู้ต้องหาเซ็นชื่อเสียก่อน จึงนำกลับมายื่นได้ ข้าพเจ้าและพ่อแม่นักศึกษาจังหวัดตรังรวม ๕ คน จ้บรยนต์ จากกรุงเทพฯมุ่งหน้าไปนครปฐมอีกครั้ง ข้าพเจ้าคิดว่าถึงไม่ได้ประกันแต่ก็ยังจะได้เยี่ยมหลานสักครั้ง จะได้พบปะและไต่ถามเรื่องราวให้พอคลายความเศร้าสลดบ้าง

ถึงนครปฐมเวลาเที่ยงวัน ผู้ใจบุญทั้ง ๔ คนจากตรัง ได้ชำระค่ารถยนต์ โดยเขาบอกว่าไม่ต้องออกหรือ ข้าพเจ้ายิ่งนึกขอบบุญขอบคุณในน้ำใจของเขาเสียอย่างมากมาย เสียหายที่ข้าพเจ้าลืมชื่อเขา เพียงแต่ทราบว่าคุณเขาจบมหาวิทยาลัยเชียงใหม่แล้ว กำลังจะเข้าทำงาน แต่ที่ได้เข้าไปในธรรมศาสตร์ในวันเกิดเหตุ นั้นเพราะต้องการไปดูประกาศที่สอบไว้ ในทำนองนั้นเอง ความจริงเขาสี่คนนั้นผู้ต้องหาคือลูกของเขา แต่มีพ่อ แม่ น้องชาย

น้องสาวของผู้ต้องหาเอง ต่างคนต่างรีบร้อนจะนำคำร้องไปให้ผู้ต้องหาเซ็นชื่อ โดยไม่
อยากทานอาหารกลางวันเลย เราไปถึงพบเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ประตู ลงชื่อเสร็จเขาให้นั่ง
พักอยู่ที่ตัวตึกหน้าประตู และนำไปคำร้องไปเอง เราบอกเขาว่ามีข่าวของติดมือมาด้วย
อยากจะเยี่ยมผู้ต้องหาสักครั้ง เมื่ออ้อนวอนอยู่ชั่วครู่เขาก็บอกให้ไปตามเขาไป พวกเรา
เดินตามหลังเขาไปเป็นแถว แล้วเจ้าหน้าที่ตำรวจให้นั่งพักที่ศาลาชั้นในอีกทอดหนึ่ง
ตำรวจเอาคำร้องไปยังกองร้อยที่นักโทษอยู่ ตอนนั้นฝนตกอย่างหนัก เหมือนฟ้าทะเล
เสียงลั่นดังสนั่นวันไหน และลมกระโชกแรง จนในศาลานั้นโยกโคลนไปหมด เราจะหลบ
ตัวไปทางไหนก็ไม่พ้น เป็นอันว่าเราเปียกกันโชก ประเดี๋ยวเดียวหน้าในสนามท่อมเอ๋ดูชาว
โพลนเหมือนท้องนา

พอฝนซาเมื่อดเจ้าหน้าที่ตำรวจกวักมือให้พวกเราไปหยั่งกองร้อย แล้วยืนเข้าแถว
รออยู่ที่ใต้เยี่ยม แล้วเจ้าหน้าที่เรียกชื่อทีละคน เมื่อเรียกชื่อนายสุพจน์ อนุภักดิ์ ญาติมา
เยี่ยม ประเดี๋ยวเดียวสุพจน์ก็โผล่หน้า และกวาดสายตามายังข้าพเจ้า ข้าพเจ้าเกือบยังตัว
ไม่ทันเข้าโอบกอดหลานรัก แต่เจ้าหน้าที่บอกว่าให้อยู่กับที่อย่าเคลื่อนไหวออกจากที่เป็น
อันขาด สุพจน์มานั่งตรงหน้าข้าพเจ้า เราก็รีบส่งคำถามไปอย่างรวดเร็ว เพราะต้องแข่งกับเวลา
เขาตั้งนาฬิกาให้เวลาเพียง ๕ นาทีเท่านั้น ประโยคแรกข้าพเจ้าถามว่าเมื่อแจ้งถูกจับลูก
เกียะอยู่ไหน ลูกเกียะชื่อเล่นที่พ่อเรียกเขาตั้งแต่คลอดมา สุพจน์ตอบว่าก่อนเกิดเหตุที่
เกียะอยู่ในสนามและเมื่อซุลมุนอยู่ได้มาหาเขา และบอกให้สุพจน์ระวังตัวให้ดี แล้วเขาก็ได้

กระโดดวิ่งลงไปสนาม ดูเหมือนวิ่งไปที่ตึกวิทยาศาสตร์* ทันใดนั้นหากกระสุนแล่นมา
ปะทะนักศึกษาล้มระเนระนาด จะเป็นพี่เกียะด้วยหรือไม่ไม่ถนัดนัก เพราะสุพจน์ก็ต้องรีบ
หนี ก็หลบซ่อนภายในตัวตึก พอเสียงปืนเงียบเสียง มีนักศึกษาผู้หญิงคนหนึ่ง เขาไม่รู้จัก
มาบอกเขาและเพื่อน ๆ ว่า “จากรุงขูดึงยิงเสียแล้วที่หน้าตึกวิทยาศาสตร์” ข้าพเจ้าได้ยิน

* ตึกวิทยาศาสตร์ ในที่นี้รักษาความตามต้นฉบับ ซึ่งความจริงไม่มีตึกวิทยาศาสตร์ในมหา
วิทยาลัยธรรมศาสตร์ขณะนั้น ตึกวิทยาศาสตร์ในที่นี้จะหมายถึงตึกนิติศาสตร์-บรรณารักษ์

คำนี้จากปากของหลาน ทำให้หัวใจเกือบหยุดเต้น พยายามประคับประคองหัวใจเอาไว้
แล้วตั้งต้นคำถามใหม่ ลูกเกียะใส่เสื้อผ้าชุดไหน สุพจน์บอกว่า นุ่งกางเกงขาวาวสีฟ้า
สวมเสื้อสีดำ ข้าพเจ้านึกทบทวนว่าเขามีชุดนี้หรือไม่ เขามีจริง น่าจะเชื่อได้ และถามต่อ
ไปว่าอยู่ในนี้เขาซอมจริงหรือเปล่า สุพจน์มองดูเจ้าหน้าที่แวนหนึ่งแล้วตอบว่า “จริง” ทัน
ใดนั้นเจ้าหน้าที่บอกว่าหมดเวลาเยี่ยมแล้ว ผู้ต้องหาขึ้นห้องได้ ข้าพเจ้าก็เอาข่าวของติด
มือมามอบให้หลานชาย ดูเหมือนหลานชายยังขึ้นไม่ถึงชั้นบน เจ้าหน้าที่ตำรวจสั่งว่า
เตรียมตัว ระวังอันตราย ให้วิ่งหาที่หลบโดยเร็ว เราไม่รู้ว่าจะอะไรเป็นอะไร เห็นตำรวจวิ่งวุ่น
คนหลายคนต่างวิ่งหาที่หลบกำบัง ข้าพเจ้าเองก็วิ่งตามเขาไปกลางสนาม ไปนั่งอยู่ที่ศาลา
จะออกภายนอกก็มีได้ เพราะตำรวจปิดประตูเสียแล้ว เราต่างดูตากัน ญาติบางคนได้วิ่ง
ออกประตูไป แต่ที่ออกไม่ทันก็มี พวกข้าพเจ้าสี่ห้าคนที่เยี่ยมอยู่หลังสุด เรารออยู่เพราะ
จะรีบออกไปโดยไม่ได้คำร้องกลับก็ไม่ได้ ซึ่งระยะหนึ่งตำรวจก็เอาคำร้องมาคืนให้พวกเรา
เห็นผู้ต้องหาเซ็นชื่อเสร็จเรียบร้อยก็ถือโอกาสถามตำรวจว่า อะไรเกิดขึ้นที่เขาสั่งให้พวก
เราวิ่งกัน เขาบอกว่า ทางกรุงเทพฯ เขาวิหยาว่าว่ามีรถนักศึกษาพร้อมอาวุธคันหนึ่งมุ่ง
หน้าเข้าสู่จังหวัดนครปฐม คาดว่าจะมาแย่งผู้ต้องหากระมัง เราก็ดูใจออกจกหัวห้อง แล้ว
ขอร้องตำรวจให้เปิดประตูให้เราออกกัน วันนั้นมีแต่เรื่องแปลก ๆ เกือบตลอดวัน เราจับรถ
ยนต์จากนครปฐมเข้ากรุงเทพฯ ตอนพลบค่ำพอดี ข้าพเจ้าก็แวะลงที่บ้านบางแค พักบ้าน
น้องชายอีก ๑ คืน

รุ่งเช้าก็รีบไปที่ศาลาอาญา เพื่อเอาคำร้องไปให้เขาพิจารณา เมื่อคำร้องถูกเจ้า
หน้าที่ส่งขึ้นไปชั้นบน เรายืนคอยอยู่พักใหญ่ ชี้เกียะยืนคอยก็เตร้านั่งร้านขายอาหารที่
หน้าตัวตึก กินอาหารเช้าเสียที เมื่อเสร็จกินอาหารชนิดข้าวราดแกงแล้วก็รีบไปหาเจ้าหน้าที่
เจ้าหน้าที่บอกว่าของคุณศาลาไม่อนุญาต เพราะหลักทรัพย์ไม่สมบูรณ์ถูกต้อง จะต้องนำ
เงินสดมาประกัน โฉนดนอกเขตเทศบาลยังไม่ได้ประเมินราคาจากเจ้าหน้าที่ที่ดินด้วย
เป็นอันว่าหมดหวังโดยสิ้นเชิง ข้าพเจ้าก็ออกเดินคอตกมาหน้าศาลาอาญา เห็นผู้คนบน
สนามหลวงยืนกันเป็นหมู่ ๆ ต่างชี้มือชี้ไม้ทำท่าเหมือนมีอะไร ข้าพเจ้าก็อยากรู้เรื่องราวก็
แอบ ไปที่คนหอยมนั้น ก็ได้ความว่าญาตินักศึกษามาดูที่นักศึกษาถูกเผาทั้งเป็นยังเป็น
รอยไหม้อยู่ริม ๆ กับที่นางธรณีบิดผมมวยนั้น ข้าพเจ้าไม่สามารถยืนดูได้ เพราะหัวใจมัน

แสนจะแปลบแปลบเสียกระไร พยายามเดินก้มหน้าไม่พุดจากกับใคร แต่อดเหลียวมองไปที่ธรรมศาสตร์ไม่ได้ เห็นทหารยืนอยู่บนหอคอยกระโจมสูงมือถือปืน และประตูธรรมศาสตร์ถูกปิดตายไม่ให้คนเข้าออกเลยอดคิดถึงภาพลูกที่เดินเล่นและเล่าเรียนอยู่ก่อนเหตุการณ์ไม่ได้ เพราะข้าพเจ้าเคยเข้าไปหาลูกที่ในธรรมศาสตร์หลายครั้ง ข้าพเจ้าพูดในใจว่า ตั้งแต่บัดนี้ต่อไปข้าพเจ้าไม่มีโอกาสไปดูเจ้าเสียแล้วสถาบันอันเป็นที่รักของลูกและอันเป็นที่หวังสุดท้ายของบิดามารดาทุกคน เจ้าธรรมศาสตร์ยืนถมิ่งทั้งเหมือนจะบอกให้ข้าพเจ้าทราบว่าเขาเองก็อาการร่อแร่เต็มทนแล้ว ดูเป็นแผลรอยกระสุนแทบจะยืนอยู่ไม่ได้

เมื่อหมดหวังใด ๆ แล้ว ข้าพเจ้าก็รีบกลับบ้านอีกครั้งหนึ่ง แต่ก่อนกลับบ้านทางได้อยากไปเยี่ยมเจ้าของหอพักเสียก่อน เพื่อฝากฝังสิ่งของอันมีค่าของลูกไว้กับเจ้าของหอพัก คุณลุงเจ้าของหอพักใจดี บอกว่าไม่เป็นไร จะรักษาไว้ให้มิให้เสียหาย ข้าพเจ้านึกขอบบุญขอบคุณคุณลุงและคุณป้าเป็นอย่างยิ่ง ก็จับรถไฟจากกรุงเทพฯ ถึงสถานีบ้านลืออีกครึ่งหนึ่งถึงบ้านเกือบเวลา ๙.๐๐ น. เมื่อพบหน้าแม่ของลูกและพี่ล้วน ญาติ ๆ ไปรอฟังข่าวอยู่หลายคน มีก้านชอบ เลิศไกร ซึ่งเป็นลูกพี่กับแม่ของลูกมานั่งปรึกษาด้วยว่าจะคิดอ่านหาเงินสดไปประกันสุพจน์ต่อไป

ขณะนั้นข้าพเจ้าได้ไปที่อำเภอทราบจากท่านปลัดอำเภอท่านหนึ่ง ได้มากระซิบบว่าลูกชายของข้าพเจ้าได้กลับมาสุราษฎร์แล้ว ชาวกรองจากทางราชการแจ้งว่า นักศึกษาจำนวนหนึ่งประมาณ ๕-๑๐ คน ได้เข้าไปในท้องที่อำเภอบ้านนาสาร โดยเฉพาอย่างยิ่ง จารุพงษ์ ทองสินธุ์ บุตรของข้าพเจ้าคนหนึ่งละ ข้าพเจ้าไม่เชื่อ แต่ท่านจะยังอาสาไปนำหลักฐานวิฤของทางราชการมาให้ดู เมื่อเห็นว่าเป็นข่าวกรองของกอ.รมน. ก็น่าจะเชื่อถือได้ จึงรีบนำข่าวนี้มาเล่าให้แม่ของลูกฟัง แม่ของลูกตื่นตื่น และอยากจะได้ลูกกลับมาเป็นกำลัง จึงให้ข้าพเจ้าไปลองสืบหาที่บ้านนาสารสักครั้ง ข้าพเจ้าทบทวนดูว่าลูกมีเพื่อนฝูงที่เป็นนักศึกษาชื่ออะไรบ้าง นึกขึ้นได้ว่าครั้งหนึ่งเมื่อลูกกลับบ้านได้ร่วมเดินทางโดยรถไฟ เมื่อมาถึงบ้านนาสาร มีเพื่อนของลูกได้ลงจากรถไฟที่สถานี่นี้ และลูกบอกว่าเขาเป็นเพื่อนรักกันมาก และเรียนด้วยกันมาตั้งแต่อยู่โรงเรียนสุราษฎร์ธานี และได้เรียนต่อ ม.ศ.๔-๕ ที่กรุงเทพฯ พร้อมกัน แต่ข้าพเจ้าไม่รู้จักชื่อ จึงสนใจไม่รู้จะไปสอบถามได้อย่างไร ครั้นจะไปสืบพวกฝ่ายปากก็ไม่รู้จักใครเลยเหมือนกัน และมีอ.ส.คนหนึ่งชื่อพระแสง ซึ่งเป็นเพื่อน

ของลูกจารุพงษ์ ตั้งแต่อยู่ชั้นประถมด้วยกันยืนยันว่า เขาไปเที่ยวที่บ้านนาสารเมื่อสี่ห้าวัน ได้พบจารุพงษ์กับนักศึกษาอีก ๕ คนเดินอยู่ในตลาดบ้านนาสาร เขาจำได้แม่นยำ แต่ไม่กล้าเข้าไปทักทาย เพราะเขาเป็นเจ้าของหน้าชื่อ.ส. เกรงว่านักศึกษาเหล่านั้นจะไม่ไว้ใจใจ เมื่อได้รับคำยืนยันเช่นนั้น ข้าพเจ้าก็รีบไปปรึกษากับหลานชายคนหนึ่งให้ไปสืบหาที่บ้านนาสารสักครั้ง ได้ผลประการใดรีบกลับแจ้งให้ทราบด้วย ตกกลางคืนหลานชายคนนั้นรับปากแล้วจับรถเครื่องไปบ้านนาสาร

ทางบ้านนอกจากจะสดับตรับฟังข่าวจากบุคคลแล้ว ยังติดตามข่าวหนังสือพิมพ์รายวันทุกฉบับ ตามข่าวหนังสือพิมพ์มีประกาศปิดมหาวิทยาลัยโดยไม่มีกำหนด เพื่อทำการกวาดล้างนักศึกษาที่หลบซ่อนอยู่ บางที่บอกว่าจับได้สิ้นละ ๓ คน เพราะนักศึกษาหลบซ่อนอยู่ขาดอาหารจึงต้องออกมาให้เจ้าหน้าที่จับกุม และตามข่าวว่า เจ้าหน้าที่กำลังหาที่เก็บอาวุธของนักศึกษา ซึ่งโดยสันนิษฐาน เชื่อว่าอาวุธร้ายแรงบางชนิดต้องฝังไว้ใต้ดินหรือใต้ถุนเรือน จึงมีการขุดค้นเกือบทุกวันก็ไม่พบที่เก็บอาวุธแต่อย่างใด และเจ้าหน้าที่บางส่วนก็ตกลงไปงมดูในแม่น้ำเจ้าพระยาด้านธรรมศาสตร์ เพราะกลัวนักศึกษาจะนำไปทิ้งคลอง แต่ก็งมไม่พบอะไร คงคว้าน้ำเหลวตามเดิม หนังสือพิมพ์ลงข่าวพบปืนยิงเร็วกระบอกหนึ่งซ่อนอยู่ในกอหญ้าบริเวณธรรมศาสตร์ ที่มีการยิงโต้ตอบกันแล้ว น่าจะคิดว่าจะต้องมีอาวุธจับได้มากมายก่ายกอง แต่ในที่สุดข่าวอาวุธร้ายแรงก็มีประปรายไม่สมกับการก่อจลาจลเลย และข่าวนักศึกษาเข้าป่า ออกนอกประเทศ ขึ้นเขาทางภาคตะวันออกเฉียงใต้ไปประเทศลาวกันหนาขึ้น และข่าวนักศึกษาลงทางใต้ก็มาก ทางราชการก็ประกาศทางวิฤกรมประชาสัมพันธ์ ให้ผู้หลงผิดเหล่านั้นเข้ามามอบตัวต่อเจ้าหน้าที่เสีย ทางราชการจะลดหย่อนผ่อนโทษ ส่วนทางด้านผู้ถูกจับกุมในธรรมศาสตร์ที่นำไปกักขังไว้นั้นก็ได้รับการประกันทยอยออกกันเรื่อย ๆ และที่ประกันตัวแล้วบางคนหนีเข้าป่าไปสมทบกับพวกที่หนีในวันเกิดเหตุการณ์อีกหลายคน และในระยะใกล้เคียงกันนี้เอง ทางด้านคอมมิวนิสต์ก็เริ่มมีบทบาทหนักขึ้นโดยการลอบทำร้ายเจ้าหน้าที่และเข้าโจมตีสถานที่ราชการหลายแห่ง โดยเฉพาะได้ลอบยิงเจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ของรัฐบาลหนักขึ้นกว่าก่อน ๆ

หลังจากที่ข้าพเจ้ากลับจากกรุงเทพฯ ครั้งที่สองแล้ว ตามที่ได้ปรึกษากับญาติช่วยกันหาเงินได้สามหมื่นบาท โดยขอหยิบยืมกันในพี่น้องยังขาดเหลืออยู่นิดหน่อยก็พยายาม

ขายสิ่งจำเป็นเอาเงินมาสมทบครบตามจำนวนที่เขาต้องการและมอบให้นายชอบ เลิศไกร นำเงินมากรุงเทพฯ เพื่อให้บุตรเขยนายชอบ เลิศไกรที่อยู่ทางพระโขนงเป็นผู้ค้าประทันต่อไป ข้าพเจ้าคิดว่าผู้ต้องหาตั้งสองสามพันคนแต่ละคนก็ต้องวิ่งเต้นและเที่ยวหาเงินทอง กว่าจะได้มาแทบเลือดตากระเด็น จริงอยู่คนที่มิฐานะดีร่ำรวย เงินสามหมื่นเป็นเรื่องเล็ก แต่ส่วนใหญ่มีความเดือดร้อนและต้องใช้จ่ายจีปาละ เพราะนอกจากเงินประกันแล้ว ยังเป็นค่าใช้จ่ายส่วนตัว ค่ารถค่าราอะไรหลายประการ การที่ลงโทษพ่อแม่เด็กนักเรียนนักศึกษาว่าไม่อบรมบ่มนิสัยเสียแต่ต้นเมื่อปล่อยให้ลูกกระทำผิด แล้วจะร้องไวยวายไม่ได้นั้นเป็นความคิดเห็นเพียงผิวเผินเท่านั้น ถ้ามองลงไปให้ลึกซึ่งจริง ๆ แล้วเป็นไปไม่ได้ที่ผู้ปกครองพ่อแม่ของนักศึกษาที่คอยควบคุมกำชับกำชาลูกของตนอยู่ในกรอบในข่าย เพราะนักศึกษาเป็น คนหนุ่มคนสาว มีความคิดเห็นอิสระและมีระลึกรู้คิดสิ่งผิดชอบชั่วดี กอปรทั้งมีความรู้ กว้างขวางพอสมควร เห็นอะไรต่อมิอะไรในสังคมที่เขาอยู่ และชอบที่จะเปลี่ยนแปลง ภาวะในสังคมให้ดีขึ้น มีหน้าที่ครูบาอาจารย์ได้ชี้แนะและชักนำให้เดินทางไปตามที่ได้ คิดเอาไว้ เมื่อเป็นเช่นนี้จะไปลงโทษพ่อแม่และผู้ปกครองของนักศึกษา ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้อง ในการปกครองน้อยกว่าครู หน้าที่ส่วนใหญ่ก็ส่งเสียเงินทองค่าเล่าเรียนเท่านั้นเอง ข้าพเจ้าคิดว่าถึงผู้ปกครองคนอื่น ๆ ก็คงเหมือน ๆ กัน เมื่อข้าพเจ้าได้มอบเงินจำนวน สามหมื่นไปให้ประกันหลานชายแล้ว หลานชายของข้าพเจ้าที่ได้รับมอบหมายให้ไปสืบหา ลูกจรรยาพงษ์ที่บ้านนาสารกลับมา ซึ่งระยะสองวัน เขาพยายามสืบสาวดู แต่ก็ไม่ใช่ที่แน่ชัดว่าลูกจรรยาพงษ์อยู่ที่ใด เพียงแต่ทราบว่ามีนักศึกษาจำนวนหนึ่งได้เข้าป่าขึ้นไปสมทบกับผู้ ก่อการร้ายตามเชิงเขาแถบบริเวณเทือกเขานาสาร บ้านล่องนั่นเอง

ต่อมาประมาณสามวันทราบว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจจับบรรดพรทุกของเหมืองแร่ได้คนหนึ่ง รถคันนี้ได้มาจอดรับนักศึกษาส่วนหนึ่งที่ส่งจากสถานีรถไฟบ้านล่อง แล้วขึ้นรถยนต์คันที่ จอดรอรับ นำนักศึกษาเข้าไปยังเทือกเขาหน้าตลาดบ้านล่องทางบ้านเหนือคลอง และใน ช่วงนี้ดูเหมือนการปฏิบัติการรอบทำร้ายเจ้าหน้าที่ของฝ่ายผู้ก่อการร้ายยิ่งหนักขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะเขตบ้านเหนือคลอง และอำเภอบ้านล่องก็มีการปะทะกันบ่อยครั้ง สำหรับที่พระ แสง อ.ส.จำนวน ๑๔ คนได้ถูกพกด.ซุ่มดักยิงและเผารถยนต์จนถึงกับเกิดการสูญเสียชีวิต นับเป็นครั้งใหญ่ คือปลัดอำเภอฝ่ายป้องกันหนึ่งคน กับ อ.ส.จำนวน ๑๔ คน ได้ถึงแก่

ความตายที่เกิดเหตุ ยังมีการบาดเจ็บสาหัสอีก ๓-๔ คน นับว่าเป็นข่าวน่าหวาดกลัว จน ในระยะต่อมาทางราชการได้จัดกำลังทหารเข้าป้องกันระงับเหตุภัย ซึ่งทหารได้มาตั้งค่าย อยู่ข้างโรงเรียนมหาธาตุ และหน้าสถานีบ้านล่องและค่ายชั่วคราวที่วัดบ้านล่อง ดูเหมือน ตลาดบ้านล่องเป็นดินแดนอยู่ในสงครามนั่นเอง ทางราชการ นอกจากส่งทหารและอาวุธ เช่นปืนใหญ่มาตั้งแล้ว ยังส่งหน่วยการอบรมประชาชนต่าง ๆ เช่น อบรมเลี้ยงชาวบ้าน และนำดนตรีของทหารมาแสดงในเขตพื้นที่ดังกล่าว จนเกิดการวางระเบิดรถยนต์ของ ทหารที่เขตบ้านล่องไปบ้านคลองฉนวน และที่บริเวณบ้านคลองฉนวนขณะอบรมเลี้ยงชาว บ้าน ทำให้ทหารตำรวจและชาวบ้านได้รับบาดเจ็บและตายหลายคน ในครั้งนั้นรองผู้ว่า ราชการฝ่ายทหารได้ถูกกับระเบิดถึงกับต้องส่งโรงพยาบาลกรุงเทพฯ และเมื่อทำนุทุเลา แล้วได้มีผู้ใหญ่หลายคนเข้าเยี่ยม โดยเมื่อเขาเข้าเยี่ยมถามความคิดเห็นส่วนตัวกับท่าน รองฝ่ายทหารได้รับคำตอบว่าท่านหายแล้ว จะกลับไปพบกับพกด.ที่สุราษฎร์อีกเพราะ มีนัดไว้ พังแล้วรู้สึกที่ท่านรองฝ่ายทหารมีน้ำใจกล้าหาญสมเป็นชายชาติทหาร เราหวัง ว่าท่านหายเป็นปกติจะได้กลับไปปฏิบัติหน้าที่ตามเดิมต่อไป

เมื่อหลานสุพจน์ อนุภักดี ได้ประกันตัวออกจากที่คุมขังเป็นที่เรียบร้อยแล้วก็ได้ เดินทางกลับบ้านไปเยี่ยมข้าพเจ้าและแม่ ญาติพี่น้อง โดยเล่าเหตุการณ์ให้ฟังอย่าง ละเอียดยิ่งครั้งหนึ่ง ข้าพเจ้าก็พยายามอบรมสั่งสอนให้เขาพยายามเล่าเรียนให้จบ อย่า นึกคิดอะไรให้มาก ไม่ต้องนึกว่าเรามีปมด้อย และจะต้องหลบหน้าเพื่อนฝูง เรื่องอย่างนี้มิ ได้เกิดแก่เราเพียงคนเดียว แม้ประชาชนที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องที่เข้าไปขายของ หรือผู้ที่ อยากรู้อยากเห็นว่า นักศึกษาแสดงอะไรเข้าไปชมไปดูยังถูกจับกุมเช่นเดียวกัน ถือเป็น ความผิดก็แล้วกัน จะผิดถูกชั่วดีอยู่ที่เราต่างหาก ถ้าเรามีความบริสุทธิ์ใจและมีความดีเสีย อย่างเดียว คงจะปลอดภัยแน่นอน เมื่อโรงเรียนเปิดเรียน ข้าพเจ้าก็ให้เขากลับไปเรียน ตามเดิมอีก สุพจน์เขาเป็นนักเรียนอยู่ชั้นม.๕ โรงเรียนชานเมืองแถวพระโขนงนั้น หลานสุพจน์ก็ไม่ขัดใจคำสั่งสอนของข้าพเจ้าก็รีบจัดข้าวของกลับไปโรงเรียนในวันกำหนด โรงเรียนเปิดนั่นเอง

ครั้นเวลาล่วงเลยมาพอสมควรแล้ว ข้าพเจ้าได้ปรึกษากับแม่ของลูกว่า ข้าวของ และเครื่องใช้ของลูกที่หอพักควรไปเก็บและคืนหอพักให้เขาจะให้คนอื่นเช่าต่อไป คงไม่มี

หวังที่ลูกจะกลับมาเรียนแล้ว เราสูญเสียทุกสิ่งทุกอย่าง ความหวังอยากเห็นลูกสำเร็จการศึกษาชั้นอุดมศึกษาก็พังทลายลงอย่างสิ้นเชิง มีหน้าขำน้อง ๆ ทั้งสามคนที่กำลังเล่าเรียนอยู่ก็ไม่ค่อยมีใจกับการเรียนเพราะเป็นห่วงพี่ชายที่เคยสุขสบายร่วมกัน ร่วมเล่นหยอกล้อแล้วจู่ ๆ ก็มาหายเงียบไปโดยไม่มีร่องรอยเลย ครั้งใดที่น้อง ๆ เขานั่งถึงพี่ชาย เหมือนมีเข็มที่แหลมเสียบแทงเข้าที่หัวใจข้าพเจ้าทุกครั้ง แต่ข้าพเจ้าพยายามเก็บอารมณ์นั้นไว้ภายในด้วยความชื่นชมระทมทุกข์ ไม่อาจจะบรรยายออกมาเป็นภาษาได้ ข้าพเจ้านึกว่านี่เราร้องไห้หน้าตาทรมานหัวใจอยู่ตราบชั่วชีวิตนี้ ตัดสินใจเป็นการแน่นอนแล้ว ได้พาน้องแดงซึ่งเป็นสามีมของน้องแม่ของลูกไปด้วย เพราะน้องแดงเห็นใจข้าพเจ้ามาก จะใช้वानอะไรไม่เคยปริมาณเลย และเป็นคนเอาการเอางาน ไม่สำมะเลเทเมา ถึงคราวคับขันเป็นต้องอาสาเข้าช่วยเหลือเสมอ ข้าพเจ้ากับน้องแดงได้จับรถไฟจากสถานีบ้านลือถึงกรุงเทพฯ ในวันรุ่งเช้า แล้วจับรถตรงไปยังหอพักอีกครั้ง เมื่อถึงหอพักก็ไม่มีเรือได้บอกคุณลุงเจ้าของว่าตั้งใจจะนำสิ่งของของลูกกลับ และคืนหอพักให้คนอื่นได้เช่าต่อไป ที่ยังต้องค้างชำระอยู่ร่วมสามเดือน เป็นเงินเท่าไรขอให้คุณคิดให้เสร็จเรียบร้อย ขณะที่น้องแดงกำลังจัดเสื้อผ้าของลูกเข้าหีบห่อ คุณลุงและข้าพเจ้าก็ตามขึ้นไปช่วยจัดด้วยกัน คุณลุงเจ้าของบ้านทำใจดีกับข้าพเจ้ามาก ท่านไม่คิดค่าหอพักขณะที่ลูกไม่ได้อยู่เลย ถือว่าเป็นการช่วยเหลือกัน ท่านเห็นใจข้าพเจ้ามากที่สุด ข้าพเจ้าก็พยายามเคี้ยวเชิญให้ท่านคิดให้ได้ โดยเอาเงินตั้งให้เท่าราคาจำนวน ๖๐๐ บาท ท่านก็ยังกลับใส่กระเป๋าให้ข้าพเจ้า เมื่อเห็นว่าท่านมีเจตนาบริสุทธิ์ในการไม่คิดค่าห้อง ข้าพเจ้าจึงขออนุญาตขอคุณท่านพักหนึ่ง เราจัดเก็บทุกสิ่งทุกอย่างของลูก ไม่ได้ทิ้งแม้แต่ร่องเท้าขาด ๆ เราก็เก็บใส่กล่อง เตาไฟฟ้า หม้อไฟฟ้า กา น้ำ ถ้วยแก้ว ตลอดจนที่นอนหมอนพูก เราเก็บมัดยัดกล่องให้เรียบร้อย จนถึงลูกกุญแจที่ใส่ประตูเราก็เก็บไป ความจริงไม่ใช่ว่าเราเป็นคนละเอียดหรือซีเหินหวัดแต่ประการใด ที่เก็บนั้นเพราะต้องการให้สิ่งของของลูกอยู่ครบครัน จะได้ดูต่างหน้าลูก และได้นึกถึงสภาพที่ลูกอันเป็นที่รักได้ซื้อไว้ใช้สอยเท่านั้นและยังคิดเลยไปว่าสิ่งของเช่นเสื้อผ้า และของใช้ของลูกนี้จะเก็บไว้จนกว่าพบลูกในวันใดข้างหน้า หรือไม่พบก็ตามถือว่าเป็นสมบัติชิ้น

สุดท้ายของลูกในชีวิตนี้

เมื่อเราจัดของเสร็จเก็บของลงมากองที่หน้าหอพักแล้ว ไปหาของรับประทานอาหารกันพออิ่มแล้วจึงรถบรรทุกสิ่งของมาสถานีรถไฟกรุงเทพ และโดยสารรถไฟกลับในวันนั้นตอนบ่าย เราไม่ได้นอนค้างคืนที่กรุงเทพฯเลย เพราะไม่มีอะไรที่จะทำให้เรามีใจค้างคืนได้ ทุกสิ่งทุกอย่างที่กรุงเทพฯนั้นเป็นสิ่งที่สะเทือนใจของข้าพเจ้าอย่างยิ่ง เรารีบขึ้นรถไฟอย่างพะรุงพะรัง น้องแดงอาสาแบกของหนัก ๆ เช่น ที่นอน และของใช้ส่วนข้าพเจ้าก็ถือกระเป๋าใส่เสื้อผ้าของลูก และของใช้เล็ก ๆ น้อย ๆ เราได้ถึงสถานีรถไฟบ้านลือในวันรุ่งขึ้น และได้นำข้าวของถึงบ้านที่พระแสงอีกครั้งหนึ่ง เมื่อมาถึงบ้าน แม่ของลูกก็ได้ซักเสื้อผ้าของลูกที่สกปรกและใส่แล้วยังไม่ได้ซัก เก็บซักจนสะอาดแล้วรีดพับเก็บใส่กระเป๋าไว้เป็นที่เรียบร้อย น้อง ๆ จะแบ่งกันใช้ แม่ของลูกไม่ให้นำไปใช้กัน และยังคิดอยู่ทุกวินาทีว่าลูกของพ่อและแม่คงจะกลับมาแน่นอน พ่อและแม่ไม่มีจิตใจในการจะประกอบภาระงานเลย แส่นจะอ่อนเปลี้ยหัวใจขอบกล ใครส่งข่าวเกี่ยวกับลูกมาเล่าให้ฟังแม่จะต้องพยายามซักไซ้ไล่เลียง จนแจ่มแจ้งทีเดียว ในระยะดังกล่าวนี้ใครมาบอกว่าได้พบลูกที่ไหน อย่าว่าที่นั่นจะเป็นป่าดงพงเขา หรือสิงห์สราลสัตว์ร้ายอยู่ พ่อกับแม่จะต้องฝ่าไปจนถึง แต่ข่าวดังกล่าวนี้ได้รับเลย เราปรับทุกข์กันภายในครอบครัวจนเพื่อนบ้านเวียงเขาดต่างก็ส่งสารพ่อและแม่เป็นอย่างดี เวลานั้นเดือนเป็นสองเดือนเห็นจะได้ อยู่มาวันหนึ่งมีจดหมายลงทะเลเบียนจำหน่ายของถึงจากรุงหงษ์ ทองสินธุ์ บ้านเลขที่ ๑๔๘ หมู่ที่ ๑ ตำบลอิปัน อ.พระแสง พอบุรุษไปรษณีย์นำจดหมายไปให้แม่ และเมื่อฉีกซองออกอ่านปรากฏข้อความเพียงสั้น ๆ แต่มันแสนจะปวดร้าวดวงใจเต็มทน นอกจากจดหมายแล้วยังมีบัตรประจำตัวประชาชนและบัตรนักศึกษาของลูกจากรุงหงษ์อยู่ด้วย ข้อความใจจดหมายเป็นตัวพิมพ์ว่า "พร้อมจดหมายนี้ได้ส่งบัตรประจำตัวมาให้" ที่บัตรมีรอยเปื้อนเลือด ลูกจากรุงหงษ์จะเป็นตายร้ายดีอย่างไรไม่ทราบ แล้วไม่ลงชื่อเพียงเขียนว่าจากเพื่อน พ่อและแม่ต่างรำให้ เข้าใจว่าลูกของพ่อต้องเป็นอันเป็นไปอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ เราต่างปิดประตูแล้วต่างรำให้อยู่พักใหญ่ไม่นึกออกว่าจะทำอย่างไรดี คิดขึ้นได้คำสั่งจดหมายดูสถานที่ส่งหนอยหัวจดหมายเขาเขียนบ้านเลขที่ ๔๓/๑ ซอยร่วมพัฒนา ถนนจรัลสนิทวงศ์ ธนบุรี

พ่อก็พูดกับแม่ว่าเราลองไปหาบ้านเลขที่ดังกล่าวลองดูบางทีจะมีอะไรให้เราทราบบ้าง แม่ก็ถึงความเห็นเช่นเดียวกันจึงวานให้เด็กไปเรียกน้องแดงมาเพื่อเตรียมเข้ากรุงเทพฯอีกครั้ง เราเตรียมตัวขณะตอนบ่ายวันนั้นแล้วขึ้นรถยนต์จากบ้านไปยังสถานีรถไฟบ้านลี้ รถ นครศรีธรรมราช-กรุงเทพฯเข้าเทียบชานชาลาสถานีบ้านลี้พอติดกับเราสองคนไปถึง เรา รีบซื้อตั๋วแล้วจับรถไฟถึงกรุงเทพฯเช้า เราติดกันในรถไฟกับน้องแดงไว้แล้ว ในการจะไปหาบ้านดังกล่าวให้พบจนได้จึงรีบจับรถแท็กซี่ไปบางแคเพื่อพบน้องชายเมื่อพบน้องชายแล้ว เราเอาจดหมายให้ดู และวันนั้นเป็นวันอาทิตย์น้องชายก็มีได้ไปปฏิบัติราชการอยู่กับบ้าน เมื่อน้องชายได้ดูจดหมายและทราบความประสงค์แล้ว ก็ชวนกันสามคนคือ พ่อ น้องแดง และน้องชาย เארรถยนต์ของน้องออกจากอยู่เก็บเต็มน้ำมันจนเต็มถึงแล้วมุ่งหน้าไปยังถนน จรัลสนิทวงศ์ และต่างดูป้ายขอयर่วมพัฒนา เราขับรถเลยปากซอยไป เห็นมิดสังเกตน้องชายก็แวะรถลงถามร้านด้านริมถนนได้ความว่าเลยมามากแล้ว ให้ออกกลับ และบอก พิกัดให้เป็นทีแน่ใจ เราย้อนกลับและเข้าซอยถูก ดูเลขที่บ้านที่ใกล้ ๆ ปากซอยมันเป็น เลขจำนวนพัน เราต้องขับรถเข้าไปดู เลขบ้านเหลือจำนวนร้อย แต่พอเข้าไปกลางซอย มีซอยเล็ก ๆ แยกไปขวาบ้างซ้ายบ้าง เราไม่รู้ตัวว่าขอयर่วมพัฒนามันซอยไหนกันแน่ น้องชายต้องแวะรถถามเขาบ่อย ๆ และน้องชายคุยกับพ่อว่าเขาเป็นแท็กซี่ได้จริงๆ ๆ สามารถไปยังจุดหมายให้ถูกได้ เป็นเวลาเกือบ ๓ ชั่วโมง ในที่สุดเราก็เห็นหมายเลขที่ บ้านตามในจดหมาย แต่เราสนใจที่บ้านนั้นปลูกอยู่ในแอ่งน้ำและได้ดูบ้านแสนสกปรก ทันใดนั้นมีหญิงแม่ลูกอ่อน อายุประมาณ ๒๐-๒๕ ปี แต่ร่างกายซูบซีด แต่งตัวบอน ๆ อยู่กับบ้าน โผล่หน้ามาดูเราด้วยความแปลกเหมือนกัน พ่อก็ถามว่าคุณ คุณครับที่บ้านนี้ อยู่กันกี่คนครับ เขาตอบว่าอยู่กันสามคน คือพ่อของเด็กคนหนึ่ง และลูกเล็ก ๆ และฉันเองเท่านั้นแหละคะ คุณมาจากไหนคะ พ่อก็ตอบพลางมือล้วงจดหมายออกมาประกอปก่าพูด มีคนบ้านนี้ให้จดหมายฉบับนี้ไปถึงลูกชายของผมพร้อมส่งบัตรประจำตัวให้ไปด้วยครับ พ่อส่งจดหมายให้ดู เขาซังกใหญ่แล้ว เขาปฏิเสธทันควัน คนที่บ้านนี้ไม่มีใครรู้จักคนที่ มีชื่อหน้าของจดหมายนี้เลย ข้าพ่อของเด็กก็เป็นกรรมกรหาเช้ากินค่ำ ไม่ได้ร่ำเรียน หนังสือหนังหาอะไร และไม่มันักศึกษาหรือนักเรียนมาอาศัยที่บ้านนี้เลย เขาตอบเร็ว เรา ฟังเกือบไม่ทัน พ่อก็พูดว่า ไม่เป็นไร ผมถือโอกาสลาก่อนครับ

พ่อและน้องแดง น้องชายขึ้นรถยนต์กลับ ขณะนั่งในรถเราคิดทบทวนว่าจะทำอย่างไรกับเรื่องนี้ คงจะมีเลศนัยอะไรขึ้นแล้ว เพราะผู้เขียนมิลงชื่อไปให้เราทราบ แต่คิด ขึ้นมาได้ว่า จดหมายลงทะเบียนจะต้องมีผู้นำไปส่ง และต้องมีหลักฐานอยู่ที่ไปรษณีย์ เรา ดูตราประทับของต้นทาง เป็น ป.ณ.บางพลัด ธนบุรี เราจึงตัดสินใจไปหาเจ้าหน้าที่ ไปรษณีย์ดีกว่า แต่น้องชายบอกว่า ป.ณ.บางพลัดไม่เคยไป และวันอาทิตย์ไม่ทราบเขา เปิดทำการหรือเปล่า อย่างไรก็ตามเสียก็จำเป็นต้องเสี่ยง เมื่อรถยนต์ออกจากซอยชั้นถนนจรัล สนิทวงศ์ เรามุ่งตรงไปป.ณ.บางพลัดทันที โชคดีเมื่อเราไปถึง เจ้าหน้าที่เขานั่งทำการอยู่ ๒-๓ คน เมื่อหยุดรถแล้วพ่อตรงเข้าไปหาเจ้าหน้าที่พร้อมเอาเลขทะเบียนที่ของจดหมาย ให้ดู และขอทราบว่าผู้ส่งคือใคร อยู่บ้านเลขที่เท่าไรกันแน่ เจ้าหน้าที่มีอัธยาศัยดีมาก เขา ค้นอยู่พักใหญ่โดยเอาต้นขั้วที่ลงทะเบียนมาตรวจสอบ ขั้วระยะผ่านมาประมาณหกวัน ต้น ขั้วเป็นสิบ ๆ เล่ม ก็ยังหาไม่เจอ แต่แล้วเจ้าหน้าที่อุตสาหะหาให้จนพบ ในต้นขั้วเขาลงชื่อ จริงว่า สำราญ อยู่บ้านเลขที่ ๑๗๑/๑ บางพลัด และจดหมายที่ลงทะเบียนในวันนั้นมิได้ส่ง ฉบับเดียวยังส่งไปลำปาง และทางเหนืออีกรวมเป็นสามฉบับ เราได้ชักไชรัไล่เสียงเจ้า หน้าต่อไปอีกว่า บ้านดังกล่าวอยู่แถวไหนไปหาอย่างไรจึงจะสะดวก เจ้าหน้าที่เขา ชำนาญเพราะเขาต้องจ่ายจดหมายอยู่ประจำ เขาบอกสังกัดให้เราพอจะไปหาบ้านของ นายสำราญได้แน่นอน

เราตกลงใจไปหาบ้านเลขที่ดังกล่าวจนพบแต่เมื่อพบบ้านแล้วปรากฏว่าประตูปิดตาย แต่ไม่ใส่กุญแจ เราสันนิษฐานว่า เจ้าของคงอยู่ภายในแน่ ๆ ที่ข้างประตูมีปุ่มมอดสำหรับ กดเรียก เราตรงเข้ากดออกแล้วยืนรอ เสียงคนลงมาจากบันไดชั้นบน เรามองดูตามช่อง ลูกซี่เหล็กประตู เห็นเป็นผู้หญิงสาวแต่งตัวอยู่กับบ้านธรรมดา เขาถามออกมาว่าคุณมา หาใครคะ ข้าพเจ้าก็ตอบไปทันทีว่าผมมาหาคุณสำราญ ผู้หญิงสาวมองดูเราอย่างไม่ไว้ใจ เพราะสังเกตการยื่นแอบประตู แลไม่ยอมเปิดประตูรับเราเข้าไป พลางเขาตอบว่า คุณ นำสำราญไม่อยู่เขาไปจับหนุรีเมื่อวานนี้ คงจะในวันนี้หรือพรุ่งนี้คุณมีธุระอะไรสั่งไว้ก็แล้วกัน เรามองตากันเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ข้าพเจ้าก็พูดว่า ผมมาจากสุราษฎร์ธานี มีคุณ สำราญเขาส่งจดหมายและบัตรประจำตัวลูกของผมมาให้ลูกของผมอยู่ธรรมศาสตร์ปีสองครับ พร้อมกับ เอาของจดหมายให้ดู ผู้หญิงคนนั้นเหลือบมองหน้าของจดหมายแล้วพูดว่า เอ๊ะ

คงจะไม่ใช้คุณน้าสำราญกระมังเป็นผู้ส่งจดหมายนี้ เพราะท่านไม่ค่อยมีฐานะจะยุ่งเกี่ยวกับเรื่องเด็ก ๆ ท่านมีงานส่วนตัวมากเหลือเกิน ข้าพเจ้าก็ถามไปอีกว่า ถ้าฉันลูกของท่านที่เรียนอยู่ธรรมศาสตร์มีบ้างไหม เขาตรีกตรองอยู่พักหนึ่งแล้วตอบว่ามี แต่เขามิได้อยู่บ้านนี้หรอก เพราะน้าสำราญท่านมีภรรยาอยู่ที่ซอยโชคชัยอีก ที่นั่นมีบ้านและเป็นบ้านภรรยาหลวง ลูกของน้าเป็นผู้ชายเรียนอยู่ธรรมศาสตร์ปีที่ ๒ เหมือนกัน ข้าพเจ้าหันมาปรึกษา กับน้อง ๆ ว่า เห็นจะเข้าที่คงจะเป็นเพื่อนกับลูกจากรุพงษ์แน่ ๆ

ขณะนั้นพอดียายเจ้าของบ้านกลับจากตลาด พอมายเจอพวกเรา ที่เราได้รู้ว่าเป็นเจ้าของบ้านเพราะผู้หญิงสาวบอกว่า นั้นยายมาแล้ว ทันใดก็รีบเปิดประตูกว้างออก แล้วยายเดินเข้าประตูเอาข้าวของที่ซื้อมาจากตลาดวางกับที่ แล้วเชิญให้พวกเราเข้าไปนั่ง ข้าพเจ้าก็ปฏิเสธไปทันทีว่า ขอบคุณไม่ต้องนั่งหรอกยายผมมีธุระจะไปอื่นอีก ท่านถามว่า มาจากไหนกัน เราบอกว่ามาแต่สุราษฎร์ธานี พอบอกว่าสุราษฎร์ ท่านก็ส่งภาษาใต้ทันที ยายก็อยู่บ้านนาสาร สุราษฎร์เหมือนกัน เป็นอันว่าเราได้พบคนที่สนิทกันทั้ง ๆ ไม่รู้จักชื่อแซ่กันมาก่อน แต่ตามธรรมเนียมคนใต้เมื่อพบกันที่ห่างไกลถือเสมือนญาติพี่น้องกันนั่นแหละ คุณยายท่านได้ชี้แจงให้ฟังได้ทราบรายละเอียด โดยแนะนำให้เราไปหาบ้านของคุณสำราญที่ซอยโชคชัย และบอกชื่อหลานชายของท่านที่ซอยโชคชัยว่าชื่อวิโรจน์ ให้ไปถามรายละเอียดการเข้าบ้านที่หลานของท่านอาศัยอยู่ที่ร้านขายน้ำชาปากซอยโชคชัยเราก็รำลึกลายแล้วรีบขี่รถไปซอยโชคชัยทันที

เมื่อถึงปากซอยมีป้ายเขียนตัวโต ๆ ด้วยสีแดงว่า "ซอยโชคชัย" และมีร้านขายน้ำชาอยู่ปากซอย เราก็ลงไปถามหาบ้านเลขที่ ๑๒๔/๓ ท่านก็เปิดบัญชีอยู่พักใหญ่ เราสันนิษฐานว่าเจ้าของร้านนี้คงมีบัญชีเลขที่บ้านในซอยนี้ทุกหลัง คงจะเป็นผู้ช่วยนายทะเบียนท้องที่หรือผู้ใหญ่บ้านท่านอนั้น เมื่อพบท่านก็ออกมาชี้และบอกว่าเมื่อสุดถนนติดริมคลองแล้วให้เลี้ยวไปทางขวา เข้าไปเกือบสุดถนน บ้านอยู่ทางด้านซ้าย เป็นบ้านชั้นเดียวมีรั้วไม้เตี้ย ๆ กันเป็นบริเวณ เมื่อเราทราบแล้วก็ขึ้นรถไปหาบ้านดังกล่าวได้ถูกต้อง รถยนต์จอดหน้าบ้านแล้วเราลงจากรถ สุนัขตัวโตส่งเสียงเห่าทำเอาเราตกใจ ถอยร่นออกมายืนบนถนนพอดีมีหญิงสาวคนหนึ่งโผล่หน้าเห็นเรา ถามว่าคุณมาหาใครคะ ข้าพเจ้าบอกว่าต้องการพบกับวิโรจน์หน่อย พอดอกชื่อวิโรจน์ เขาก็เปิดประตูและเรียกสุนัขกลับ

พร้อมกับเชิญเราให้เข้านั่งข้างในบ้าน

บ้านนี้เป็นบังกะโล ชั้นเดียว ทาสีเขียวอ่อน บริเวณบ้านปลูกไม้ดอก มีชุ้มเกวาล์ยสวยงาม และผ้าหินตั้งได้ชุ้มไม้ไว้สำหรับแขกที่ชานหน้าบ้าน เมื่อเรานั่งบนเก้าอี้แล้วข้าพเจ้าถามว่าวิโรจน์อยู่หรือเปล่า เขาตอบว่า ไม่อยู่ค่ะ เขาไปบ้านเพื่อนที่ชุมพรเมื่อวานนี้ ดูเหมือนเพื่อนเชิญไปงานแต่งงานของเพื่อน มีธุระอะไรหรือคะ เรากล่าวต่อไปว่า วิโรจน์เขาส่งจดหมายไปยังลูกชายผม พร้อมกับส่งบัตรประชาชน และบัตรนักเรียนไปให้ คงจะเป็นเพื่อนกับลูกชายผมกระมัง หญิงสาวตอบโดยไม่ต้องคิดเลย วิโรจน์เขาเก็บบัตรเพื่อน ๆ มาเยอะ และส่งไปให้เฉพาะเพื่อนสนิทกับเขาเท่านั้น นี่คะที่เหลืออยู่ก็มีมาก คุณดูซิ พร้อมกับไปหยิบกล่องกระดาษที่ใส่บัตรประชาชน เราเอามาพลิกดูประมาณสักแปดเก้าแผ่น เป็นรูปนักศึกษาทั้งนั้น เป็นอันว่าวิโรจน์เขาต้องส่งจดหมายนี้เป็นแน่ แต่บัตรเหล่านั้นเขาเก็บได้ที่ไหน อย่งไร เราก็กถามต่อไปว่า บัตรนี้เขาเก็บได้จากไหนครับ หญิงสาวบอกว่า คุณวิโรจน์เขาเก็บมาจากโรงพักชนะสงคราม ฉันเป็นคนเฝ้าบ้าน จึงไม่ค่อยได้ทราบรายละเอียดเกินไปกว่านี้ และดูเหมือนเขาหนีออกมาได้ในวันเกิดเหตุที่ธรรมศาสตร์คนหนึ่ง เป็นอันว่าเราโล่งใจไปตอนหนึ่งแต่เสียดายที่ไม่พบกับเด็กคนนี้ความจริงคงจะรู้อะไรดีกว่านี้อีกเมื่อนั่งอยู่พอสมควร เราก็ลาผู้หญิง ก่อนออกจากบ้านเขาสั่งว่าถ้าคุณวิโรจน์กลับ ดิฉันจะบอกให้เขาทราบ เราคดชื่อไว้แล้วขอบใจเขามาก

เมื่อเราขึ้นรถกลับ เพื่อให้เป็นการแน่ใจอีกครั้ง เราก็ชวนกันไปที่สถานีตำรวจชนะสงคราม เพื่อให้เป็นที่แน่ใจว่าบัตรนั้นเขาได้มาจากโรงพักตำรวจจริง เมื่อถึงชนะสงครามเราแวะทานอาหารเที่ยงเสร็จก็เตรียมไปยังสถานีตำรวจ และเข้าหาสารวัตรใหญ่ของสถานี ได้ถามเรื่องบัตรนักศึกษา ท่านตอบให้เราทราบทันทีว่า กล่องบัตรตั้งอยู่บนสถานีตำรวจ ใครรู้จักกับใครก็ขึ้นไปเลือกเอาได้ ยัง เหลืออยู่เยอะแยะ เพราะตำรวจเขาเก็บวันที่เกิดเรื่องในธรรมศาสตร์ นักศึกษาเขาหนีแล้วเอาบัตรออกโยนทิ้งกัน เมื่อเป็นที่แน่นอนเราก็ชวนกันกลับบ้าน และ ข้าพเจ้ากับน้องแดงไปค้างที่บ้านน้องชายที่บางแคหนึ่งคืน รุ่งเช้าเราจับรถกลับถึงสถานีรถไฟ กรุงเทพ โดยสารรถไฟกลับ และได้สั่งน้องน้อยไว้ว่าให้ลองไปพบวิโรจน์สักครั้ง และช่วยถามรายละเอียดเกี่ยวกับลูกจากรุพงษ์ เพื่อเขาหนีออกมา

พร้อมกันหรืออย่างไร น้องชายก็รับปากไว้ ถ้าได้ความประการใดจะจดหมายให้ทราบ เราต้องคว้าน้ำเหลวอีกครั้งหนึ่ง ถึงบ้านในวันรุ่งขึ้น และได้เล่าให้แม่ของลูกและญาติ ๆ ฟังกัน

หมายเหตุบรรณาธิการ-บันทึกต้นฉบับของคุณจินดา ทองสินธุ์ ได้สิ้นสุดลงเพียงนี้ โดยยังไม่ได้จบตามเนื้อหาที่ตั้งใจไว้ พ่อจินดาได้เขียนบันทึกที่ไม่จบนี้ไว้ในสมุดเล่มหนึ่ง แล้วเก็บไว้ในลัง และอยู่รอดจากการหนีน้ำท่วมมาหลายครั้ง จนกระทั่ง เมื่อเหตุการณ์ผ่านมาถึง ๒๐ ปี บันทึกนี้จึงถูกค้นพบ และนำมาตีพิมพ์ในหนังสือเล่มนี้

อาลัยรักจากพี่น้อง

จงดี เฟิงสกุล (สาว) น้องสาวอายุ ๓๗ ปี

“ตอนนั้นเรียนอยู่ม.ศ.๕ ที่สุราษฎร์ ไม่แน่ใจว่าพี่ชายเสียชีวิตหรือเปล่า ปลายปีนั้นก็ได้ไปเรียนวิชาพยาบาลเก็การุณตลอด ๒-๓ ปี ที่เรียนในกรุงเทพฯ ไม่อยากจะไปแถวธรรมศาสตร์กับสนามหลวงเลย แต่ก็เคยไปดูนิทรรศการ ๖ ตุลา เห็นภาพพี่ที่ไร้ร่องให้ทุกที ทนดูต่อไม่ได้ ต้องเดินออกมา เรารู้ว่าเป็นพี่เกียะ แต่ไม่บอกพ่อแม่ เพราะพ่อกับแม่ยังมีความหวังอยู่ตลอดเวลาว่า ลักวันพี่เกียะจะกลับมา แม่ยังพูดอยู่บ่อย ๆ ว่า ไม่รู้ลูกเกียะคิดยังไงนะไม่มาหาพ่อแม่บ้าง ลูกใจซึ่งมาก ตอนหลังน้องแจเคยถามแม่ว่าถ้าแม่มีลูกสี่คนจะว่าอย่างไร แม่บอกว่า แม่ก็มีสี่คนมานานแล้วนี่ ช่วงที่พี่ชายไม่อยู่แม่จะไปสวนทุกวัน ทำแต่สวนจนเหนื่อยเพื่อไม่ให้นึกถึงพี่ ตอนที่อยู่พี่ก็ชอบไปสวน

พี่ชายเป็นคนมีวินัยกับตัวเองมาก กับน้อง ๆ เราจะเข้มงวด ปลูกให้ตื่นตีสี่มาอ่านหนังสือพร้อมเขา ถ้าเราแอบหลับพี่จะตีให้มาอ่านต่อ ช่วงที่พี่เรียนธรรมศาสตร์ เวลากลับบ้านเขาจะคุยเรื่องการเมืองแล้วเอาหนังสือมาให้อ่าน เพื่อนบ้านแถวนี้ถ้าคุยกับเขาเรื่องการเมือง พี่ชายจะคุยได้ทั้งคืน พ่อแม่ทักว่าอย่าไปยุ่งเลย เรายังเล็ก ถ้าเรียนจบแล้วจะเป็นนักการเมืองแม่ก็ไม่ไว้ว่า พี่เขาก็หยุด แต่ไม่ได้หมายความว่าหยุดความคิดเขา แต่หยุดให้แม่สบายใจ เรารู้ว่าแม่รักพี่ชายมาก พี่เขาวาง่าย ไม่เคยขี้เกียจ ไม่เคยทำให้แม่เสียใจเลย ทั้งการเรียนการบ้าน แม่จะให้ช่วยกวาดบ้าน ถูบ้าน ช่วยทำกับข้าวพี่เกียะไม่เคยบ่นแต่เวลาใช้ลูกคนอื่น ๆ เราจะปนกัน”

ทนงศักดิ์ ทองสินธุ์ (วงแหวน) น้องชาย อายุ ๓๕ ปี

“ผมเคยเห็นรูปที่พี่ถูกรัดคอในหนังสือ พ่อกับแม่ก็เคยเห็น แต่แกร็บไม่ได้ บางทีผมไปอ่านบันทึกของพ่อเมื่อ ๑๐ กว่าปี อ่านได้แค่หน้าเดียวก็อ่านต่อไม่ไหว มันสะเทือนใจ พวกเราพี่น้องรู้ว่าพี่เสียชีวิต แต่พ่อแม่ยังมีความหวัง ยังเชื่อว่าพี่ยังอยู่ เราก็ไม่อยากไปขัดขวาง ผมเองพยายามบอกตัวเองว่า ภาพนั้นไม่ใช่พี่ แต่อีกใจมันต้องยอมรับ

โดยนิสัยส่วนตัวแล้วที่เกียะเป็นคนตั้งใจจริง พี่ไม่ดู แต่เข้มงวด คิดว่าถ้าแกยังอยู่คงเป็นนักคิดหรือนักเขียน ถ้าทำงานราชการคงทำไม่ได้

เรื่องนี้ผมไม่อยากโทษใคร คงเป็นกรรมของประเทศ เราเรียกร้องอะไรไม่ได้ ถ้าไปฟ้องร้องก็เหมือนกับเรายอมรับว่าพี่เสียแล้ว เราอยากรักษาความรู้สึกว่าพี่มีชีวิตอยู่ ทุกวันนี้พวกเรายังบอกลูก ๆ ว่ามีลุงชื่อจาร์พงษ์ด้วย"

ประภัสสร ทองสินธุ์ (กุญแจ) น้องชาย อายุ ๓๔ ปี

"ก่อนเหตุการณ์พี่เกียะกลับบ้านมาคุยเรื่องการเมืองกับเพื่อนบ้าน แม่ให้ผมไปเรียกไปกินข้าวก็ไม่ไป พี่เกียะบอกว่า แกยอมรับไม่ได้ แกก็เรียกน้องมาคุยแต่ห้ามว่าอย่าไปบอกแม่ พี่เกียะเล่าว่าอยู่พรรคยูงทอง เป็นอุปนายกอมธ.แล้วก็บอกให้น้อง ๆ เตรียมตัวถ้าอยากขึ้นกรุงเทพฯพี่จะพาน้องไป ตอนนั้นพี่เกียะร้องเพลง "เพื่อมวลชน" บ้างแล้วก็เพลงอื่น ๆ ให้พวกเราฟัง ผมเองอายุ ๑๔ ปีพอดี

พี่เกียะชอบอ่านหนังสือมากอ่านทุกอย่างที่ขวางหน้าขนาดกระดาษห่อจะบิยังอ่านเลย แล้วก็ชอบวาดรูป วาดสวยด้วย วาดให้พวกเราดูเป็นเรื่องเลย พอมาระยะหลังบอกให้วาดการ์ตูนให้ดูพี่เกียะบอกว่าไม่วาดแล้ววาดพวกนักการเมืองดีกว่า

มาตอนหลังพี่สอนให้ร้องเพลง "ภูพานปฏิวัติ" แล้วพี่ก็เล่นกีตาร์ เราแอบมาร้องเพลงที่สวนนี้ มาฟังพี่เล่าเรื่องโน้นเรื่องนี้

ตอนที่พี่เกียะไม่อยู่ คืนหนึ่งผมเคยฝันเห็นแกเดินมาบอกว่าพี่ต้องไป มาแป็บเดียวแล้วก็ไป"

จดหมายจากเพื่อนถึงจาร์พงษ์

๖ ตุลาคม ๒๕๓๙

จาร์พงษ์เพื่อนรัก

ผมเขียนจดหมายฉบับนี้ถึงคุณหลังจากที่คุณได้จากพวกเราไปแล้วถึง ๒๐ ปี ซึ่งเป็นเวลาที่มากกว่าที่คุณได้เกิดและใช้ชีวิตในสังคมไทยนี้เสียอีก แต่เหตุการณ์ในวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ ที่ผมได้มีโอกาสพบเห็นคุณเพียงเสี้ยววินาทีที่บริเวณเชิงพิภบันไดของตึกองค์การนักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ก็ยังแจ่มชัดในความทรงจำของผมอยู่อย่างไม่รู้ลืม ผมเป็นคนหนึ่งที่ได้คิดอยู่เสมอว่า ผมได้เป็นหนี้บุญคุณที่คุณได้ปฏิบัติงานเคลียร์นักศึกษาและประชาชนที่อยู่บริเวณตึกอมธ. ผมไม่ทราบว่าคุณหลังจากที่ผมพบกับคุณในวินาทีนั้นแล้ว อีกนานเท่าใดที่คุณได้เสียสละ พลีชีพบริเวณหน้าตึก อมธ. เพียงแต่ว่าหลังจากเหตุการณ์ประมาทหนึ่งอาทิตย์ ซึ่งผมได้โอกาสอ่านหนังสือพิมพ์ ผมเห็นรูปของคุณที่ถูกลากไปมากกลางสนาม ในช่วงนั้น ถึงแม้พวกเราจะเข้มแข็งทางจิตใจเพียงใด แต่เห็นว่าพวกมันทำกับคุณมากเกินไป

ผมได้พบกับคุณครั้งแรกในปี พ.ศ.๒๕๑๓ ณ โรงเรียนประจำจังหวัดสุราษฎร์ธานี ผมก็ยอมรับว่า ผมจำภาพหรืออิริยาบถของคุณได้น้อยกว่าภาพของวันที่ ๖ ตุลาคม แต่ผมจำได้ว่า คุณเป็นนักเรียนที่เรียนเก่งคนหนึ่งในชั้น เป็นนักเรียนที่ช่างซักถามมากกว่านักเรียนคนอื่น เมื่อชั้นเรียนมีกิจกรรมใด ๆ คุณก็ได้ช่วยเหลืออย่างขยันขันแข็ง และผมมีโอกาไปเที่ยวบ้านพักที่คุณได้มาอาศัยในตัวเมือง ๒-๓ ครั้ง ส่วนมากแล้วไปขอปรึกษาคุณเกี่ยวกับการบ้านที่ทางอาจารย์มอบให้ ก่อนที่เราแยกกันในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผมเพียงแต่ทราบว่า คุณมีโครงการจะเข้ากรุงเทพฯเพื่อศึกษาต่อในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในใจผมคิดว่า คุณสามารถบรรลุเป้าหมายในการเข้าเรียนต่อในโรงเรียนที่มีชื่อเสียงในกทม.ได้อย่างแน่นอน หลังจากนั้นผมก็ไม่ได้มีโอกาสพบคุณอีก แต่ได้ทราบข่าวว่า คุณเรียนที่โรงเรียนวัดสุทธิฯ ผมมาพบคุณอีกครั้งในช่วงปลายปี ๒๕๑๘ แล้ว ถ้าเราไม่ได้ทำกิจกรรมด้วยกัน เราก็คงไม่มีโอกาสพบกัน ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ปีนั้น นักศึกษาที่

ทำกิจกรรมมีโอกาสเข้าเรียนน้อยมาก ผมดีใจที่ได้พบคุณอีกครั้ง เราต่างคนต่างก็แปลกใจว่า ในช่วง ๒ ปีที่เราไม่ได้พบกันนั้นมีเหตุการณ์อะไร ที่เป็นแรงตลใจให้เราเข้าร่วมขบวนการต่อสู้เพื่อส่วนรวมได้ ตอนนั้นคุณเป็นสมาชิกสมาชิกรัฐบาลนักศึกษาปีที่ ๑ ซึ่งผมคิดว่า คุณคงชอบงานในหน้าที่ส่วนผมซึ่งทำงานที่พรรคพลังธรรมก็ยังไม่มีโอกาสได้พูดคุยกับคุณมากนัก ผ่านไปแถวที่ทำการพรรคของทอง ที่คุณกำลัง่วนอยู่กับงาน เราก็เพียงได้แต่ยิ้มและพยักหน้าให้แกกัน เป็นที่รู้กันนัย ๆ ว่า เราต่างก็ทำงานเพื่อส่วนรวมกันอยู่ เมื่อขึ้นชั้นปีที่ ๒ ผมกับคุณพบกันมากขึ้น เพราะคุณเป็นตัวแทนของธรรมศาสตร์ในการทำงานร่วมกับศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา ซึ่งต้องประชุมกันบนตึก อมร.บ่อยขึ้น แต่ก็นั่นแหละ เหตุการณ์ทางการเมืองที่เขมิงเกลียวตั้งแต่กลางปี ๒๕๑๙ ก็เป็นสาเหตุให้ผมกับคุณไม่ได้คุยกันเลย ผมจำได้ว่าเห็นคุณต้องประชุมบ่อยครั้ง และเดินทางไปประชุมนอก มธ.มากขึ้น

ผมได้มีโอกาสพบกับคุณอีกครั้งในช่วง ๒-๓ เดือนมานี้เอง ผมได้รับทราบว่ามี การเดินทางไปเยี่ยมคุณพ่อคุณแม่ของคุณรวมทั้งญาติพี่น้องถึงอำเภอพระแสงและได้มีการตีพิมพ์เรื่องราวอันน่าสะเทือนใจอย่างยิ่ง ด้านหนึ่งผมเสียใจที่ไม่ได้ทำหน้าที่ที่อย่างน้อยเป็นเพื่อนของคุณ ที่จะช่วยบรรเทาความเจ็บปวดที่ครอบครัวของคุณได้รับ อีกด้านหนึ่งผมดีใจที่แม้เวลาผ่านไปมาถึง ๒๐ ปี ผมก็ยังมีโอกาสได้ทำในสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่จะช่วยให้คุณได้จากไปอย่างภาคภูมิใจของคนรอบข้าง และผมดีใจที่พวกเราทุกคนยังจำคุณได้ หลายคนออกแรง หลายคนออกเงิน หลายคนให้กำลังใจ เพื่ออย่างน้อย ห้องประชุม จารุพงษ์ ก็เป็นสถานที่หนึ่งที่พวกเราจะได้พบกับคุณได้ และผมอยากบอกคุณอีกว่า คุณไม่ได้อยู่อย่างเงียบเหงา รายนามของผู้เสียสละชีพเป็นจำนวนมากจะได้รับการจารึกอยู่เคียงข้างคุณเป็นครั้งแรกในสังคมนี้

ด้วยความระลึกถึงคุณอย่างยิ่ง

อรุณ เพื่อนเก่าคนหนึ่ง

จารุพงษ์ ทองสินธุ์

น้องชายที่ไม่เคยตายไปจากดวงใจ

ช่วงปี ๒๕๑๗-๒๕๑๙ เป็นช่วงปีที่ขบวนการนักศึกษา-ประชาชน ได้พยายามเคลื่อนไหวเพื่อการแสวงหาสังคมไทยที่ดีงาม ที่มีเอกราช ประชาธิปไตย สังคมที่เอื้ออำนวยช่วยเหลือคนทุกข์คนยากในสังคมไทย ให้ลืมตาอ้าปาก ได้กล้าเรียกร้องหาความยุติธรรมที่เขาเหล่านั้นได้รับความทารุณจากชนชั้นปกครอง และ เหล่าสมุน ตลอดจนกลไกของรัฐ

ผมเป็นคนหนึ่งที่อยู่ร่วมกับขบวนการนักศึกษา-ประชาชน ที่เห็นความเน่าเฟะของสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง สิ่งที่เรา (ขบวนการนักศึกษา-ประชาชน ซึ่งรวมทั้งตัวผม) ต้องการเห็น ต้องการสัมผัส คือ สังคมที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย แผนการ ทิศทางของประเทศอย่างแท้จริง ในส่วนที่พวกเราได้ร่วมกันสร้างสังคมที่ดีนี้ก็มีประชาชน และนักศึกษาจำนวนมากเข้าร่วมหนึ่งในจำนวนนั้นมีเด็กหนุ่มที่ชื่อ จารุพงษ์ ทองสินธุ์ รวมอยู่ด้วย

ปี ๒๕๑๘ : ปีที่พบน้องชายที่น่ารัก

การรับนักศึกษาใหม่ เป็นการรับนักศึกษาใหม่ที่ผ่านมาการสอบคัดเลือกเข้ามาศึกษา และเพื่อเตรียมเยาวชนคนรุ่นใหม่ให้เป็นคนที่จะเข้าไปทำงานเพื่อสังคม แต่การรับนักศึกษานับเป็นนิมิตที่ดีสำหรับขบวนการนักศึกษา-ประชาชนด้วย เพราะเป็นการต้อนรับเม็ดเงินเลือดใหม่เข้ามา คือนักศึกษาที่เข้ามาเพื่อทำงานเคลื่อนไหวทางการเมือง วัฒนธรรม ของประชาชน

พรรคของทอง ซึ่งเป็นพรรคการเมือง ของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พรรคหนึ่งซึ่งพอมิพื้นฐานในด้านการรับใช้ประชาชน ก็ได้รับเม็ดเงินเลือดใหม่อยู่หลายคน เช่น

จารุพงษ์ ทองสินธุ์, สิทธิชัย ลออโรจน์วงศ์, อลงกรณ์ พลบุตร, ขวัญชัย จิริยะสิน เป็นต้น ในช่วงนั้น ทางพรรคยูงทองได้ร่วมกับพรรคพลังธรรมจัดตั้งคณะศึกษาลงสมัครรับเลือกตั้งเพื่อบริหารองค์การนักศึกษา และมีการส่งสมาชิกพรรคสมัครเป็นผู้แทนนักศึกษา ในชั้นปีต่าง ๆ ในปีนั้น จารุพงษ์ ซึ่งเข้ามาเป็นสมาชิกพรรคยูงทอง ได้ลงสมัครรับเลือกตั้ง ไม่รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภานักศึกษาปีที่ ๑ ในครั้งแรก แต่ได้รับเลือกตั้งในครั้งถัดมา

จารุพงษ์นี้ได้เป็นน้องชายที่น่ารักของพี่ ๆ เป็นอย่างมาก นับตั้งแต่ ความร่าเริง ความเอากันเอาการในการเคลื่อนไหวต่าง ๆ ผมยังจำภาพของจารุพงษ์ได้เป็นอย่างดี จา คือ ชื่อที่พวกเราและเพื่อน ๆ เรียกเขา ซึ่งบางครั้ง ผมก็เรียก เกียะ อันเป็นชื่อเล่น(ที่ ทางบ้านตั้งมา) จารุพงษ์ก็จะขานรับเป็นอย่างดี พวกเราจะมีการอภิปรายแลกเปลี่ยนเรื่อง การเมืองกันภายในพรรคอยู่เสมอ จารุพงษ์จะต้องเข้าร่วมเกือบทุกครั้ง จะขาดบ้างก็ เฉพาะกรณีที่ติดธุระที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ เราทุกคนที่พรรคยูงทองต่างก็รักจารุพงษ์ กันทั้งนั้น แม้รุ่นพี่ที่จบไปแล้ว เช่น อาจารย์พนม เอี่ยมประยูร ซึ่งจบไปก่อนหน้าที่จาจะ เข้ามายูงทอง เมื่อพี่พนมได้รู้จัก ก็มีความรู้สึกคุ้นเคยกับจาย่างมาก ในความรู้สึกต่อจานั้นคือ น้องชายที่น่ารักอย่างมาก

การเป็นแบบอย่างให้กับพี่ ๆ

ในการทำงานเคลื่อนไหวนี้ ฝ่ายนักศึกษาประชาชน ก็ถูกคุกคามจากฝ่ายที่ต่อต้าน ในรูปของความรุนแรง เช่น การถูกพวกอันธพาลเข้ายึดแย่งโปสเตอร์ การโดนยิงปืนขู่ แม้กระทั่งการถูกลอบประหารชีวิตเมื่อมีการชุมนุมหรือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างการทำงาน สิ่งเหล่านี้ย่อมทำให้พวกนักศึกษาส่วนหนึ่งท้อแท้ หรือที่เราเรียกว่า เช็ง และพาลจะออก จากการเคลื่อนไหว ผมเองก็เคยเกิดอาการเหล่านี้บ้าง โดยเฉพาะเมื่อเกิดปัญหาเกี่ยวกับเพื่อน ๆ ผมก็จะแยกตัวออกไปนั่งในกลุ่มอื่น หรือหาเรื่องไม่ยอมเข้าไปในที่ทำการ จากพยายาม เทียวเดินหาพี่ชายคนนี้ แล้วก็นั่งคุยทำงานความคิดพี่ ซึ่งจากที่พูดเสมอว่า พี่ไม่เดือดร้อน มาก เพราะพี่สามารถจะเอาตัวรอดในสังคมได้ แต่พี่ก็เคยรักในประชาชน เคยเห็นใจใน ความทุกข์ยากของประชาชน เคยคิดช่วยเหลือ ซึ่งเป็นความคิดที่ดีที่น่าส่งเสริมให้ตลอด

ผมเมื่อฟังจาพูดแต่ละครั้งก็ต้องสะอึก เพราะ น้ำเสียงของจานั้นบ่งบอกถึงความจริงใจ เห็นใจต่อความทุกข์ยากของประชาชนและยังบ่งถึงความแน่วแน่ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

นอกจากนี้ การดำเนินชีวิตที่เรียบง่ายของจา การทุ่มเวลาให้กับงานเคลื่อนไหวนั้นก็มีมาก ในการเคลื่อนไหวแต่ละครั้ง จะเห็นจาเดินทางไปประชุมกับกลุ่มต่าง ๆ บางครั้งในรุ่งเช้า จะเห็นจานอนหลับที่ทำการพรรค ทั้งที่อยู่ในชุดเมื่อวาน เพราะจาทำงานตลอดทั้งคืนที่ผ่านมา การทำงานเพื่อประชาชนของจานั้นได้สะท้อนความรู้สึกเป็น อย่างมาก จนต้องกลับมาพิจารณาตัวเองแล้วก็เลิกเซ็ง กลับมาแก้ปัญหาที่ตัวเองติดค้าง และกลับมาทำงานในองค์กรใหม่

น้องชายที่ประทับใจ

จากการที่จาเป็นคนช่างพูดช่างคุย โดยเฉพาะอุปนิสัยที่ร่าเริง แจ่มใส พร้อมทั้งจะ ทำงานเคลื่อนไหวทุกอย่างนั้นเป็นภาพที่โดดเด่นที่สุดของจาตลอดจนภาพที่มีความกล้าหาญ พร้อมทั้งจะออกเป็นทัพหน้าในการเคลื่อนไหว เป็นภาพที่ประทับใจในความทรงจำของพี่ ตลอดมา

เหตุการณ์ ๖ ตุลา วันสูญเสียจา น้องชายที่รัก

วันที่ ๔-๕ ตุลาคม ๒๕๑๙ พวกเราพร้อมกันเคลื่อนไหวคัดค้านการกลับเข้ามาของ ถนอม และเรียกร้องให้ทางการจับกุมตำรวจที่ฆ่าแขวนคอเพื่อนกรรมกรที่นครปฐม พวกเราต่างก็เข้าร่วมงานอย่างพร้อมเพรียง ผมและจารุพงษ์นั้นแยกกันทำงานในคณะด้าน ผมรับผิดชอบต่อการคุมประชาชนในสนามฟุตบอล ด้านใกล้แท็งก์น้ำ ดังนั้น วันที่ ๕ ตุลาคม ๒๕๑๙ จึงเป็นวันสุดท้ายที่ผมได้เจอกับจา ก่อนแยกกับจา ยังพูดให้กำลังใจว่า ขอให้มัน ใจในพลังมวลชน

เมื่อรุ่งอรุณของวันที่ ๖ ตุลาคม ผมจึงแยกกับจา เพราะ จาได้ไปอยู่ทางตึก อมธ. เมื่อถูกฝ่ายกระหิงแดง และทหารบุกรุกธรรมศาสตร์ ผมได้เคลื่อนไหวตัวเองพร้อมประชาชน ส่วนหนึ่งไปยังด้านริมน้ำ ลงน้ำ และไปขึ้นที่ท่าพระจันทร์ และถูกจับที่วัดมหาธาตุ เมื่ออยู่

ที่ดูบางคน ผมได้อ่านหนังสือพิมพ์ที่เล็ดลอดเข้าไป เห็นภาพชายคนหนึ่งใส่เสื้อขาวเล ถูกผ้าผูกคอและลากไปมาตามสนามฟุตบอล ผมจำได้ทันทีว่า นั่นคือ จารุพงษ์ น้องชายที่ น่ารักของผม ก่อนหน้าตามาสะอีกที่คือผม ผมบอกกับตัวเองว่า น้องชายได้เดินทางล่วงหน้าไปแล้ว ทั้งการระทึกที่ใหญ่หลวงไว้กับพวกเรา นอกจากนี้ เพื่อนผม อนุวัตร อ่างแก้ว หรือ แจ็ค (ชมรมวรรณศิลป์) ก็มีชื่อว่าเสียชีวิตอยู่ในหนังสือพิมพ์ ผมได้แต่กลืนความคับแค้นในใจ

หลังจากออกจากคุก ผมติดต่อเพื่อนไม่ได้ ผมได้แต่แอบเดินผ่านธรรมศาสตร์ และเดินไปด้านหนึ่ง เก็บความแค้นที่ต้องเสียน้องชาย เพื่อน และเพื่อนร่วมอุดมการณ์ หลังจากที่มาวิทยาลัยเปิดเรียน ผมค่อยติดต่อเพื่อน ๆ ได้ เพื่อนได้นำรูปजाที่ถูกลากกลางสนามฟุตบอล ซึ่งเป็นเครื่องย้ำเตือนถึงวีรกรรม อันอาจหาญ ของจารุพงษ์ ที่พยายามต่อสู้เพื่อประชาชน เพื่อนผม ศิริศักดิ์ หรือ จี๊ก็บอกว่า กำลังหารูปजा เพื่อจะทำหนังสืออนุสรณ์ ผมจึงควักรูปजाที่ผมเก็บไว้ (เพื่อหาโอกาสแกล้งน้องชาย เมื่อครั้งยังไม่เกิดเหตุการณ์) ให้ไป แต่ผมก็ไม่มีโอกาสที่จะเห็นหนังสืออนุสรณ์นั้น เพราะผมได้เดินทางเข้าป่า เพื่อสานฝัน อุดมการณ์ร่วมระหว่างพี่น้อง

แม้วันนี้จะล่วงมาเป็นเวลา ๒๐ ปี แล้วก็ตาม จา น้องชายที่น่ารัก ก็ยังประทับอยู่ในใจของผมตลอด ผมขอบอกกับจารุพงษ์ว่า จา ได้ทำงานเพื่อประชาชนอย่างเต็มภาคภูมิ และตามเจตนารมณ์เธอแล้ว

รักและอาลัยเสมอ

พีจิว

ความตายอย่างมีค่า

เมื่อใกล้ถึง ๖ ตุลา ของทุกปีกว่า 20 ปีมาแล้ว ผมก็ยังคิดถึงการเสียสละของ จารุพงษ์ เพื่อนรักที่ร่วมต่อสู้ด้วยกันมาเสมอ และคิดว่าอยากจะทำอะไรสักอย่าง เพื่อเป็นการระลึกถึงวีรกรรมของเขา แต่ก็ยังไม่มีโอกาส จนกระทั่งถึงปีนี้ เมื่อครบรอบ ๒๐ ปี ของเหตุการณ์ ๖ ตุลาคม นี่ก็กลายเป็นโอกาสอันดี ที่พวกเราจะได้เริ่มทำอะไร เพื่อจารุพงษ์อย่างแท้จริง

แม้ว่าจารุพงษ์จะเสียสละไป แต่การเสียสละของเขาก็มีค่า ที่เรากียังยกย่องในวีรกรรมของเขาเสมอ มองในด้านดี เขาโชคดีที่เสียสละไปด้วยอุดมการณ์ ด้วยจิตใจที่เปี่ยมด้วยความใฝ่ฝันที่จะสร้างสังคมใหม่ที่ดีงาม พวกเราเองเสียอีกที่แม้ไม่ได้เสียสละ ยังอยู่มาถึงปัจจุบัน แต่ก็ต้องเผชิญความล้มเหลวของอุดมการณ์ ที่ไม่อาจทำให้ความใฝ่ฝันเป็นจริงขึ้นมาได้

ในทางจิตใจ ผมมั่นใจว่า ก่อนเกิดเหตุการณ์ จารุพงษ์ได้เตรียมจิตใจแล้ว หรือพร้อมแล้วที่จะอุทิศได้แม้แต่ชีวิต เพื่ออุดมคติที่เขาเชื่อมั่น ในระหว่างที่เรากลับมาจากตีคอมธ. จารุพงษ์ก็สามารถที่จะหนีมากับพวกเราทางตีคอมธ. แล้วอาจรอดชีวิตมาได้ แต่เขาก็เลือกที่จะฝ่าออกไปทางทิศทางด้านหอประชุมใหญ่ เพื่อที่จะยิงคุ้มกันพวกเรา ถ้าเขาไม่ได้เสียสละในเหตุการณ์ เขาก็คงจะเข้าป่าจับอาวุธร่วมต่อสู้เช่นกัน หลังกรณี ๖ ตุลาคม มีนักศึกษาจำนวนมาก เดินทางขึ้นเขตป่าเขา ผมเองก็เป็นคนหนึ่งเข้าร่วมกับการต่อสู้ด้วยอาวุธนั้นด้วย ในระหว่างการต่อสู้ เมื่อผมพบอุปสรรคและความยากลำบากอย่างหนักหน่วง ผมจะนึกถึงการเสียสละของเขา แล้วจะทำให้ผมมีความมานะอดทนที่จะฟันฝ่าอุปสรรคนั้นไป

มาถึงขณะนี้ ความปรารถนาที่จะให้มีการรำลึกถึงจารุพงษ์จึงบรรลุ แต่ผมคิดว่า การที่จะระลึกถึงเพื่อน ไม่ใช่การสร้างอนุสรณ์สถานใด ๆ ในเชิงวัตถุ แต่คือปรารถนาที่จะสืบทอดความคิดที่กล้าเสียสละอย่างเขา สานต่อปณิธาน ของเขา เพื่อที่จะให้ก่อเกิดหนุ่มสาวแบบจารุพงษ์ขึ้นอีกมากมายในสังคมไทย

ขวัญชัย สมาชิกพรรคยูงทอง

๑

บทส่งท้าย

จากรุพงษ์ ทองสินธุ์ ไม่ใช่ผู้เดียวที่เสียชีวิตในเหตุการณ์นองเลือด ๖ ตุลาคม ๒๕๓๕ ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และเขายังไม่ใช่ผู้เดียวที่มีอุดมการณ์มุ่งมั่น ฝ่าฟันถึงสังคม แสงงามที่มีความเป็นธรรม กระแสการเมืองไทยในสภาวะของห้วงเวลาเมื่อ ๒๐ ปีก่อน ก่อให้เกิดปณิธานแห่งยุคสมัย ปณิธานที่คนหนุ่มสาวเพื่อนตุลาการยึดถือไว้มันประจำใจ คือเสรีภาพของประชาชนจะสมปองต้องต่อสู้กับอำนาจเผด็จการทั้งหมด มีความรักทางชนชั้นอันแผ่ไพศาลและกว้างไกลไปถึงความเป็นเอกราชประชาธิปไตยที่แท้จริงของชาติ รวมทั้งถึงทุกประเทศทั่วประชาคมโลก

เมื่อมองย้อนเวลาไปยังครั้งนั้นอีก จะเห็นได้ชัดเจนว่า กว่าคนธรรมดา ๆ ในวัยเยาวชนคนหนึ่ง ๆ จะเติบโตทางความคิดทั้งโลกทัศน์และชีวทัศน์ได้มากพอจนยินดีอุทิศชีวิตทั้งชีวิตของเขาเพื่อประชาชนตามปณิธานนั้น ต้องอาศัยกระบวนการพัฒนาความคิดที่เป็นระบบ และพัฒนาทั่วทั้งขบวนการนักศึกษาด้วย นักศึกษาคณะหนึ่งเมื่ออย่างเท่าเข้ามา เริ่มต้นชีวิตการศึกษาในมหาวิทยาลัย เขาย่อมพัฒนาชีวทัศน์ของเขาไปท่ามกลางหนุ่มสาวทั้งขบวนการ ผ่านกิจกรรมเพื่อประชาชนต่าง ๆ มาพร้อม ๆ กัน กว่าเขาจะกลั่นความรู้สึกที่เริ่มจากเห็นใจ และสงสารชาวชนบทผู้ยากไร้เมื่อไปไปออกค่าย ให้ตกผลึกมาเป็น

ความรักทางชนชั้นได้ เขาต้องผ่านการทดสอบที่ต้องพบความยากลำบาก ซ้ำแล้วซ้ำอีก ต้องต่อสู้ซ้ำแล้วซ้ำอีก กว่าใครคนหนึ่งจะกล้าปกป้องรักษาความปลอดภัยให้เพื่อน ๆ ในที่ชุมนุมทางการเมืองทุกครั้งได้ เขาต้องพบกับความอันตรายเช่นนั้นมาซ้ำแล้ว ซ้ำอีก ความเสียสละของทุกคนเป็นแบบอย่างของกันและกันนั่นคือหนุ่มสาวร่วมสมัยแห่งเดือนตุลา เติบโตความคิดทางการเมือง รวมถึงโลกทัศน์ ชิวทัศน์ พร้อม ๆ กันไปทั้งขบวนการนักศึกษาประชาชน

ดังนั้นหลายคนพร้อมแล้วที่จะอุทิศชีวิตเพื่อผู้อื่น แต่หลายคนก็รอดมาได้จนถึงทุกวันนี้ เราไม่รู้ขนาดข้างหน้า...แต่เรารู้ว่าวันที่ ๖ ตุลา เพื่อนหลายคนเสียสละชีวิตของเขาแล้วตามปณิธานอันสูงค่านั้น เรารู้ว่าคนหนึ่งนั้นคือ จารุพงษ์ ทองสินธุ์ และอีก ๒๔ คนที่ฝ่ายข้อมูลเพียรหารายชื่อมาได้ แล้วเพื่อนอีกนับร้อยคนเล่า เราอยากให้เรารู้ว่าเรายังคงมีเขาอยู่ในใจไม่เสื่อมคลาย เราอยากให้ครอบครัวของเขารู้ว่าแม่ลูกจากไปแล้ว แต่คนที่ยังเหลืออยู่ก็เห็นคุณค่าของปณิธานที่ลูกเขายึดมั่น

คุณค่าแห่งการเสียสละของจากรุพงษ์ ทองสินธุ์ เป็นคุณค่าเดียวกับวีรชนนिरนาม เหล่านั้น เราทุกคนไม่รู้ขนาดข้างหน้า แต่มันก็พอจะมองเห็นอยู่กลาง ๆ ว่า ถ้าเราช่วยกันสืบสานปณิธานของจากรุพงษ์ ทองสินธุ์ และวีรชนนिरนาม ๖ ตุลา เราจะมีคนหนุ่มสาวอย่างจากรุพงษ์ ทองสินธุ์ และวีรชนนिरนาม ๖ ตุลา อีกนับล้านคนในสังคมไทย

กองบรรณาธิการ

๖ ตุลาคม ๒๕๓๕